

**“Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin auditi üzrə QHT-lərin
bacarıqlarının artırılması” Proqramı**

**2004-ci il Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin
monitorinqinin nəticələri ilə bağlı BP/BTC şirkətinin
QHT-lərə verdiyi cavabların auditi üzrə**

Davam Qrupunun
H E S A B A T I

Hesabatın müəllifləri:

Zöhrab İsmayılov (Əlaqələndirici)

Mirvari Qəhrəmanlı (Qrup üzvü)

Oqtay Güləliyev (Qrup üzvü)

Namiq Rzayev (Qrup üzvü)

Məhəmməd Talıblı (Qrup üzvü)

Afiq Səfərov (Qrup üzvü)

Sevinc Əsədova (Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsi)

Sona Tağıyeva (Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsi)

Bakı – 2006

MƏSULİYYƏTDƏN AZAD OLMA

Hesabat müəllifləri bəyan edir ki, bu hesabatın mətni müəlliflərin gəldiyi qənaət və audit zamanı çıxardığı nəticələrdən ibarətdir və layihə sponsorunun, habelə əlaqədar təşkilatların siyasətini və mövqeyini əks etdirmir. Hesabatda yer alan hər hansı yanlışlığa görə məsuliyyət auditorların üzərinə düşür. Layihə iştirakçıları qeyd edirlər ki, onlar öz vəzifələrini tam məsuliyyəti ilə dərk etmiş və işlərinə peşəkarcasına yanaşmağa səy göstərirlər. Hesabatın yazılmasında audit keçirilməsinə peşəkar yanaşma, kompetentlik, qarşıya qoyulmuş vəzifələrin dərk edilməsi prinsipləri gözlənilmiş, audit prosedurlarının maksimum səmərəliliyinin təmin olunmasına səy göstərilmişdir. Audit prosesi zamanı audit olunan sūbyektlərin əməkdaşları ilə qarşılıqlı hörmət və anlaşma prinsipləri gözlənilmişdir. Audit qrupu üzvləri öz imzaları ilə hesabatı təsdiq edirlər.

Zöhrab İsmayılov	Əlaqələndirici	_____
Mirvari Qəhrəmanlı	Sosial təsir	_____
Oqtay Güləliyev	İnsan haqqları	_____
Namiq Rzayev	Ekologiya	_____
Məhəmməd Talıblı	Yerli resurslar	_____
Afiq Səfərov	Arxeologiya	_____
Sevinc Əsədova	Tələbə	_____
Sona Tağıyeva	Tələbə	_____

MÜNDƏRİCAT

İcra xülasəsi	5
I. Giriş	
1.1. Layihənin məqsədləri	13
1.2. Layihənin həcmi, diqqət yetirdiyi məsələlər və həyata keçirilmə mümkünlüyü	14
1.3. Layihə meyarları	14
1.4. Audit edilən tərəfə dair təfərrüatlar	14
1.5. Boru kəməri layihəsi haqqında ümumi məlumat və audit mövzularının təqdimatı	15
II. Metodologiya	
2.1. Komanda üzvləri və onların komandada rolu haqqında məlumat	16
2.2. Audit zamanı istifadə edilən üsullar	16
2.3. Nümunələrin seçilməsinin əsası	16
2.4. Audit proqramı	17
2.5. İlkin tələb olunan sənədlər	17
2.6. Sənədlərə baxış və sorğu vərəqələrinin hazırlanması	18
III. Müşahidələr, audit zamanı aşkar edilmiş məsələlər və tövsiyələr	
3.1. Sosial məsələlər	
3.1.1. İSP çərçivəsində tikilmiş obyektlərin statusunun müəyyən edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi	20
3.1.2. Mikrolayihələrin smeta xərclərinin bazar qiymətlərinə uyğunluğu ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi	25
3.1.3. Sosial təsirlə əlaqədar şikayətlərin qəbulu ilə bağlı nəzərdə tutulmuş “qaynar xəttin” fəaliyyəti üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi	29
Qənaətlər	37
3.2. İnsan Haqqları	
3.2.1. Mülkiyyətçilərə torpaq kompensasiyalarının hesablanması ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi	38
3.2.2. Boru kəmərlərinə yaxın ərazilərdə yaşayan əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi	46
Qənaətlər	54
3.3. Ekologiya	
3.3.1. Tullantıların idarə edilməsi ilə bağlı BP/BTC- nin cavablarının auditi	55
3.3.2. Biomüxtəlifliyin qorunması ilə bağlı BP/BTC- nin cavablarının auditi	66
Qənaətlər	82
3.4. Yerli resurslardan istifadə	
3.4.1. BTC və onun subpodratçıların yerli əmtəə və xidmətlərdən istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi	83
3.4.2. İSP çərçivəsində FİNCA-nın kredit siyasətinin və mikrokreditlərin müəyyən edilmiş boru kəməri ətrafı zolaqda istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi	88

Qənaətlər	94
3.5. Mədəni irsin qorunması	
3.5.1. BP/BTC və Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun aylıq hesabatlarının Mədəniyyət Nazirliyinə göndərilməsi üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi	95
3.5.2. Abidələrin katoloqlaşdırılması, tədqiqi və boru kəməri boyu aşkar olunmuş tapıntıların yerli muzeylərə təqdimi üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi	100
Qənaətlər	106
IV. Təşəkkürlər	107
Əlavələr	
Əlavə 1	108
Əlavə 2	109

İCRA XÜLASƏSİ

Bu hesabat Açıq Cəmiyyət İnstitutu – Yardım Fondunun “Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin auditi üzrə QHT-lərin bacarıqlarının artırılması” Proqramı çərçivəsində dəstəklədiyi “2004-ci il Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin monitorinqinin nəticələri ilə bağlı BP/BTC şirkətinin QHT-lərə verdiyi cavabların auditi” layihəsi üzrə görülən işləri əks etdirir. Bu layihəni həyata keçirmiş Davam Qrupu 2004/2005-ci il BTC-nin monitorinqi proqramının nəticələrini 5 istiqamət (sosial təsir, insan haqqları, ekologiya, yerli resurslardan uistifadə və arxeologiya) üzrə audit edib.

Layihə əvvəlcədən müəyyən edilmiş audit planı əsasında həyata keçirilib. Qrup üzvləri öncə audit olunan tərəflə ilkin tanışlıq görüşləri keçirib, tələb olunan sənədlərin siyahısını təqdim edib, audit görüşləri keçirib, icmalara və sahələrə səfərlər həyata keçiriblər. Auditorlar audit görüşlərini və səfərləri sorğu vərəqələri əsasında reallaşdırıblar və əvvəlcə audit qeyd formasını doldurublar. Audit layihəsi nəticəsində ortaya çıxmış nəticələr ilk öncə qarşı tərəfə təqdim edilib.

Davam Qrupu audit görüşlərinə təxminən 60 gün, səfərlərə isə 30 gün vaxt sərf edib. Audit prosesi zamanı BP/BTC nümayəndələri ilə yanaşı, onun tikinti üzrə podratçısı olan CCIC şirkətinin, FİNCA təşkilatının, Hüquqi və İqtisadi Mərifləndirmə Mərkəzinin, Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun, Mədəniyyət Nazirliyinin, yerli mədəniyyət idarələrinin, habelə boru kəmərinin təsirinə məruz qalmış icmaların nümayəndələri ilə görüşlər keçirib. Audit prosesi nəticəsində aşağıdakı məsələlər aşkarlanıb:

Sosial təsir

Məqsədlər

1. İSP çərçivəsində tikilmiş obyektlərin statusunun müəyyən edilməsinin BP/BTC-nin cavablarının auditi.
2. Mikrolayihələrin smeta xərclərinin bazar qiymətlərinə uyğunluğu ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.
3. Sosial təsirlə əlaqədar şikayətlərin qəbulu ilə bağlı nəzərdə tutulmuş “qaynar xəttin” fəaliyyəti üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi

Nailiyyətlər

- Yerli QHT olan IHMM yerli əhaliyə sənədləşdirmə və kompensasiya ilə əlaqədar hüquqi yardım edib.
- İSP çərçivəsində tikilmiş və ya bərpa olunmuş infrastruktur uzun müddət istifadə oluna bilər.

Uyğunsuzluq və başqa çatışmamazlıqlar

- BP/BTC şirkətinin 17.05.05 tarixli cavabının 2.1 bəndi (İSP çərçivəsində inşa olunmuş və ya təmir edilmiş bütün infrastrukturların siyahısı hazırlanacaq. Sözügedən siyahıda infrastrukturların kimin balansında olduğu barədə məlumatlar müvafiq şəkildə əks olunacaqdır) qismən yerinə yetirilməyib;
- Borsunlu icmasının gəlirlərdən istifadəsinə və bütöv icmanın maraqlarına uyğun nəzarət təşkil edilməyib;
- BP/BTC şirkətinin QHT-lərə verdiyi 17.05.05 tarixli cavabının 4.2 bəndi (Tədarük olunan material və vəsaitlərin büdcədən kənara çıxmasını təmin etmək məqsədilə ən

azı 10 mikrolayihənin maliyyə aspektləri İSP çərçivəsində audit ediləcəkdir) yerinə yetirilməyib;

- BP/BTC şirkətinin 103-cü öhdəliyinə əsasən, bütün şikayətlərə cavab (hətta belə cavablar yalnız planlaşdırılan tədbirlərin və onların vaxt çərçivəsinin xülasəsindən ibarət olsa da) iki həftə ərzində verilməlidir. Növbəti məktub şikayətin bağlanmasıdan sonra göndərilməlidir. BTC 103-cü öhdəliyi qismən yerinə yetirib;
- Ərizə və şikayətlərin qeydiyyatı zamanı ardıcılıq gözlənilməyib. Şikayətlər Jurnalında şikayətlərin qeydiyyatının aparılmasında qüsurlar var;
- BTC öhdəliklərinin 101-ci bəndi yerinə yetirilməyib. BP/BTC şirkətinin 17.05.05 tarixli cavabının 5.3 bəndi (Nəzərə almaq və məlumat almaq üçün birbaşa telefon rabitəsini (“qaynar xətt”) təmin etmək) yerinə yetirilməyib.

Təvsiyələr

- İSP çərçivəsində inşa olunmuş və ya təmir olunmuş bütün obyektlərin dəqiq siyahısını hazırlamaq;
- İSP çərçivəsində tikilmiş və ya bərpa olunmuş hər bir obyektin statusunun müəyyənləşməsinə yardım etmək:
 - İSP çərçivəsində inşa olunmuş binaların özəlləşdirilməsinin qarşısını almaq;
 - Bu obyektlərin məqsədyönlü istifadəsi üçün icma qruplarının hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan keçməsinə və yeni inşa olunmuş binaların onların balansına verilməsinə yardım etmək;
- İSP çərçivəsində həyata keçirilmiş 10 mikrolayihələrin üçüncü neytral auditorlar tərəfdən (Məsələn, yerli QHT-lər tərəfindən) maliyyə auditinin keçirilməsi məqsədəuyğun olardı;
- Şikayətlərə vaxtında cavab verilməsi üçün tədbirlər görülsün;
- Ərizə və şikayətlərin Şikayətlər Jurnalında qeydiyyatının ardıcıl və səliqə aparılması üçün tədbirlər görülsün;
- Aparılan auditin nəticələri göstərdi ki, BTC ilə əlaqədar şikayətlər davam edir və yerli əhalinin birbaşa BTC şirkəti ilə əlaqə saxlaması üçün “Qaynar xətt”in fəaliyyət göstərməsi vacibdir.

Qənaətlər

- BP/BTC şirkəti 2004-2005-ci il monitorinqinin nəticələrinə uyğun verdiyi cavabları və üzərinə götürdüyü öhdəlikləri tam yerinə yetirməyib;
- Bu audit zamanı aşkar edilən yeni məsələlər tədqiq edilməli və cavablandırılmalıdır;
- Azərbaycanda həyata keçirilən neft layihələrində ictimai nəzarəti təmin etmək və proses zamanı yaranan bəzi problemlərin həlli üçün ACI-YF və BP Azərbaycan şirkətinin köməyi ilə yerli QHT və ekspertlərdən ibarət davamlı xüsusi Audit-Monitorinq qurumunun və ya Koalisiyasının yaradılmasına zəmin və ehtiyac var.

İnsan haqqları

Məqsədlər

1. Mülkiyyətçilərə torpaq kompensasiyalarının hesablanması ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.
2. Boru kəmərlərinə yaxın ərazilərdə yaşayan əhalinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.

Uyğunsuzluq və başqa çatışmamazlıqlar

- BP/BTC şirkətinin torpaqayırma və kompensasiyaların verilməsi ilə bağlı işlərin əla yerinə yetirildiyi barədə 12.05.05-ci il tarixli cavabı reallığı əks etdirmir;
- Torpaq Ayırma Proqramının Əsas Prinsipləri Sənədinin “Kompensasiyaların strukturu və Torpaq ayırma prosesi” bölməsində göstərilən tələblərin ziddinə olaraq bəzi yerlərdə əkin sahələrində əkilən məhsulla müqavilədə göstərilən məhsul növü tamam fərqlidir;
- Bəzi icmalarda mülkiyyətçi ilə müqavilə tərtib olunsa da, bu günə qədər haqqında danışılan mülkiyyətçiyə müqavilədə göstərilən kompensasiya verilməyib;
- BTC tərəfindən boru kəmərinin təsir dairəsinə düşən torpaq mülkiyyətçilərinə müstəqil hüquqi yardım göstərilməsi üçün ayrılan milli QHT olan İqtisadi Hüquq Maarifçilik Mərkəzinin gördüyü iş də sistemli və lazımi effektiv olmayıb.
- BTC layihəsi çərçivəsində icmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı icmalarda aparılan görüşlər, maarifləndirmə işi, izahat tədbirləri, onların bu yöndə biliklərinin artırılması işi - bukletlərin paylanması, əhəlinin sıx yaşadığı yerlərə plakatların vurulması, - yetərli səviyyədə təşkil edilməyib;
- Şikayətlərin idarə olunması ilə bağlı icma üzvlərinin şikayətlərinin şikayət və qeydiyyat kitabına salınması, bu şikayətlərə operativ cavab verilməsi və həll edilməsi işi qənaətbəxş səviyyədə qurulmayıb.

Təvsiyələr

- Torpaq kompensasiyaları ilə bağlı meydana çıxan problemlərə BP/BTC şirkəti kənar, beynəlxalq auditorların hazırladıqları ümumi, cari hesabatlarla yox, mövcud olan problemlərin həlli prizmasından yanaşmalıdır. Bu zaman problemə yanaşmada müqayisə aparmaq zərurəti yaranarsa, Milli QHT-lərin mövqeyi, hesabatları da nəzərə alınsın;
- Kompensasiyalarla əlaqədar mövcud olan problemlərin həlli ilə bağlı BP/BTC, Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin nümayəndələri QHT-lərin iştirakı ilə problemin araşdırılması və mümkün həlli ilə bağlı işləri davam etdirsin;
- Hal-hazırda torpaqlarının təsir altına düşdüyünü iddia edən və həmin torpaqlarda əkin-biçin aparan mülkiyyətçilərə maddi və mənəvi ziyan dəyibsə, onlara müəyyən kompensasiya ödənilməsi məqsədəuyğundur.
- Şikayətlərin idarə olunması və narazı mülkiyyətçilərə hüquqi yardım göstərilməsi istiqamətində BP/BTC şirkəti üzərinə götürdüyü öhdəlikləri sistemli və davamlı şəkildə yerinə yetirməlidir;
- İcmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı maarifləndirmə, izahat işləri və digər lazımi tədbirlərin həyata keçirilməsi davam etdirilsin. Şikayətlərin idarə olunması prosesi təkmilləşdirilsin;
- İcmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı icma üzvlərinin bilik və bacarıqlarının artırılması işinə BP/BTC tərəfindən milli QHT-lər cəlb edilsin.

Qənaətlər

- BP/BTC şirkəti 2004-2005-ci il monitorinqinin nəticələrinə uyğun verdiyi cavabları və üzərinə götürdüyü öhdəlikləri tam yerinə yetirməyib;
- Bu audit zamanı aşkar edilən yeni məsələlər tədqiq edilməli və cavablandırılmalıdır;
- Azərbaycan cəmiyyəti haqqında az və ya heç bir məlumata malik olmayan 3-cü tərəfin apardığı xarici audit zamanı bəzi məsələlər nəzərdən qaçır;
- BTC/CQBK tipli kəmərlər sisteminin inşası və istifadəsi müddətində Torpaqayırma, kommunikasiya, təhlükəsizlik, əmək hüquqları, işə götürmə və s. bağlı meydana çıxan biləcəklər problemləri minimuma endirmək və mövcud problemlərin həllində vətəndaş cəmiyyətinin, xüsusən yerli vəziyyət və mədəniyyətlə əlaqədar geniş məlumata malik olan QHT-lərin imkanlarından istifadə edilsin;
- İcmanın təhlükəsizliyinə kifayət qədər diqqət yetirilməyib. Ona görə də əməliyyat fazasında icmanın təhlükəsizliyinə böyük önəm verilməlidir;

- 2004/2005-ci ildə QHT Monitoring Qurupu tərəfindən aparılan monitoringin nəticələrinə əsasən qaldırılan problemlərlə əlaqədar BP/BTC şirkəti tərəfindən yerinə yetirilməyən öhdəliklər və 12.05.2005-ci il tarixli cavab tədbirləri ilə əlaqədar auditor tərəfindən tapılmış uyğunsuzluqlar müzakirə və tədbir üçün BP/TC şirkətinə təqdim edilsin. Uyğunsuzluqların və bəzi çatışmamazlıqların aradan qaldırılması üçün BP/BTC şirkətinin həyata keçirəcəyi tədbirlərin yenidən auditi qaldırılan problemlərin həllinə müsbət təsir göstərə bilər;
- Azərbaycanda həyata keçirilən neft layihələrində ictimai nəzarəti təmin etmək və proses zamanı yaranan bəzi problemlərin həlli üçün ACI-F və BP Azərbaycan şirkətinin köməyi ilə yerli QHT və ekspertlərdən ibarət davamlı xüsusi Audit-Monitorinq qrupunun və ya Koalisiyasının yaradılmasına zəmin və ehtiyac var.

Ekologiya

Məqsədlər

1. Tullantıların idarə edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.
2. Biomüxtəlifliyin qorunması ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.

Nailiyyətlər

- Kürdəmirdə inseneratora su təmizləyici sistemi quraşdırılıb;
- Şirkətin tullantıların idarə olunması strateqiyası yerinə yetirilib. Suyun keyfiyyəti qəbul olunmuş standartlara uyğundur;
- Köçürülmüş 32450-dən çox bitkiyə lazımı qulluq tədbirləri keçirilir. Bitkilərin çoxu yeni şəraitə uyğunlaşıb.
- Bütün boru kəməri boyunca toxum materiallarının yığılı optimal vaxtda həyata keçirilib. Toxumların saxlanması üçün lazımı şərait yaradılıb və müntəzəm surətdə onların vəziyyətinin monitoringi aparılıb (toxumların sınağa keçirilib və əkindən əvvəl cücrmə qabiliyyəti öyrənilib).

Uyğunsuzluq və başqa çatışmamazlıqlar

- Tullantıların üçüncü tərəfin istifadəsinə təhvil verilməsinə dair sübut təqdim olunmamışdır. Tullantıların İdarə olunması Planı 395, 396, 397, 397-ci öhdəliklərə əsasən tullantıların son istifadəsi üzrə heç bir sübutu təqdim olunmamışdır;
- Zərərsizləşdirilmiş tullantıların miqdarı düzgün hesablanmır. Fəaliyyət Planına əsasən tullantıların həcmi 150 kq-dan artıq olmadığı subutları təqdim edilməyib;
- İnsektor yerləşdiyi sahədə və ətraf sahələrdə ətraf mühitin ayrı-ayrı komponentlərinə aid monitoringin aparılması üzrə 690 və 831-cü öhdəliklər (ƏMSSTQ Ətraf Mühitin Çirklənməsinə Qarşı Cavab Tədbirləri Planı) yerinə yetirilməyib;
- 326-cı öhdəlik (ƏMSSTQ Tullantıların İdarə olunması Planı), 400-cü öhdəlik (PNP Tullantıların idarə olunması) yerinə yetirilməyib;
- ƏMSSTQ-ki öhdəliyə əsasən podratçı daxili audit aparmalıdır. Bu tələb yerinə yetirilməyib;
- Tısağaların köçürülməsinin monitoringini sübut edən heç bir sənəd auditora təqdim olunmayıb;
- Planın olmasına baxmayaraq, süsən gülün köçürülməsi və onun geri qaytarılması üzrə lazımı qədər detallar yoxdur. Həmçinin tısağaların buraxılması müddəti bir qədər azaldılıb;

- Boru kəmərinin zonasından nadir bitki növlərinin köçürülməsi planında nəzərdə tutulsa da, biyan kökünün təhlükəsiz yerə köçürülməsi barədə sübut təqdim edilməyib. Bu sahədəki öhdəliklər yerinə yetirilməyib;
- Mövcud olan zonalarda bitki və heyvan növlərinin ev və vəhşi heyvanlardan qorunması üçün bütün təhlükəsizlik tədbirləri üzrə görüləsi işlər - Bərpa Planının 1311-ci öhdəyi yerinə yetirməyib;
- Şirkət Ətraf Mühitə Təsirin Qiymətləndirilməsi sənədinin tələblərində nəzərdə tutulsa da, daxili audit keçirməyib;
- 473, 811-ci öhdəliklər - İSP Az Bərpa Planına əsasən, "Running track" deyilən ərazidə avtomobil və nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti məhdudlaşdırılmalıdır, - yerinə yetirilməyib

Təvsiyələr

- Ətraf mühitə təsirin azaldılmasını təmin etmək üçün Avropa Birliyinin yeni 2000/76/EC direktivində əks olunan standartların tez bir zamanda qəbul edilməsi məqsədə uyğun olardı;
- Tullantılara nəzarət və hesabat prosedurları dəqiqləşdirilsin;
- Ətrafdakı insanların və işçi personalın yoluxucu xəstəliklərdən qorunması üçün parazit sülaləsinə mütəmadi nəzarət olunmalıdır;
- İnsanların istismarı zamanı ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını almaq üçün monitorinq proseduru, ətraf mühitin bütün komponentlərini əhatə etsəydi məqsədə uyğun olardı;
- Küçürülmüş bitki və heyvan növlərinin öz ilkin yerlərinə qaytarılması prosesində və onların sonrakı durumunun monitorinqində QHT-lərin iştirakı nəzərdə tutulsun;
- Daxili auditin keçirilməsi məqsədə uyğun olardı;
- Tullantılara bütün mərhələlərdə nəzarəti təmin etmək və müvafiq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün tullantıların üçüncü tərəfə verilməsində və daşınmasında qaimələrdən (ya da başqa təsdiqləyici sənədlərdən) istifadə olunması məqsədə uyğun olardı;
- Tərəzilər almaq, tullantıları çəkmək, qeydlər aparmaq vacibdir;
- Tısbəğaların Köçürülmə Nəzarət Planını hazırlamaq;
- Daha da effektiv monitorinq heyvanlar tərəfindən vurulan ziyanın təyini tezlaşdırə bilər və bunun qarşısını almaq üçün tədbirlər görülməlidir. Məsələn, atlı gözetçisi zərərin tez müəyyən olunması və bu barədə məlumat çatdırması işini görə bilər.
- Biomüxtəliflik fəaliyyətləri üzrə audit aparılmalıdır.

Qənaətlər

- Layihənin audit zamanı Tullantıların İdarə olunmasına dair 61 öhdəliyin və biomüxtəlifliyə aid 42 öhdəliyin yerinə yetirilməsi audit olunub;
- BP/BTC və kəmərin tikintisi ilə məşğul olan CCIC yaxşı ekologiya idarəetmə sistemi qurublar. Şirkət tərəfindən BTC kəmərinin inşası zamanı əmələ gələn tullantıların idarə olunması, ətraf mühitə dəymiş ziyanı aradan qaldırılması, biomüxtəlifliyin təbii strukturunun bərpası üzrə standartlar və sənədlər hazırlayıb. Yuxarıda sadalanan fəaliyyətlərin bütün fazalarına aid proqramlar, prosedurlar və üsullar şirkət tərəfindən hazırlanıb.
- Audit zamanı həmçinin 7 uyğunsuzluq aşkarlandı. Fikrimizcə, auditin nəticələri BP/BTC ekologiya idarəetmə sistemini daha da uğurlu həyata keçirməyə köməklik göstərə bilər;
- Yuxarıda göstərilmiş çatışmazlıqların qısa müddətdə aradan qaldırılması sübut edəcək ki, ekoloji idarəetmə sistemi müasir tələblərə cavab verir.

Yerli resurslar

Məqsədlər

1. BTC və onun subpodratçılarının yerli əmtəə və xidmətlərdən istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.
2. İSP çərçivəsində FİNCA-nın kredit siyasətinin və mikrokreditlərin müəyyən edilmiş boru kəməri ətrafı zolaqda istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.

Uyğunsuzluq və başqa çatışmamazlıqlar

- Şirkət qapalı tender keçirməklə işlərini davam etdirir və QHT-lərin 16.05.05 tarixli təklifləri şirkətin qapalı tender siyasətində heç bir dəyişiklik yaratmayıb;
- BTC-də mal və xidmətlərin ümumi səviyyəsinə dair hesablamalar aparılmadığından yerli mal və xidmətlərin həcmi müəyyən etmək mümkün olmur. Bu da BTC -nin “Tədarük və təchizat üzrə PİNP” sənədi üzrə daşdığı öhdəliklərlə uyğunsuzluq təşkil edir;
- Şirkət 2004/2005 QHT monitorinqindəki tapıntılara verdiyi yazılı cavabını yerilə yetirə bilməyib.
- BP/BTC-nin nümayəndələri daxili və xarici auditin hesabatlarının internet saytında yerləşdirildiyini bildirsə də, o saytda ümumi və səthi məlumat verildiyi məlum olub;
- FİNCA-nın rəhbərliyi mikrokredit ərizəçilərinə yalnız kreditin şərtləri ilə bağlı məlumatlandırma aparıldığını və maliyyə resurslarının istifadəsinə dair hər hansı təlim məşğələlərinin keçirilmədiyini bildirdi. Bu BP/BTC-nin 2004/2005-ci il QHT monitorinq qrupuna bununla bağlı verdiyi cavabla uyğunsuzluq təşkil edir.
- FİNCA-nın kredit siyasətindəki mümkün dəyişikliklər kiçik sahibkarların maraqları və inkişafına deyil, bazarda kredit “aclığından” doğan tələbata əsaslanır.

Təvsiyələr

- BP/BTC tender siyasəti, mərkəzləşmiş tender və mərkəzləşdirilmiş tendərdən kənar yerli mənbələrdən tədarük siyasəti barədə ictimaiyyətə müfəssəl məlumat təqdim etsin və bu sahədəki siyasətinə aydınlıq gətirsin;
- BP/BTC mal və xidmətlərin ümumi tədarüku və yerli tədarük üzrə statistik məlumatlar hazırlasın və təqdim etsin. Gələcəkdə tədarükün auditini keçirən hər bir kəs bu statistik məlumatları əldə edə bilsin;
- Yerli sahibkarların tenderlərdə iştirakı daha da şəffaflaşdırılmalı və asanlaşdırılmalıdır;
- BP-nin müvafiq işçilərinə yerli tədarükün lazımlılığı haqqında məlumat verilməsi, yerli tədarük üzrə prosedura və göstərişlərə yenidən baxılması vacibdir. keçirin.
- BP/BTC-də mal və xidmətlərin tədarüku üzrə siyasəti həyata keçirən bölmənin fəaliyyəti yoxlanılsın. Bu QHT auditinin tapıntıları əsasında təvsiyə olunur ki, növbəti tenderlər müddətində yerli tədarüklə bağlı audit aparılsın.
- BP/BTC şirkəti gələcək layihələrinə mikrokreditləşməni daxil edərsə, mümkün podratçılarla işini ictimaiyyətin və yerli sahibkarların maraqlarını nəzərə almaqla qursun. Bu həmdə davamlı inkişafa kömək edər;
- Gələcək layihələrə mikrokreditləşmə daxil ediləcəksə, mümkün podratçıdan sistemli proqram tələb edilsin və güzəştli mikrokreditləşməyə üstünlük verilsin;

Qənaət

- BP/BTC 2004/2005 monitorinqində qaldırılmış məsələlərə aid cavablarını tamamilə yerinə yetirməyib.

Mədəni İrsin Gorunması

Məqsədlər

1. BP/BTC və Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun aylıq hesabatlarının Mədəniyyət Nazirliyinə göndərilməsi üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi.
2. Abidələrin katoloqlaşdırılmasının, tədqiqi və boru kəməri boyu aşkar olunmuş tapıntıların yerli muzeylərə təqdimi üzrə BP/BTC-nin cavabının auditi.

Nailiyyətlər

- BTC və AEİ saziş əsasında birgə fəaliyyət göstərirlər;
- Tapıntılara uzun müddətli qayğı qanunvericiliklə təmzidlənib.

Uyğunsuzluq və başqa çatışmamazlıqlar

- BP/BTC, Mədəniyyət Nazirliyi (MN) və Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu (AEİ) arasında BTC kəmərinin tikintisi üzrə əməkdaşlığı gənaətbəxş deyil;
- MN nümayəndələrinin qazıntı işləri aparılan yerlərə sistemli səfəri təşkil edilməyib. Nazirlik, belə səfərlərlə, işin düzgün aparılmasına nəzarət edə bilərdi;
- Mədəni İrsin İdarə Edilməsi Planının tələblərinə uyğun monitoring və auditin keçirilməsinin subutu yoxdur;
- Tamamlanmış Strategiya layihəsi mövcuddur, lakin burada QHT-lərin cəlb olunması üçün heç bir imkan müəyyən edilməyib;
- Mədəni İrsin İdarə Edilməsi Planı Faza 3 hissəsində götürülmüş öhdəlik pozulmuşdur. Öhdəliyə əsasən, tapıntılara faktiki müdaxilə olunması üçün Mədəniyyət Nazirliyindən icazə alınmalıdır;
- Tapıntılar təkrar olunmaz sıra nömrələri ilə sıralanmamışdır;
- Həyata keçirilmiş tədbirləri qənaətbəxş hesab etmək olmaz. Belə ki, yerli mədəniyyət idarələrinin nümayəndələri BTC-də aparılmış arxeoloji işlər barədə məlumatsızdır. Regional kitabxanalarda BTC-yə aid heç bir ədəbiyyat yoxdur (Kəmərböyü ərazidə yerləşən kitabxanaların sayı 100-dən çoxdur).
- BTC tapıntıların köçürülməsi üçün yer axtarışında Bakı icra hakimiyyətindən və MN-dən kömək istəməyib;
- BTC-dən əldə edilmiş tapıntıların, rəsmi və ya qeyri-rəsmi əsaslarla hər hansı təşkilata və ya fiziki şəxsə verilmə proseduru təkmil deyil.

Təvsiyələr

- BTC tərəflər arası əməkdaşlığın mexanizmini daha da təkmilləşdirməlidir. MN-nin yeni təyin olunmuş BTC-nin arxeologiya işləri üzrə idarə rəisinin məlumatlandırılmasına ehtiyac var;
- Gələcəkdə belə bir layihə həyata keçirilərsə, kəmərböyü ərazilərdə qazıntı işləri aparılan zaman, yerli mədəniyyət idarələrinin nümayəndələrinin də iştirakının təmin olunması arzuolunandır;
- Davamlı olaraq audit və monitoringin aparılması istiqamətində tədbirlər həyata keçirilməlidir;
- 5-ci Fazada həyata keçiriləcək tədbirlər proqramına QHT-lərin cəlb olunması da prioritetlərdən biri olmalıdır;
- Gələcək arxeologiya işlərinin tənzimlənməsi üçün razılıq almaq məsələsi aydınlaşdırılmalıdır. Xüsusən tənzimlənmə məsələlərində, bütün tərəflər arasında effektiv dialoq olmalıdır;
- AEİ kataloqlaşdırmanın mütəmadi hesabatlarını BTC-yə təqdim etməlidir və bu, ümumi işə nəzarət imkanı yarada bilər;

- Məlumatlandırma kampaniyasında kitabxanalara yönələn xüsusi tədbirlər həyata keçirilməlidir;
- BTC kənarında aşkar olunmuş arxeoloji tapıntıların mobil sərgilərdə təqdim olunması təşkil olunmalıdır. Muzeylərə təqdim olunmuş eksponatlar barədə bukletlərin çap olunub muzeylərə təqdim olunması məqsədəuyğun olardı;
- Sərgi məqsədilə təqdim olunmuş eksponatlar mərkəzləşmiş qaydada qeydə alınmalıdır;

Qənaətlər

- Auditin nəticələri bir daha sübut edir ki, BTC-nin tikintisi ərzində tapılmış arxeoloji tapıntıların araşdırılması üçün uzun müddət tələb olunur. Tədqiqatçılar Azərbaycan mədəniyyətinin zənginləşdirilməsi üçün imkan yaradan mövcud arxeoloji tapıntıları yüksək qiymətləndirməlidirlər.
- Mən inanıram ki, məsul tərəflər audit zamanı aşkar olunmuş çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün təcili tədbirlər görəcək və BP/BTC-nin audit layihəsi dövründə Davam Qrupu ilə əməkdaşlığını yüksək qiymətləndirirəm.
- Yuxarıda göstərilənləri nəzərə almaqla aşağıdakıları qeyd etmək istərdik:
 - MN-nin öhdəlikəri və səlahiyyətləri arxeoloji qazıntılar üzrə qanunvericilikdə dəqiq müəyyən olunmalıdır.
 - BTC ofisində arxeoloji tapıntılarla bağlı məsələlər ilə məşğul olan xarici mütəxəssislə yanaşı yerli mütəxəssisin də cəlb olunması vacibdir.
 - BTC-nin tikintisi ərzində tapılmış mədəni abidələr haqqında sənədli filmin çəkilişi dəstəklənməlidir;
 - Faza 5 üzrə əməliyyatların həyata keçirilməsinə diqqət artırılmalıdır

I. GİRİŞ

1.1. Layihənin məqsəd və vəzifələri

2004-ci il BTC-nin monitorinqinin nəticəsi olaraq BP/BTC şirkəti ilə monitorinq qrupları arasındakı dialoq nəticəsində şirkət monitorinqin yekunlarını cavablandırmışdı. Həmin cavablarda monitorinq qruplarının ortaya çıxardığı çatışmamazlıqlarla bağlı məsələlərə 2005-ci il audit proqramında baxılması əks olunub. Beləliklə də Davam Qrupu 2004-cü il monitorinq proqramının nəticələrinə uyğun olaraq 5 sahə və 11 məsələ üzrə audit aparıb:

1.1.1 Sosial məsələlər

- İSP çərçivəsində tikilmiş obyektlərin statusunun müəyyən edilməsinin BP/BTC-nin cavablarının auditi;
- Mikrolayihələrin smeta xərclərinin bazar qiymətlərinə uyğunluğu ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi;
- Sosial təsirlə əlaqədar şikayətlərin qəbulu ilə bağlı nəzərdə tutulmuş “qaynar xəttin” fəaliyyəti üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi;

1.1.2 İnsan haqqları

- Mülkiyyətçilərə torpaq kompensasiyalarının hesablanması ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.
- Boru kəmərlərinə yaxın ərazilərdə yaşayan əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.

1.1.3 Ekologiya

- Tullantıların idarə edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.
- Biomüxtəlifliyin qorunması ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.

1.1.4 Yerli resurslardan istifadə

- BTC və onun subpodratçılarının yerli əmtəə və xidmətlərdən istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.
- İSP çərçivəsində FİNCA-nın kredit siyasətinin və mikrokreditlərin müəyyən edilmiş boru kəməri ətrafı zolaqda istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi.

1.1.5 Arxeologiya

- BP/BTC və Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun aylıq hesabatlarının Mədəniyyət Nazirliyinə göndərilməsi üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi.
- Abidələrin katoloqlaşdırılmasının, tədqiqi və boru kəməri boyu aşkar olunmuş tapıntıların yerli muzeylərə təqdimi üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi.

1.2. Layihənin həcmi, diqqət yetirdiyi məsələlər və həyata keçirilmə mümkünlüyü

Layihənin 7 ay müddətinə həyata keçirilib. Layihə 1 noyabr 2005-ci il tarixdə başlanıb 31 may 2006-cı il tarixdə başa çatıb.

İlk öncə Davam Qrupu üzvləri beynəlxalq standartlara uyğun treninqlər keçiblər. Auditorlar audit olunacaq məsələləri müəyyən ediblər və qarşı tərəflə razılaşırdıblar. Sonra audit proqramı

və ilkin tələb olunan sənədlərin siyahısı hazırlanıb. İlkin tanışlıq görüşləri zamanı qrup üzvləri audit istiqamətlərini BP/BTC-nin nümayəndələrinə təqdim ediblər.

Sorğu vərəqələrinin hazırlanması auditə hazırlıq prosesinin mühüm bir mərhələsi olub. Sorğu vərəqələri hazırlanarkən Davam Qrupu 2004/2005-ci il BTC-nin monitorinqi nəticəsində BP və QHT-lər arasındakı razılaşmaları əsas götürüblər. Eyni zamanda audit sulları hazırlanarkən BTC-nin öhdəlikləri və ilkin təqdim olunmuş sənədlər nəzərdən keçirilib. Sorğu vərəqələrində audit sulları ilə yanaşı əlavə tələb olunan sənədlərin təqdim edilməsi və audit səfərlərinə şərait yaradılması barədə müraciətlər daxil edilib.

Audit prosesinin növbəti mühüm bir mərhələsi BTC-nin və onun podratçılarının səlahiyyətli nümayəndələri ilə görüşlər olub. Qrup üzvləri üst-üstə 20-dək belə görüş keçiriblər. Audit görüşləri zamanı tələb olunan sənədlər əsasən təqdim olunub və auditorlar sullarının əksəriyyətinə cavab ala biliblər. Auditorlar qarşı tərəfin müşahidəsi ilə 11 audit səfəri reallaşdırılıb və bu təxminən 30 gün sürüb.

Audit dövründə BTC nümayəndələri ilə yanaşı, onun tikinti üzrə podratçısı olan CCIC şirkətinin, FİNCA təşkilatının, Hüquqi və İqtisadi Mərifləndirmə Mərkəzinin, Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun, Mədəniyyət Nazirliyinin, yerli mədəniyyət idarələrinin, habelə boru kəmərinin təsirinə məruz qalmış icmaların nümayəndələri ilə görüşlər keçirilib. Audit görüşləri və səfərlər zamanı auditorlar audit qeyd formasını hazırlayıblar ki, bu da hesabat hazırlanarkən geniş istifadə edilib.

Layihənin həyata keçirilməsi ilə bağlı tələb olunan xərclər, eləcə də insan resursları və layihənin müddəti layihədə qarşıya qoyulan məqsədlərin reallaşması üçün yetərli olub. Eyni zamanda qrup üzvləri vəzifə və rollarını əsasən yerinə yetiriblər.

1.3. Layihə meyarları

Audit prosesində aşağıdakı meyarlardan istifadə edilib:

- ƏMSSTQ-də əks olunmuş öhdəliklər;
- 2004-cü il monitorinq proqramı üzrə BP/BTC şirkətinin öhdəlikləri və şirkətlə monitorinq qrupları arasındakı razılaşmalar;
- İSO 14001 və İSO 19011 standartları;
- Audit prosedurları və təlimatlar;

1.4. Audit edilən tərəfə dair təfərrüatlar

BTC Co şirkəti BTC boru kəmərinin operatorudur. BTC Co.-nin səhmdarları: BP (30,1%) (operator); AzBTC (25%); Yunokal (8,90%); Statoyl (8,71%); TPAO (6,53%); ENİ (5%); Total (5%), İtoçu (3,40%); İNPEKS (2,50%), KonokoFillips (2,50%) və Amerada Hess (2,36%) şirkətləridir.

BTC boru kəmərinin tikintisi və fəaliyyəti zamanı sosial və ekoloji tarazılığın tənzimlənməsi "Ətraf mühitin və sosial təsirin qiymətləndirilməsi" sənədində öz əksini tapıb. Həmin sənəddə ətraf mühitə təsir, tullantıların idarə edilməsi, torpağın münbit qatının və biomüxtəlifliyin bərbası, sosial təsirin qiymətləndirilməsi, tarixi abidələrin, eləcə də insan haqqlarının qorunması bə bu kimi məsələlər daxildir. Bundan əlavə BTC-nin tikintisi və tikintidən sonrakı dövr üçün operator şirkətin 2000-dən artıq öhdəlikləri mövcuddur.

Azərbaycanda CCIC kəmərin tikintisini, SPI Capag/Petrofac alyansı isə nasos stansiyalarının tikintisini həyata keçirib.

Boru kəmərlərinin keçdiyi ərazilərdə sosial təsirin aradan qaldırılması üçün nəzərdə tutulmuş İctimai Sərmayə Proqramı da artıq başa çatmaqdadır. Bu proqramı boru kəmərlərinin operatoru olan BP Azərbaycan şirkəti həyata keçirir. Azərbaycanda İSP çərçivəsində artıq 7,1 milyon dollardan artıq vəsait xərclənib. İSP-nin podratçıları beynəlxalq QHT-lərdir. Boru kəmərləri boyunca 4 kilometrlik dəhlizdə həyata keçirilən proqramın əsasən 3 missiyanı var: icmaların

inkışafı və daha yaxşı komunukasiya imkanlarına çıxışını təmin etmək; tibbi və sanitariya sahəsində bilik və imkanları artırmaq; kiçik sahibkarlığın və aqrar sektorun inkışafına nail olmaq. Proqram üzrə birinci vəzifəni Uşaqları Qoruyun Təşkilatı və Beynəlxalq Xilas Komitəsi, ikinci vəzifəni Beynəlxalq Tibb Korpusu, üçüncü vəzifəni isə Finka Mikrokreditləşdirmə Təşkilatı yerinə yetirib.

1.5. Boru kəməri layihəsi haqqında ümumi məlumat və audit mövzularının təqdimi

Ümumi uzunluğu 1768 km və ildə orta hesabla 50 milyon ton xam neft ötürmək qabiliyyətinə malik olan BTC boru kəməri kredit faizləri və neftlə doldurulma xərcləri ilə birgə 4,5 milyard dollara başa gələcək. Onu da qeyd edək ki, bu layihənin kreditləşməsində Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası da yaxından iştirak ediblər. Bundan əlavə layihənin maliyyələşdirilməsində 7 ölkədən olan İxrac Əməliyyatlarının Kreditləşdirilməsi Agentlikləri və Siyasi Risk üzrə Sığorta Şirkətləri, eləcə də 15 iri kommertiya bankından ibarət olan sindikat da iştirak edib. Eyni zamanda layihə üzrə birinci dərəcəli sponsor-kreditor kimi çıxış edən BP, Statoil, Total və ConocoPhillips şirkətləri də maliyyələşdirmə prosesində iştirak ediblər.

Boru kəmərinin Azərbaycan hissəsi 443 km-dir.

Layihə çərçivəsində boru kəmərinə əlavə Səngəçal terminalında hər birinin tutumu 880 min barrel olan 3 çən qurulub, Ceyhanda 7 milyon barrel tutumu olan terminal inşa olunub, bundan başqa kəmərin boyunca 8 nasos və 2 neftölçmə stansiyaları qurulub. Boru kəmərinin maksimum 22 min nəfər çalışıb ki, bu da 2004-cü ilin payızına təsadüf edib. Azərbaycan ərazisində kəmərin tikintisində maksimum 2500 nəfər çalışıb ki, bu da 2004-cü ilin dekabrına təsadüf edib. Qeyd edək ki, boru kəmərinin Azərbaycan bölümünün tikintisində çalışanların 80%-i yerli vətəndaşlar olub.

Azərbaycan ərazisində boru kəməri 13 inzibati rayon və 135 yaşayış məntəqəsindən (o cümlədən 97 kənd) keçir. Boru kəməri və onun infrastrukturunu 2548,7 ha ərazini əhatə edir. Boru kəməri Azərbaycan ərazisində 16 su hövzəsini, o cümlədən Kür çayını 2 dəfə kəsib keçir. Kəmərin tikilərkən yollarla daşınan boruların kütləsi 1,5 mln. tondan çox olub. Tikinti işləri dövründə müxtəlif növ nəqliyyat vasitələri (ağır yük, yük və minik) hər ay orta hesabla 9,5 mln. km məsafə qət ediblər.

BTC-nin müxtəlif cəhətlər üzrə sistemli monitorinqi 2004-cü ilin sonlarında Açıq Cəmiyyət İnstitutu – Yardım Fondunun dəstəyi ilə QHT koalisiyalarının seçdiyi qruplar tərəfindən həyata keçirilib. Monitorinq proqramı 5 - sosial təsir, insan haqqları, ekologiya, yerli resurslardan istifadə və arxeoloji abidələrin mühafizəsi istiqamətləri üzrə həyata keçirilib.

Davam Qrupunun audit mövzuları da məhz bu 5 istiqamət üzərində qurulub. Qrupun audit hədəfləri əsasən 2004/2005-ci il monitorinqinin nəticəsində BP/BTC şirkətinin QHT-lərin tapıntılarına verdiyi cavablarla bağlıdır.

II. METODOLOGİYA

2.1. Komanda üzvləri və onların komandada rolu haqqında məlumat

Davam Qrupuna proqram üzrə Məsləhət və Təlim Şurasının seçdiyi əlaqələndiricidən, 2004/2005-ci il monitorinq qruplarının seçdiyi 5 auditor dan və müsabiqə əsasında seçilmiş 2 tələbə assistent daxil olub. Auditorların hər biri BP/BTC şirkətinin bir monitorinq istiqaməti üzrə cavablrtının auditini həyata keçirib. Koordinator qrupun fəaliyyətini əlaqələndirib, qrup üzvlərinin fəaliyyətinə hamilik edib. Assistentlər sənədlərin öyrənilməsində, cari tərcümə işlərini həyata keçirməkdə auditorlara yardımçı olublar.

Vəzifəsi	Adi və soyadı	Məsul olduğu işlər
Əlaqələndirici	Zöhrab İsmayılov	Auditin əlaqələndirilməsi, yekun hesabatın hazırlanması və ümumiləşdirilməsi
Auditor	Mirvari Qəhrəmanlı	Sosial istiqamət üzrə auditin aparılması və hesabatın hazırlanması
Auditor	Oqtay Güləliyev	İnsan hüquqları istiqaməti üzrə auditin aparılması və hesabatın hazırlanması
Auditor	Namiq Rzayev	Ətraf mühit istiqaməti üzrə auditin aparılması və hesabatın hazırlanması
Auditor	Məhəmməd Talıblı	Yerli resurslar istiqaməti üzrə auditin aparılması və hesabatın hazırlanması
Auditor	Afiq Səfərov	Arxeologiya istiqaməti üzrə auditin aparılması və hesabatın hazırlanması
Assistent	Sevinc Əsədova	Sənədlərin əldə edilməsi, yazışmaların həyata keçirilməsi
Assistent	Sona Tagiyeva	Tərcümə, kargüzarlıq işləri

2.2. Audit zamanı istifadə edilən üsullar

Davam Qrupu üzvləri audit prosesində müşahidə, müsahibə və sənədlərin yoxlanılması üsullarından istifadə ediblər. Müsahibələr əvvəlcədən hazırlanmış sorğu vərəqələri əsasında aparılıb. Səfərlər zamanı aparılan müşahidə və müsahibələr də sorğu vərəqələrinə əsaslanıb. Auditorlar sənədləri yoxlayarkən BP/BTC-nin öhdəliklərinə, İSO 14001 və İSO 19011 standartlarına əsaslanıblar.

2.3. Nümunələrin seçilməsinin əsası

Layihə çərçivəsində seçilmiş audit istiqamətlər 2004-cü il monitorinqinin nəticəsi olaraq BP/BTC şirkətinin QHT-lərə verdiyi cavablara əsaslanır. İstiqamətlər məsləhətləşmələr nəticəsində seçilib və audit olunan tərəflə razılaşdırılıb.

Audit prosesi zamanı, nümunələr audit olunan tərəfin razılığı ilə 2004-cü il monitorinq prosesi zamanı QHT-lərin daha çox problemlə saydığı bölgələrdən təsadüfi seçmə üsulu ilə seçilib. Sahə və icma səfərləri audit olunan tərəflə əvvəlcədən razılaşdırilib, həmçinin səfərlər zamanı BP/BTC-nin nümayəndələri auditorları müşayiət edib.

2.4. Audit proqramı

Davam Qrupunun həyata keçirdiyi audit proqramı aşağıdakı mərhələləri əhatə edib:

- İlk tanışlıq görüşləri
- Tələb olunan sənədlərin siyahısının hazırlanması
- Sorğu vərəqəsinin hazırlanması
- Audit görüşləri
- Sənədlərin əldə edilməsi, öyrənilməsi və təhlili.
- Sahələrə və icmalara səfərlər
- Layihə ilə bağlı podratçı və subpodratçıların Bakıdakı və regiondakı ofislərində görüşlər və intervülər
- Audit qeyd formalarının doldurulması
- Hesabatın hazırlanması

- İlk hesabın audit olunan tərəfə təqdim edilməsi və müzakirəsi

2.5.İlkin tələb olunan sənədlər

Audit istiqamətləri	Tələb olunan sənədlərin siyahısı
Sosial məhlələlər	<ol style="list-style-type: none"> 1. İcmalarla əlaqələr üzrə podratçının fəaliyyətinə nəzarət planı 2. BP/BTC-nin audit keçirdiyi 10 icma mikrolayihəsinin siyahısı və auditin nəticələri 3. Şikayətlərə baxılma qaydaları 4. İcmalardakı mikrolayihələrin icrası ilə bağlı daxili audutin hesabatları 5. "Qaynar xəttin" fəaliyyət planı 6. İSP-nin həyata keçirilməsi üzrə podratçının fəaliyyətinə nəzarət planı
İnsan haqları	<ol style="list-style-type: none"> 1. Torpaq mülkiyyətçilərinə verilmiş kompensasiyalarla bağlı əvvəl aparılmış auditlərin nəticələri 2. Kompensasiyaların hesablanması qaydaları 3. Torpaqayırma proqramı 4. İcma təhlükəsizliyi planı 5. Əhalinin təhlükəsizliyi ilə bağlı şikayətlərə baxılma qaydaları 6. Tikinti işlərini həyata keçirən podratçının fəaliyyətinə nəzarət planı
Ekologiya	<ol style="list-style-type: none"> 1. Məişət tullantılarının saytlarda, o cümlədən Səngəçal terminalında yığılması, saxlanması, daşınması və zərərsizləşdirilməsi planı və bununla bağlı daxili monitoring sənədləri 2. Tullantıların idarəedilməsi üzrə podratçının fəaliyyətinə nəzarət planı 3. Biomüxtəliflik üzrə strategiya və icra planı 4. Tikinti işlərini həyata keçirən podratçının fəaliyyətinə nəzarət planı
Yerli resurslardan istifadə	<ol style="list-style-type: none"> 1. Təchizat və tədarük nəzarət planı 2. Mal və xidmətindən istifadə olunan yerli müəssisə və fiziki şəxslərin siyahısı 3. İSP-nin həyata keçirilməsi üzrə podratçının fəaliyyətinə nəzarət planı 4. İSP çərçivəsində FİNCA-nın mikrokreditləşmə strategiyası 5. FİNCA-nın fəaliyyət kursu və İSP çərçivəsində öhdəlikləri
Arxeologiya	<ol style="list-style-type: none"> 1. Əldə olunmuş abidələrin kataloqlaşdırılması proseduru. 2. Regionlardakı muzeylərə və BP ofisindəki guşələrə təqdim olunmuş abidələrin siyahısı. 3. Aparılmış qazıntılar nəticəsində əldə olunmuş tapıntılar barədə AR Mədəniyyət Nazirliyinə göndərilmiş hesabatların surətləri. 4. Mədəni İrsin Qorunması sahəsində Menecment Planı. 5. Mədəni irsin qorunması ilə bağlı aparılmış daxili və xarici auditlərin hesabatları. 6. Mədəni İrsin Qorunması üzrə bütün daxili təlimatlar, müqavilələr və habelə podratçı təşkilatlarla bağlanmış müqavilələr (BTC, CQBK, AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu, AR Mədəniyyət Nazirliyi). 7. Podratçı təşkilatlarla bağlanmış müqavilələrin Mədəni İrsin Qorunmasından bəhs edən müvafiq bölmələri.

2.6. Sənədlərə baxış və sorğu vərəqinin hazırlanması

Qrup üzvləri sənədlərə baxışı fərdi qaydada həyata keçiriblər. Sənədlərin bir qismi tanışlıq üçün auditora təqdim edilib. Auditorlar bu sənədləri özləri ilə götürmək və dərindən təhlil etmək imkanına malik olublar.

Digər qrup sənədlər auditorlara göstərilib və onlara BTC-nin ofisində tanış olmaq imkanı yaradılıb. İngilis dilində olan sənədlərə baxış üçün tərcüməçinin imkanlarından istifadə edilib. Sorğu vərəqələri 2004-cü ilin monitorinqinin nəticələri təhlil olunduqdan, BP/BTC-nin öhdəlikləri öyrənildikdən, audit olunan tərəfin məsul şəxsləri ilə ilkin görüşlərdən sonra tərtib olunub. Davam Qrupunun sorğu vərəqələrinə suallar 2004/2005-ci illər BTC-nin monitorinqinin nəticəsi olaraq BP/BTC şirkətinin QHT-lərə verdiyi cavablara və şirkətin öhdəlikləri əsasında hazırlanıb. Həmçinin əlavə tələb olunan sənədlərin təqdim edilməsi və audit səfərlərinə şərait yaradılması sorğu vərəqələri vasitəsilə BP/BTC şirkətindən xahiş edilib.

III. MÜŞAHİDƏLƏR, AUDİT ZAMANI AŞKAR EDİLMİŞ MƏSƏLƏLƏR VƏ TÖVSIYƏLƏR

BP/BTC-nin qoyulmuş məsələlər və tövsiyələrlə bağlı öz rəyini və cavabları çatdırmaq üçün aşağıda göstərilən meyarlar müəyyən edilib:

Qəbul Edilir (QE): Biz aşkar edilmiş problemi və onunla bağlı tövsiyyəni qəbul edirik və təklifinizlə bağlı tədbir görəcəyik və yaxud problemlə bağlı artıq görülən tədbirləri sübut edən faktları təqdim edəcəyik.

Qəbul Edilir Düzəlişlə (QED): Bu aşkar edilmiş elə problemlərə və tövsiyələrə aiddir ki, biz orada İşçi Qrupunun tədqiqat zamanı aşkar etdiyi problemləri/verdiyi təklifləri başa düşür və tövsiyələri dəstəkləyirik, lakin problemlərlə bağlı şirkətin gördüyü tədbirlər və/yaxud faktlar haqqında İşçi Qrupunun bəzi fikirlərilə razılaşıırıq. Bu səbəbdən biz razılığımızı “düzəliş” formasında qaldırılmış problemlə bağlı mövcud siyasət və qaydalarımız və artıq şirkət tərəfindən görülən tədbirlər haqqında məlumatı təmin edərək veririk. Biz həmçinin bu meyarlardan QHT-nin aşkar etdiyi problem və onunla bağlı tövsiyə arasında uyğunsuzluq olduğu zaman istifadə edirik.

Qəbul Olunmur (QO): Biz İşçi Qrupunun aşkar etdiyi problemlə və tövsiyə ilə razılaşıırıq və Yekun Sənədində fikirimizi bəlli edirik.

Qəbul Olunmur Düzəlişlə (QOD): Ширкят Audit ишчи Qrupunun aşkar etdiyi problemlə və tövsiyə ilə rասаян razılaşımasа da audit qrupu tяgяfındяn mцяууяn edilmish bязi чятинlikяgин mюvcudлuьunu тапыуыг.

3.1. Sosial məsələlər

3.1.1 İSP çərçivəsində tikilmiş obyektlərin statusunun müəyyən edilməsinin BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>2.1.Yerinə yetirilmiş layihələr nəticəsində tikilmiş obyektlərin istifadə səlahiyyətlərinin müvafiq orqanlara təhvil verilməsi siyasəti qeyri-müəyyəndir. Məsələn, Goranboy rayonu Borsunlu icmasının icma mərkəzi hal-hazırda icma rəhbəri tərəfindən yeməxana kimi istifadə olunur</p>	<p>İSP çərçivəsində tikilmiş və ya bərpa olunmuş hər bir obyektin statusu müəyyənləşməli, bu obyektlərin məqsədyönlü istifadəsi üçün müvafiq orqanların balansına, məsələn bələdiyyələrin və sairə təhvil verilməsi sənədləşdirilməlidir</p>	<p>Borsunludakı icma mərkəzi bələdiyyənin “balans”ındadır və icmanın işlərində mühüm rol oynayır (bax Əlavə 5). BTC/CQBK və bizim icraçı tərəfdaşlarımız davamlılığı möhkəmləndirən fəaliyyətləri təşviq edirik. Bu məqsədlə, əgər icma mərkəzi özünü təmin edə bilərsə və göstərdiyi xidmətlərə görə haqq almaqla icmaya daha uzun müddət ərzində qulluq edə bilərsə, bu dəstəklənir. Əsas məsələ odur ki, əldə edilən vəsait üzərində şəffaf nəzarət olsun və o, xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı xərclərin ədənlməsi və İcmanın Davamlılıq Fondu üçün əlavə vəsait mənbəyi kimi istifadə olunsun. Bu məsələ araşdırılacaq</p> <p>Tədbir: Vəziyyətin yoxlanılması və siyahının hazırlanması. İSP çərçivəsində inşa olunmuş və ya təmir edilmiş bütün infrastrukturların siyahısı hazırlanacaq. Sözügedən siyahıda infrastrukturların kimin balansında olduğu barədə məlumatlar müvafiq şəkildə əks olunacaqdır.</p> <p><u>Borsunluda gəlirlərdən istifadə məsələsi araşdırılacaq</u></p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>(1) Auditora nəzarət olunmamış, imzalanmamış, tarixlənməmiş və rəsmi təsdiqlənməmiş sənəd kimi BTC-nin tikilməsi müddətində ISP çərçivəsində tikilmiş və ya yenilənmiş bütün infrastruktur layihələrinin siyahısı təqdim olunmuşdur. Xahiş edirik təsdiqləyəsiz ki, siyahı BTC-nin tikintisi müddətində ISP çərçivəsində həyata keirilmiş layihələrinin siyahısının son versiyasıdır.</p>	<p>BTC nümayəndəsi əvvəl bu siyahını son versiya kimi təsdiq etsə də sonradan auditor siyahıda olan kobud səhvləri onlara təqdim etdikdə şirkət nümayəndəsi yeni siyahını təqdim ediləcəyini bildirdi. Auditorun qeyd forması №01 06.01.96). Yeni siyahı 12.01.06-da təqdim olundu.</p>	<p>(1) ISP çərçivəsində inşa olunmuş və ya təmir edilmiş obyektlərin kimin balansında olduğu barədə məlumatların müvafiq şəkildə əks olunmuş siyahı olsa da, bu siyahı realıqla uyğun gəlmir. BP/BTC şirkətinin 17.05.05 cavabının 2.1 bəndi (ISP çərçivəsində inşa olunmuş və ya təmir edilmiş bütün infrastrukturların siyahısı hazırlanacaq. Sözügedən siyahıda infrastrukturların kimin balansında olduğu barədə məlumatlar müvafiq şəkildə əks olunacaqdır) yerinə yetirilməyib. Əsas məsələ odur ki, əldə olunan gəlirlər şəffaf qaydada izlənsin və xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı xərclərin ödənilməsinə yönəlsin, o cümlədən icmanın davamlılığı fonduna əlavə gəlirlərin mənbəyi kimi xidmət etsin. (Mənfi qənaət)</p>	<p>ISP çərçivəsində inşa olunmuş və ya təmir olunmuş bütün obyektlərin dəqiq siyahısını hazırlamaq</p>	<p>QOD: Auditorun da qeyd etdiyi kimi, ISP proqramı çərçivəsində tikilmiş və / və ya təmir edilmiş infrastrukturun tələb olunan siyahısı mövcuddur və bu siyahı “canlı sənəddir (daim yeniləşən)”. Bizim ictimai sərmayələr fəaliyyətlərimiz davam etdiyinə görə, bu siyahı BP tərəfindən müntəzəm olaraq yenidən nəzərdən keçirilir və ona yeni məlumatlar əlavə edilir. Auditorun tələbinə əsasən BTC / CQBK ISP kollektivi həmin gün üçün etibarlı olduğunu təsdiq edən tarixi və imzası olan siyahını auditora təqdim etmişlər.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>(2) Siyahı tikintinin kimin “balans”ında yerləşdiyini müəyyən edir. Auditor 10 nümunə üzrə tikintinin kimin balansında yerləşdiyinin sübutunu xahiş edəcək.</p>	<p>Yoxlama zamanı aydın oldu ki, icma qruplarının əksəriyyətində təhvil-təslim aktı yoxdur (İcma qrupu ilə layihəni həyata keçirən QHT arasında)</p> <p>İnşaa olunmuş obyektlərin bəzilərinin statusu tam müəyyənləşməyib (Goranboy Borsunlu icması, Kürdəmir Aran icması).</p> <p>Yeni inşa olunmuş obyektlərin bəziləri hələ müvafiq qurumun balansına verilməyib (Borsunluda icma üçün tikilmiş bina, Bozalqanlıda icma üçün tikilmiş bina, Kürdəmirin Aran qəsəbəsindəki xeyir-şər mağarı, Hacıqabulun Pirsaat icmasındakı Dərnək və mədəni-kütləvi tədbirlər otağı və .s).</p> <p>Təqdim edilmiş siyahı üzrə nümunə üçün 10 icma seçildi, tikintinin kimin balansında olduğu barədə ilkin məlumat əldə edildi və sənədlərə baxış keçirtmək üçün həmin icmalara səfərlər müəyyənləşdirildi.</p>		<p>ISP çərçivəsində tikilmiş və ya bərpa olunmuş hər bir obyektin statusunun müəyyən etmək;</p> <p>- ISP çərçivəsində inşa olunmuş binaların özəlləşdirilməsinin qarşısını almaq;</p> <p>- Bu obyektlərin məqsədyönlü istifadəsi üçün icma qruplarının hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan keçməsinə və yeni inşa olunmuş binaların onların balansına verilməsinə yardım etmək;</p>	<p>QED: BP / BTC auditorun bu fikri ilə razıdır ki, İSP çərçivəsində inşa və ya təmir edilmiş bütün obyektlərin vəziyyəti müntəzəm olaraq monitorinq edilməlidir. Həqiqətən biz bu fəaliyyəti icra edirik. Biz həmçinin razılaşıırıq ki, Bozalqanlı və Pirsaat icmalarında olduğu kimi bəzi hallarda köçürmə və təhvil vermədə yubanmalar ola bilər. Borsunlu icmasına gəlincə, icma mərkəzi ilə bağlı Uşaqları Xilas Edin (SC) və Borsunlu icması arasında 27.06.05 tarixdə imzalanmış büdcə təslim aktı auditora təqdim edilmişdir. Auditor Arana səfər edən zaman icma qrupu hələ qeydiyyatdan keçməmişdi və buna görə də, toy və dəfn mərasimləri üçün nəzərdə tutulmuş mərkəz hələ “onların balansında” deyildi.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	<p>Yoxlamalar göstərdi ki, sənədləşmə aparılmasında qüsurlar var. Məsələn, Şəmkirin Qaracəmilli icmasında ISP çərçivəsində həyata keçirilmiş mikrolayihə olan artezian quyusu icma qrupunun üzvü F.C.-nin həyatı sahəsində qazılmışdır. Kənd bələdiyyəsinin 23.11.04 tarixli qərarına əsasən həmin artezian quyusunun elektrik şəbəkəsinə qoşulmasına məsul şəxs F.C.-dir. 10.04.05 tarixində isə kənd bələdiyyəsi və icma qrupu tərəfindən imzalanmış Razılıq Müqaviləsi əsasında artezian quyusu və bir ədəd 63 KW olan elektrik transformatoru tam işlək vəziyyətdə elektrik şəbəkəsinin balansına verilir. Ancaq elektrik şəbəkəsinin nümayəndəsinin həmin artezian quyusunun onlara təhvil verilməsi ilə əlaqədar bu sənəddə adı və imzası yoxdur. BTC/BP şirkəti tərəfindən ISP çərçivəsində həyata keçirilən mikrolayihələrin siyahısı cədvəlinde qeyd olunan layihə</p>			

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	dəyəri ilə Razılıq Müqaviləsində qeyd olunan layihə dəyəri arasında da uyğunsuzluq var.			
(3) Xahiş edirik, Goranboy raonu Borsunlu icmasında gəlirlərə baxışın keirilməsi üzrə sübut təqdim edəsiniz. Bu baxış hər hansı düzəlişlərlə və preventiv tədbirlərlə nəticələnib?	Borsunlu icması üçün tikilmiş binadan gəlir əldə olunması nəzərdə tutulmadığı üçün gəlirlərin müşahidəsi üçün mexanizm də düşünülməyib. Buna görə də Borsunlu icmasında gəlirlərə baxış keçirilməyib. Borsunlu İcma Mərkəzi noyabr 2004-cü ildən bəri yeməcxana kimi istifadə olunub (bax: 2004-2005 QHT Monitoring qrupunun hesabatı). Bu müddət ərzində icma fonduna pul köçürülməyib. ISP çərçivəsində həyata keçirilmiş mikrolayihələrin siyahısındakı layihələrin dəyəri və Müqavilədə qeyd olunmuş layihələrin dəyəri arasında uyğunsuzluq vardır (Bax: Əlavə 1). Borsunlu icmasında gəlirlərdən istifadəsinə nəzarət edilməyib.	(3) İcma mərkəzindəki yeməcxananın fəaliyyətindən gələn gəlirlərdən icma fayda götürmür. İcma mərkəzi bütün icmanın maraqları üçün istifadə və idarə olunmur. (Mənfə qənaət)		QOD: BP / BTC auditorun digər bir fikri ilə də razıdır ki, Borsunlu icması üçün və onlar ilə birlikdə inşa edilmiş icma mərkəzinin vəziyyəti bir müddət müvəffəqiyyətli istifadədən sonra qeyri münasib kommersiya fəaliyyəti modelinə keçib. Məhz buna görə həmin mərkəzdə yerləşən yemək xana bizim təkidimiz ilə 2005 – ci ilin avqust ayında bağlanıb. Bundan sonra, İcma və bizim icraçı tərəfdaşımız Uşaqları Xilas Edin təşkilatı ilə yoxlama prosesi həyata keçirildi. (Sənədlər auditora təqdim edilmişdir). Nəticədə icma inkişafı fonduna icarə haqqı ödəyən bir yerli QHT – nin bu binaya yerləşməsi ilə bağlı qərar verildi. Bu, 2006 – cı ilin yanvar ayında başladı. Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq, biz auditorun gəldiyi neqativ nəticədən təəccübləndik.

3.1.2 Mikrolayihələrin smeta xərclərinin bazar qiymətlərinə uyğunluğu ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>4.2 Bir sıra hallarda mikrolayihələrin smeta xərcləri ilə real bazar qiymətləri arasında uyğunsuzluq mövcuddur və bu da mikrolayihələrə ayrılmış vəsaitlərin bəzi hallarda təyinatına uyğun xərclənmədiyi barədə təsəvvürlər yaradır</p>	<p>İSP çərçivəsində həyata keçirilən layihələrə ayrılmış vəsaitlərin təyinatına uyğun və səmərəli xərclənməsi üçün beynəlxalq QHT-lərin, xüsusən, İRC və İMC təşkilatlarının, maliyyə fəaliyyətinin auditini həyata keçirmək vacibdir</p> <p>Tövsiyə - Qəbul edilib, Problem - Qəbul edilməyib.</p>	<p>Mikrolayihələrlə əlaqədar büdcə və tədarük məsələlərinə icraçı tərəfdaşlar tərəfindən ciddi nəzarət edilir. İSP başlanandan bəri tikinti materiallarının qiymətlərində 50%-ə qədər artım baş vermişdir. Mövcud büdcə həcmi dəyişikliklərə uyğunlaşdırılmalı idi. Bəzi hallarda güzəştlər də edilmişdir. Bütün hallarda, BTC/CQBK tikinti materiallarının keyfiyyətində icmaları qane edən səviyyəni təmin etməyə çalışmışdır. Bundan əlavə, təhlükəsizlik naminə BTC/CQBK istənilən yeni tikintilərin 20sm deyil, 40sm-lik qalınlığı olan divarlarla inşa olunmasında təkid etmişdir. İSP-nin icraçı tərəfdaşları çox ciddi maliyyə hesabatı standartlarına əməl etməlidir. Hər xərclənmiş məbləğ üçün müvafiq sənədlər tələb edilir. Əlavə olaraq, hər bir icraçı tərəfdaş öz təşkilatı, habelə üçüncü və ya neytral tərəf tərəfindən illik auditə cəlb edilir.</p> <p>Tədbir: Tədarük olunan material və vəsaitlərin büdcədən kənara çıxmasını təmin etmək məqsədilə ən azı 10 mikrolayihənin maliyyə aspektləri İSP çərçivəsində audit ediləcəkdir</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/- qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
1) Xahiş edirik mikro-layihələrlə bağlı olan tədarük üzrə təchizat və büdcənin icrası ilə məşğul olan əməkdaşların istifadə etdiyi prosedurları təqdim edəsiniz.	BTC nümayəndəsinin icraçı podratçının büdcənin icrası ilə məşğul olan əməkdaşının istifadə etdiyi prosedur haqda məlumatı yoxdur			QO: Büdcə və tədarük prosedurları yekun grant müqavilələrində şərt kimi qeyd edilməzdən öncə BP / BTC / SCP və icraçı tərəfdaş arasında danışıqlaraq razılaşdırılır. Buna görə də bu edilmiş müşahidə bizdə təəccüb hissi doğurdu və biz onunla razı deyilik. Biz təəssüf edirik ki, Auditor kifayət edəcək qədər sənədlər ilə təmin edilməmişdir.
(2) Xahiş edirik pərakəndə qiymət indeksinə və ya ekvivalentinə əsasən ISP-nin başladığı vaxtdan tikinti materiallarının qiymətinin artması üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Sübut təqdim olunmadı	(2) BTC 2005-ci il monitoring nəticələrinə verdiyi cavabını sübut edə bilmir		QED: İctimai Sərmayələr ilə bağlı layihələrə çəkilən xərclər icraçı tərəfdaşlar və icma üzvlərinin özləri yerinə yetirilmişdir. Layihələr üçün çəkilmiş xərclərin səviyyələri icraçı tərəfdaşın BP şirkətinə müntəzəm hesabatlar verməsi ilə bağlı tələbin bir hissəsi kimi monitoring edilir. Qiymətlərin heç şübhəsiz qalxmasına əmin olsaq da, auditorun bu məsələ ilə bağlı müvafiq sənədləri almamasına biz təəssüf edirik.
(3) Xahiş edirik qiymət artımına əsasən büdcədəki dəyişikliklər üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Sübut təqdim olunmadı	(3) BTC 2005-ci il monitoring nəticələrinə verdiyi cavabını sübut edə bilmir		QED: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, İctimai Sərmayələr ilə bağlı layihələrə çəkilən xərclər icraçı tərəfdaşlar və icma üzvlərinin özləri yerinə yetirilmişdir. Layihələr üçün çəkilmiş xərclərin səviyyələri və əlaqədar yenidən uyğunlaşdırmalar icraçı tərəfdaşın BP şirkətinə müntəzəm

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/- qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
				hesabatlar verməsi ilə bağlı tələbin bir hissəsi kimi monitorinq edilir. Auditorun müvafiq sənədləri almamasına biz təəssüf edirik.
(4) Xahiş edirik mal və materiallara aid keyfiyyət kriteriyası üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Sübut təqdim olunmadı	(4) BTC 2005-ci il monitorinq nəticələrinə verdiyi cavabını sübut edə bilmir		QOD: İSP mikro layihələrinin müvəffəqiyyətli olması əsas etibarını ilə bu layihələrin icra prosesində iştirak edən icmalarda sahiblik hissənin yaranması və onların layihənin nəticələrindən razı qalmasından asılı olmasını nəzərə alaraq, BTC / SCP materialların və layihəyə cəlb edilmiş ustaların keyfiyyət səviyyəsinin onları və bizim İctimaiyyət ilə əlaqələr üzrə mütəxəssislərimizi, icraçı tərəfdaşlarımızın işçi heyətini və layihə üzrə görülən işlərin gedişini monitorinq edən digər tərəfləri qane edəcək səviyyədə olmasına çalışdı. Meyyarlar layihədən layihəyə dəyişir və biz təəssüf edirik ki, auditin aparıldığı müddət ərzində ustaların keyfiyyətlə işləməsinə qeyd etməsinə baxmayaraq, auditor onu qane edəcək qədər dəlil müşahidə edə bilməyib.
(5) Xahiş edirik, tikililərin yeniləşdirilməsi zamanı divarların eni üzrə tələbləri nümayiş etdirmək üçün həm köhnə, həm də	İcma səfərləri zamanı bu sahəyə diqqət yetirildi. İnşaa olunan binaların divarlarının eni iki qatdan ibarətdir	(5) İSP çərçivəsində tikilmiş və ya bərpa edilmiş infrastruktur uzun müddət istifadə		QE: BP yüksək keyfiyyət standartları tətbiq etməklə İSP proqramının davamlılığını təmin etmək niyyətindədir və biz auditorun bunu

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/- qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
yeni divarındetalları, xüsusiyyətləri üzrə nümunələr təqdim edəsiz.		oluna bilər (Müsbət qənaət)		təqdir etməsini yüksək qiymətləndiririk.
(6) Xahiş edirik BTC-nin tikintisi müddətində ISP layihələrinin monitorinqi, maliyyə auditi daxil olmaqla, daxili və xarici audit və nəticələrlə əlaqədar təşkilati məsuliyyət üzrə sübut təqdim edəsiz.	(6) 2005-ci ilin may ayından 2005-ci ilin noyabr ayına kimi 3-cü neytral tərəf və ya BP/BTC tərəfindən 10 mikrolayihələrin auditi keçirilməsi haqda sübut təqdim olunmadı. May 2005 - noyabr 2005-ci il tarixləri arasında üçüncü auditor tərəindən heç bir audit aparılmayıb	(6) BP/BTC 10 mikrolayihənin yenidən auditi ilə bağlı öhdəliyini (17.05.05) yerinə yetirməmişdir. QHT tərəfindən monitorinq edilmiş mikrolayihələrin təkrar auditi keçirilməmişdir. (Uyğunsuzluq)	(6) BTC 2004-cü il monitorinq hesabatında qaldırılmış məsələləri yoxlamaqla 10 mikrolayihənin təkrar auditini keçirməlidir. Şəffaflıq naminə QHT nümayəndələri bu auditləri müşahidə etməyə dəvət olunmalıdır.	QED: BP / BTC / CQBK müntəzəm olaraq İSP və GİP (Gələcək İcmlar Proqramları) çərçivəsində maliyyələşdirilən mikro layihələrin proqram, maliyyə və idarə etmə aspektləri ilə bağlı monitorinq və auditlər həyata keçirir. Bizim müvafiqlik üzrə mütəxəssisimizin nəzərdə tutulmuş vaxt çərçivəsi daxilində belə yoxlamaları yerinə yetirməsinə baxmayaraq (BTC – QHT monitorinq son – dialoqdan sonra), biz başa düşürük ki, görülmüş bu işlər QHT – ni təmsil edən auditorun spesifik tələbini qane etməyə bilər. Bununla belə, biz öz layihə və proqramlarımızın keyfiyyətinin müntəzəm və sistematik şəkildə yoxlanmasından əminik.

3.1.3 Sosial təsirlə əlaqədar şikayətlərin qəbulu ilə bağlı nəzərdə tutulmuş “qaynar xəttin” fəaliyyəti üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>5.3. Rəyi öyrənilən respondentlərin 33 %-i (81 nəfər) boru xəttinin tikintisi ilə birbaşa və dolayısı ilə bağlı olan amillərin problem və narahatçılıq yaratması barədə ümumilikdə 7-dək instansiyaya şikayət edib. Şikayətlərin 61 %-i yerli icra orqanlarına, 10%-i isə BP şirkətinə və onun strukturlarına ünvanlanmışdır. Şikayətçilərin 46% -nə (37 nəfər) şikayətlərin həll ediləcəyi bildirilmiş, 51% (41 nəfər) isə onlara hər hansı bir cavab verilmədiyini qeyd etmişdir. Ümumilikdə, yalnız 28% (23 nəfər) verilən cavablara müəyyən dərəcədə qane olmuşdur.</p>	<p>Yerli sakinlərin sosial problemlərlə bağlı bilavasitə BTC və yaxud boru kəmərinin əməliyyatçısı olduğu BP şirkətinə müraciət edə bilməsinə şərait yaratmaq məqsədilə təsirə məruz qalan icmalarda qaynar xəttin yaradılması vacibdir. Eyni zamanda, şirkətin icmalarla əlaqələr üzrə koordinatorları yerli sakinləri şikayət və problemlərin idarə olunması mexanizmi ilə yaxından tanış etməlidirlər ki, onlar vaxt itirmədən məhz düzgün ünvanlara müraciət etsinlər.</p>	<p>Yerli sakinlərin sosial problemlərlə bağlı bilavasitə BTC və yaxud boru kəmərinin əməliyyatçısı olduğu BP şirkətinə müraciət edə bilməsinə şərait yaratmaq məqsədilə təsirə məruz qalan icmalarda qaynar xəttin yaradılması vacibdir. Eyni zamanda, şirkətin icmalarla əlaqələr üzrə koordinatorları yerli sakinləri şikayət və problemlərin idarə olunması mexanizmi ilə yaxından tanış etməlidirlər ki, onlar vaxt itirmədən məhz düzgün ünvanlara müraciət etsinlər.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>(1) Xahiş edirik nümayiş etdirəsiniz ki, tikintinin BTC fazası üzrə şikayətlər həll edilmişdir.</p>	<p>1) BTC fazası üzrə hələ də şikayətlər daxil olur. (axırıncı ərizə 02.02.06). Şikayətlər jurnalı BTC öhdəliyinin 103-cü maddəsinə uyğun hazırlanıb. Daxil olan ərizələrin sayı 618-dir (16.02.06 tarixinədək). İlk ərizə 03.09.03 tarixdə, sonuncu ərizə (baxış günü 16.02.06) 02.02.06 tarixdə verilib. Bunlardan vaxtında baxılmayan ərizələrin sayı 164, şikayətçiyə verilmiş cavab jurnalda qeyd olunmayan ərizələrin sayı - 30, hələ də cavabsız qalan ərizələrin sayı 18-dir.</p> <p>1(a) "ŞikayətlərJurnalına" audit baxışı zamanı BTC öhdəliyinin pozulma halları müşahidə olundu. Belə ki, BP/ BTC öhdəliyinin 103-cü bəndinə əsasən "ŞikayətlərJurnalında" şikayətçiyə verilmiş cavab qeyd olunmalıdır. Lakin qeyd edildiyi kimi 30 şikayət ərizəsinə nə cavab verildiyi jurnalda qeyd olunmayıb. 103 sayılı öhdəliyin tələbinə görə bütün şikayətlərə qəbul olunduqları</p>	<p>BP/BTC öhdəliklərinin 62-ci bəndində qeyd olunur ki, BTC şirkəti iki həftə ərzində LTMƏ-dən gələn bütün şikayət ərizələrinə cavab verəcək və IMMÇP-da nəzərdə tutulan qaydalara əsasən tədbir görəcək. 103-cü bənddə isə qeyd olunur ki, bütün şikayətlərə cavablar (hətta belə cavablar yalnız planlaşdırılan tədbirlərin və onların vaxt çərçivələrinin xülasəsindən ibarət olsa da) iki həftə ərzində verilməlidir. Növbəti məktub şikayətin bağlanmasıdan sonra göndərilməlidir. BTC 103 sayılı öhdəliyi qismən yerinə yetirmişdir</p> <p>(Mənfi qənaət)</p> <p>1(b) Həmçinin şikayətlərin Şikayətlər Jurnalında qeydiyyatdan keçirilməsində bəzi səhvlər vardır. Şikayət məktubları və şikayətlər Şikayətlər Jurnalında pərakəndə şəkildə yazılmışdır.</p> <p>(Mənfi Qənaət)</p>	<p>Şikayətlərə vaxtında cavab verilməsi üçün tədbirlər görülsün</p> <p>1b) Şikayətlər Jurnalında şikayətlərin qayda ilə qeydiyyatdan keçirilməsi və cavablandırılmasına nail olmaq üçün</p>	<p>QED: BP / BTC / CQBK və CCIC etiraf edirlər ki, bəzi hallarda şikayətlərin həll edilməsi müddəti razılaşdırılmış iki həftə bildiriş müddətindən daha uzun olmuşdur. BP / BTC / CQBK boru kəmərinin tikintisi ilə bağlı yaranmış bütün şikayətləri həm şirkəti, həm də şikayətçini qane edəcək səviyyədə həll etmək və başa çatdırmaq niyyətini davam etdirir. (Bunun edilməsinin mümkün olmadığı hallarda, biz şikayətçinin müvafiq qanuni vasitələrdən istifadə etməsinə yardım göstərir və milli qanunvericilik sisteminin yekun qərarını (larını)tanıyıriq).</p> <p>BP / BTC / CQBK şikayət daxil olduqdan dərhal sonra onları qeydiyyatdan keçirir. Boru</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	<p>vaxtdan iki həftə ərzində cavab verilməlidir, hətta cavab nəyin planlaşdırıldığına sadəcə qısa məzmunu olarsa. Şikayətlər Jurnalına baxış keçirərkən auditor görmüşdür ki, 164 şikayət iki-on ay ərzində cavablandırılmışdır, bu isə o deməkdir ki, bəzi şikayətlər BTC tərəfindən vaxtında cavablandırılmışdır.</p> <p>1(b)Həmçinin şikayətlərin Şikayətlər Jurnalında qeydiyyatdan keçirilməsində bəzi səhvlər var. (Məsələn 553 sayılı şikayət 04.10.05 tarixində, 554 sayılı şikayət 06.06.05 tarixində qeydiyyatdan keçirilmişdir. Şikayətlər №1-№33 2004-cü il oktyabrda, №34-№47 iyulda qeydiyyatdan keçirilmişdir)</p> <p>(Mənfi müşahidə)</p>		<p>müvafiq tədbirlər görülməlidir. Əməliyyat fazası zamanı gələn şikayətlər də daxil olmaqla.</p>	<p>kəmərinin bir hissəsindən olan şikayətlər həmin tarixdə digər hissələrdən olan şikayətlərdən daha əvvəl qeydə alınmışdır. Bununla belə, şikayətlər jurnalında (reyestri) şikayətlər asanlıqla tarixə əsasən filtrasiya edilə bilər. BTC / CQBK İstismar Bölümü də layihənin işlənməsi və hazırlanması fazası dövründə təsis edilmiş eyni şikayət həll etmə mexanizmindən istifadə edir.</p>
<p>(2) Digər təşkilatların qəbul etdiyi şikayətlərin BTC-yə necə və kimin vasitəsilə ötürülməsi ilə bağlı həmin təşkilatlara məsləhət üçün hansı tədbirləri görürsünüz?</p>	<p>Başqa təşkilatlara edilmiş müraciətlər həmin təşkilatlar vasitəsilə BP yaxud BTC-yə göndərilmişdir.</p>	<p>(2) Müsbət qənaət</p>		<p>QE: Auditorun da bildiyi kimi, BP / BTC / CQBK sahədə və ofisdə fəaliyyət göstərən işçi heyəti vasitəsi ilə müxtəlif təşkilatlar ilə müntəzəm əlaqə saxlayır və biz məmnunluq hissi ilə qeyd etmək istərdik ki, bizim bu qruplar ilə etdiyimiz</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müəhibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
				əməkdaşlığın səviyyəsi bizə şərhlərin, şikayətlərin və müsbət cavabların müvafiq qaydada ötürülməsinə imkan verir.
(3) Xahiş edirik, Hüquqi və İqtisadi Marifləndirmə Mərkəzi (CLEE) tərəfindən şikayətçilərin seçilməsi və monitorinqi üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Hüquqi və İqtisadi Marifləndirmə Mərkəzi təsadüfi seçmə üsulu ilə şikayətlərin həll edilməsini və şikayətçilərin razılıq səviyyəsini monitorinq edir. Yerli QHT olan IHMM yerli əhaliyə sənədləşdirmə və kompensasiya ilə əlaqədar hüquqi yardım edib. Ayda bir dəfə Şikayət Jurnalından onlar üçün hüquqi cəhətdən maraqlı ərizələrə baxış keçirib öz rəylərini vermişlər. Lakin aparılmış monitorinqin nəticələrinə əsasən IHMM tərəfindən BTC-yə heç bir təklif verilməyib. QHT nümayəndəsinin dediyinə görə monitorinqlə əlaqədar təkliflər şifahi şəkildə müzakirə olunub.		Bu işə əlavə QHT-lər də cəlb edilsin	QOD: BP / BTC / CQBK auditora CLEE təşkilatının müvafiq fəaliyyətləri ilə bağlı sənədləri təqdim etmişdir. CLEE şikayətlərin həll edilməsi və bundan razılıq səviyyəsini müntəzəm olaraq müstəqil şəkildə monitorinq edib. Biz onların təmin etdiyi xidmətdən razıyıq.
(4) Xahiş edirik Auditora nümunə kimi icmalarla əlaqələr üzrə məsul şəxslərin siyahısını və BTC-nin tikintisinin son 3 ayı ərzində onların icma səfərləri üzrə qeydlərini	(4), (5) və (6)-cı suallar üzrə siyahılar təqdim olundu			QE: Heç bir şərh yoxdur.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>təqdim edəsiz.</p> <p>(5) Xahiş edirik müvafiq icmalarla əlaqələr üzrə məsul şəxslərin telefon nömrələrini verə biləcək icra orqanı nümayəndələrinin əlaqə nömrələrini təqdim edəsiz.</p>				
<p>(6) Xahiş edirik bütün müvafiq kəndlərə icmalarla əlaqələr üzrə məsul şəxslərin nömrələrinin verilməsinin sübutlarını təqdim edəsiz. Bu sahə səfərində yoxlanacaq.</p>	<p>6) İƏMŞ-lər həftəlik hesabat tərtib edirlər və BTC-dən verilən məlumata görə, hər həftənin 2-ci günü İƏMŞ-lərlə telefon müşavirəsi aparılır. Onların hesabatlarında hələ tam həllini tapmamış şikayətlər var. Misal üçün ağır texnikanın hərəkəti nəticəsində evlərində çat əmələ gəlmiş bəzi icma üzvlərindən gələn şikayətləri göstərmək olar.</p> <p>CCIC şirkətinin Kürdəmir rayonu ərazisindəki işçiləri R.Ə., Ə.İ., G.A., N.M. ərizə ilə İƏMŞ vasitəsilə sahə menencərləri I.H. və S.M.-in onları milli zəmində təhqir etdiyi etdiyi barədə şikayət ediblər. Şikayət 17.09.03 tarixində verilib, cavabın verilmə tarixi jurnalda 21.09.03 kimi göstərilib. Cavabın məzmunu jurnalda qeyd olunmayıb.</p>	<p>6) İƏMŞ institutunun fəaliyyətini qənaətbəxş saymaq olar.</p>		<p>QOD: Biz auditorun şirkətin İcma ilə Əlaqələr üzrə Məsul Şəxslərin işi haqqında müsbət rəyini dəstəkləyirik lakin qeyd olunan digər məqamlara aydınlıq gətirmək istəyirik.</p> <p>İlk öncə qeyd etmək lazımdır ki, şikayətlərin qeydiyyat jurnalı şikayətlərin və verilən cavabların xülasəsini təsvirini əks etdirir nəinki tam mətnli izahını. Bu izahlar mövcuddur, lakin jurnaldakı boş yerdən lazımınca istifadə etmək baxımından, jurnal bütün şikayət və cavabların qısa formada xülasəsini özündə əks etdirir.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	<p>Ucar rayonunun Çiyli kənd sakini M.Ə. 9.10.03 tarixində şikayət edib ki, onun inəyi drenaj kanalının yanında otlayıb və ölüb. O düşünür ki, inəyin ölümünə səbəb horizontal qazma prosesi zamanı kənara tökülmüş lildir. Şikayətlər Jurnalında 22.10.03 tarixində ona cavab verildiyi qeyd olunub. Cavabın məzmunu isə jurnalda qeyd olunmayıb.</p>			<p>Boru kəmərinin tikintisindən irəli gələn bütün əsaslı şikayətlərin şikayətçini və şirkəti razı salacaq şəkildə həlli və bağlanması BP/BTC/CQBK-nin davamlı məqsədidir.</p> <p>Şikayətlərin həlli yuxarıda qeyd olunan kimi mümkün olmayan hallarda biz şikayətçilərə müvafiq hüquqi kanallardan istifadə etmək üçün kömək edirik və ölkə qanunvericilik sisteminin son qərarına/qərarlarına əməl edirik.</p> <p>Auditor tərəfindən qaldırılan spesisfik misallara gəldikdə isə, BTC/CQBK və CCİC evlərin divarlarındakı çatlarla bağlı vəziyyəti araşdırmışdır. Dövlət Neft Şirkətindən və İnşaat və Arxitektura İnstitutundan olan komissiya sözüqədən evləri ziyarət etmiş və şikayətlərin əsaslılığını yoxlamışdır.</p> <p>Komissiyanın aşkarladığı əsas məsələlərdən biri kimi, evlərin</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
				<p>qəbul olunmuş tikinti normaları ilə inşa olunmadığı bildirilmişdir.</p> <p>Bu qənaəti həmçinin CCİC şirkəti tərəfindən cəlb olunmuş və ekspert də dəstəkləmişdir .</p> <p>O, sözüqədən bütün evləri yoxlamış və divarlardakı çatlarn nəqliyyat vasitələrin hərəkətindən əmələ gəldiyini təsdiqləyən hec bir sübutla rastlaşmamışdır, əksinə bunun evlərin yalnız tikintisindən əmələ gəldiyini görmüşdür.</p> <p>Yuxarıda qeyd olunan əməkdaşın şikayətinə gəldikdə isə, məsələ şikayətin qeyd olunduğu tarixdən iki həftədən az müddətdə 2003-cü ilin Oktyabrın 1-i bağlanmışdır Şikayətlərin Qeydiyyatı Jurnalında qeyd olunduğu kimi “tərəflər arasında anlaşılmazlıq aradan götürülmüşdür”.</p> <p>Ucar rayonunun Çiyini kəndindən gələn şikayət də həmçinin</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müəhibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
				<p>lazımınca araşdırılıb həll olunmuşdur. Araşdırma nəticəsində bəlli olmuşdur ki, bentonit (şikayətçi bunu “qazma şlamı” kimi müəyyənləşdirib) inəyin ölümünün səbəbi olmayıb və ola da bilməzdi. Bununla belə drenaj kanalı təmizlənmiş və şikayət bütün tərəflərin razılığı ilə bağlanmışdır.</p>
<p>(7) Xahiş edirik BP-nin qaynar xətt nömrəsinin verildiyi yerlərin siyahısını təqdim edəsiniz. Bu sahə səfərində yoxlanacaq.</p>	<p>(7) BTC auditorlara BP-nin “qaynar xətt” nömrələrinin verildiyi yerlərin siyahısını təqdim etdi</p>			<p>QE: Heç bir şərh yoxdur.</p>
<p>(8) Xahiş edirik auditor tərəfindən yoxlanılmaq üçün qaynar xəttin nömrəsini təqdim edəsiniz.</p>	<p>BTC öhdəliklərinin 101-ci bəndində qeyd olunur ki, boru kəməri ilə bağlı narahatlıqlardan xəbər vermək üçün xüsusi “Qaynar xətt” tətbiq olunacaq. 17.05.05 tarixli BP/BTC cavabında da BP-nin “Qaynar xətt” nömrəsinin də BTC-nin təsirinə məruz qalan icmalarda lövhələrə vurulacağı qeyd olunmuşdu. İƏMŞ-rin telefon nömrələri və BP-nin</p>	<p>BTC-nin 101 sayılı öhdəliyində deyilir: “Qaynar xətt” xidməti olacaq ki, boru kəməri haqqında maraqlı olan istənilən şəxs zəng edə bilər” və BTC-nin 2004-cü il monitorinqin nəticələrinə 17.05.05 tarixli cavabı 5.3 maddəsi yerinə yetirilməyib (Uyğunsuzluq).</p>	<p>Aparılan auditin nəticələri göstərdi ki, BTC ilə əlaqədar şikayətlər davam edir və yerli əhalinin birbaşa BTC şirkəti ilə əlaqə saxlaması üçün «Qaynar xəttin» fəaliyyət göstərməsi vacibdir.</p>	<p>QED: Biz auditorun fikri ilə razıyıq ki, icma üzvlərinin onları narahat edən məsələlər ilə bağlı öz səsələrinin eşitdirə biləcəyi bir çox üsullar ilə yanaşı telefon “qaynar xətt” xidmətinin də təmin edilməsi çox əhəmiyyətli bir vasitə ola bilər. Auditorun da qeyd etdiyi kimi, belə bir xətt</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müəhibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	<p>“Qaynar xətt” nəmrəsi yazılmış elan hazırlanıb və bu elan noyabr-dekabr 2005-ci il tarixlərində icmalara paylanıb (siyahı əlavə olunur). BTC-nin inşasının başa çatmasına baxmayaraq icmalardan hələ də müxtəlif problemlər üzrə BP/BTC şirkətinə şikayətlər daxil olur və BTC fazasında yerli əhali bu xəttədən istifadə edə bilməyib. Audit zamanı bu xəttin işlək olmasını yoxlamaq məqsədilə müşahidə aparılıb. “Qaynar xətt”in işləməsi üzrə bir neçə dəfə yoxlama aparılıb. Yoxlamanın birində BTC nümayəndələri də iştirak edib. Məlum olub ki, xətt ümumiyyətlə işləmir (Müşahidə vərəqi əlavə olunur). Bundan əlavə BTC öhdəliyində qeyd olunan xüsusi “Qaynar xətt” bu vaxtdək tətbiq olunmayıb.</p>			<p>yaradılmışdır və onun ilə bağlı müvafiq məlumatlar icmaların diqqətinə təqdim edilmişdir. Təşkilati səbəbi ilə bu qaynar xəttin pis işləməsinə görə biz təəssüf hissi keçiririk. Xoşbəxtlikdən, ictimaiyyət ilə əlaqələr ilə bağlı fəaliyyətlər yerli icmalara BTC ilə birbaşa əlaqə saxlamağa davam etmək üçün imkan verəcək və onlar özlərini narahat edən məsələləri qaldıra biləcəklər.</p>

Qənaətlər

- BP/BTC şirkəti 2004- 2005-ci il monitorinqinin nəticələrinə uyğun verdiyi cavabları və üzərinə götürdüyü öhdəlikləri tam yerinə yetirməyib;
- Bu audit zamanı aşkar edilən yeni məsələlər tədqiq edilməli və cavablandırılmalıdır;
- Azərbaycanda həyata keçirilən neft layihələrində ictimai nəzarəti təmin etmək və proses zamanı yaranan bəzi problemlərin həlli üçün ACI-YF və BP Azərbaycan şirkətinin köməyi ilə yerli QHT və ekspertlərdən ibarət davamlı xüsusi Audit-Monitorinq qurumunun və ya Koalisiyasının yaradılmasına zəmin və ehtiyac var.

3.2. İnsan Haqqları

3.2.1. Mülkiyyətçilərə torpaq kompensasiyalarının hesablanması ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitoringi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>2.2. Kompensasiya üçün təsdiq olunmuş kadastr qiymətləri məhsulun həmin dövrdəki pərakəndə qiyməti üzərində qurulub və bu qiymətlərin bazardan asılı olaraq dəyişə bilməsi nəzərə alınmayıb. Bir çox torpaq sahiblərinin inventarlaşdırma dövründə başqa məhsulları yetişdirmək üçün mümkün imkanları, həmçinin kompensasiya müddətində torpaq sahiblərinin sonrakı illər üçün növbəli əkindən istifadə etmək imkanları nəzərə alınmayıb.</p>	<p>Boru kəmərinin təsiri altına düşən bələdiyyə və şəxsi torpaqlara, mülkiyyətçilərə kompensasiyaların reallığa uyğun verilməsi imkanları bir daha araşdırılmalıdır. Kəmərin keçdiyi ərazilərdə olan risklər barədə əhaliyə dəqiq məlumatlar verilməli və risklərin dərəcələri müəyyənləşdirilməlidir.</p>	<p>BP/BTC hesab edir ki, o, torpaqayırma və kompensasiyaların verilməsi ilə bağlı əla iş yerinə yetirmişdir. Bu, kənardan dəvət olunmuş bir sıra auditorlar tərəfindən müstəqil surətdə təsdiq edilmişdir.</p> <p>Razılıq əldə edilməyib. Torpaq kompensasiyasının necə verilməsini tam təfəsilatı ilə yoxlamaq və kənar auditorlar tərəfindən verilən faktların təhlil edilməsi üçün bu məsələnin 2005-ci il monitoring proqramı çərçivəsində davam etdirilməsi təklif edildi.</p>
<p>2.3. Bəzi rayonlarda BTC-nin təsir sahəsinə düşmüş torpaq sahələrinin həcmi, məhsuldarlığı, məhsulların növü dəqiq əks olunmamışdır. Bir sıra hallarda, kompensasiyaların məbləğinin müəyyənləşməsi prosesində məhsul adlarının dəyişdirilməsi, torpağın başqa cür qiymətləndirilməsi faktları qeydə alınmışdır</p>	<p>Torpaqların dəyişdirilməsi və qiymətləndirilməsilə bağlı meydana çıxan problemlərin öyrənilməsi məqsədilə monitoring davam etdirilməlidir</p>	<p>BP/BTC şirkəti torpaqayırma və kompensasiyaların ödənilməsi zamanı istifadə olunmuş prosesin tərəfdarıdır. Daha ətraflı məlumat üçün Sosial Tədbirlər və Torpaqayırma Proqramının Əsas Prinsipləri layihəsinin internet sahifəsinə müraciət edə bilərsiniz.</p> <p>Layihə müddətində Narazılıqlar/şikayətlərin idarə olunması sistemi, şirkətin torpaq məsələləri üzrə məsul şəxsləri suallar, narahatlıqlar, şikayətlərlə bağlı şəxslərlə fəal iş aparmağı davam etdiriblər.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Xahiş edirik torpaq kompensasiyaları prosesinə baxış üçün xarici auditin hesabatlarını təqdim edəsiniz.	BTC- nin təsiri altına düşən torpaqlar üçün ayrılan kompensasiyalarla bağlı Azərbaycanda mövcud olan problem Milli QHT- lərdən fərqli olaraq bəzi beynəlxalq qurumların, mütəxəssislərin, auditorların araşdırmalarında və hesabatlarında düzgün əks olunmur. (Ardı sonrakı səhifədə)	Torpaq Kompensasiyaları ilə bağlı problemlərin həlli əvəzinə BP/BTC şirkətinin verdiyi cavab reallığı əks etdirmir və problemin həlli deyil (Mənfi Qənaət).	Torpaq kompensasiya-ları ilə bağlı meydana çıxan problemlərə BP/BTC şirkəti kənar, beynəlxalq auditorların hazırladıqları ümumi, cari hesabatlarla yox, mövcud olan problemlərin həlli prizmasından yanaşmalıdır. Bu zaman problemə yanaşmada müqayisə aparmaq zərurəti yaranarsa Milli QHT- lərin mövqeyi, hesabatları da nəzərə alınsın.	QO: Auditorun da qeyd etdiyi kimi, torpaq mülkiyyətilə bağlı kompensasiya prosesi haqqında müstəqil kənar auditorların hazırladığı hesabatları (digər məsələlər ilə yanaşı) BTC təmin etmişdir. Biz qeyd etmək istərdik ki, Sosial və Köçürmə Tədbirləri Planı üzrə Qrup da daxil olmaqla və bu qrupla məhdudlaşmadan, bu “kənar” və peşəkar auditorlar Azərbaycanda keçirilmiş torpaq mülkiyyətinin əldə edilməsi və kompensasiyaların ödəniləsi prosesinin çox yüksək səviyyədə icra edildiyini dəfələrlə qeyd etmişlər
	Məsələn, Sosial Məsələlər və Torpaq Ayırma üzrə Tədbirlər planı ilə bağlı Monitoring Şurasının hazırladığı hesabatda qeyd olunur ki, Azərbaycanda torpaq ayırma planı yüksək səviyyədə həyata keçirilmiş, mülkiyyətçilər bu prosesdən razı qalmışlar. Daha sonra qeyd olunur ki, «hüquqi yardım üzrə QHT, Hüquqi və İqtisadi Yardım Mərkəzi hər hansı müvafiq şikayətçilərə yardım göstərməkdə davam edir.		Yaxşı olardı ki, şirkət audit zamanı yerli QHT- lər tərəfindən seçilərək audit aparılmış icmaların xarici auditorlar tərəfindən audit edilib- edilməməsini yoxlasın.	Qeyd olunan nəticələrin bu auditor tərəfindən nəzərə alınmamasına çox təəccüb etdik. Mövcud problemlər, narahatlıq və şikayətlərə gəlinə, onlar xüsusi olaraq bu məqsədlər üçün yaradılmış şikayətlərin idarə edilməsi üzrə ciddi sistem vasitəsi ilə həll olunur. Bu sistem də tərəfimizdən kənar və peşəkar baxışa (yoxlamaya) vaxtaşırı olaraq təqdim olunur.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	Reallıq isə tamam başqa şeylər deyir (Bax, sual 4-ün müşahidələrinə).			
(2) Xahiş edirik təsdiq edəsiniz ki, Köçürülmə Fəaliyyət Planı (Noyabr 2002 / May 2003) torpaq kompensasiyalarına baxılmasını və mübahisələrin həll edilməsi prosesini təsvir edən sənəddir.	Sənəd təqdim olunub.			Heç bir şərh yoxdur.
(3) Xahiş edirik Samux, Şəmkir və Ağstafada kompensasiya verilmiş fiziki şəxslərin və təşkilatların siyahısını təqdim edəsiniz ki, kompensasiya prosesinin necə aparılmasına baxış üçün nümunə kimi götürülsün. Auditor	Təsadüfi seçmə üsulu ilə Samux, Şəmkir və Ağstafada kompensasiya almış 10 nəfərin siyahısı müəyyənləşdi və həmin icmalara səfər zamanı onlardan 9 nəfər ilə görüş keçirildi. Görüşdə mülkiyyətçilər onlara verilən kompensasiyaların verilməsi prosesindən narazılıq etməsələr də bəziləri kəmərin tikinti dəhlizi üçün qoyulan 44	Torpağı təsir altına düşən mülkiyyətçilər onlara kompensasiyaların ayrılması prosesindən əsasən razılıq edirlər, Amma BTC şirkətinə məxsus nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti nəticəsində tikinti dəhlizindən kənarında olan torpaq hissələrinin yararsız hala düşməsindən narazılıq edirlər.	Şirkətə və podratçı təşkilata məxsus nəqliyyat vasitələrini hərəkəti nəticəsində tikinti dəhlizindən kənara çıxıb, mülkiyyətçinin torpağını yararsız hala saldığına görə şirkət tərəfindən mülkiyyətçiyə əlavə kompensasiyanın ödənilməsi məsələsinə baxılsın. BP/BTC şirkəti sahə səfərləri də daxil olmaqla bu məsələləri araşdırmalı və torpaq zədələrinin aradan qaldırılmasını təmin etməlidir.	QOD: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, BP / BTC / CQBK torpaq mülkiyyətinin əldə edilməsi və kompensasiyaların ödənilməsi prosesinə və eləcə də bu proses zamanı əldə edilmiş nəticələrə sahib çıxır və auditorun özünün gəldiyi nəticəni qeyd edir ki, “torpaq sahiblərinin böyük əksəriyyəti razı idi”. Baxmayaraq ki, biz 44 metrlik boru kəməri dəhlizindən kənarında vurulan ziyanların ümumi xarakter daşmasına inanmırıq, qeyd etməliyik ki, belə nəhəng ölçülü bir layihənin icrasında belə anomaliyaların baş verməsi mümkündür. Əgər onlar öz iddiaları ilə bağlı məlumatı hələ də

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
kompensasiya əmsallarının hesablanması təkrar edəcək.	m-lik məsafənin azlıq təşkil etdiyini bildirərək qeyd etdilər ki, bu da texnikanın hərəkəti nəticəsində sonradan müəyyən problemlər yaradıb. Əlavə torpaqlar istifadə olunub və yararsız hala düşüb.			layihəyə təqdim etməyiblərsə, biz ümid edirik ki, auditorun qeyd etdiyi bu döndür narazı torpaq sahibi şirkətin torpaq üzrə mütəxəssislərinə müraciət edəcəklər. Bu mütəxəssislər və İƏM – lər əhali ilə işdə və suallara, narahatlıqlara və şikayətlərə cavabların verilməsində fəal rol oynamaqda davam edirlər.
(4) Xahiş edirik Samux, Şəmkir və Ağstafada torpaq kompensasiyaları ilə əlaqədar Torpaqayırma Proqramının 8-ci bölməsində göstərilmiş şikayətlərə baxılması və mübahisələrin həll edilməsi prosesində tələb olunan təhqiqat və məsuliyyət məsələsi üzrə sübut təqdim edəsiniz. (Ardı sonrakı səhifədə)	4.1.Kompensasiyaların hesablanmasında əsas şərtlərdən biri də əkilən məhsulun növü ilə bağlıdır (Bax - Torpaq Ayırma Proqramının Əsas Prinsipləri Sənədinin «Kompensasiyaların strukturu və Torpaq ayırma prosesi» bölümü, səh- 8-9). Bəzi yerlərdə əkin yerlərində əkilən məhsulla müqavilədə göstərilən məhsul növü tamam fərqlidir. Goranboy rayonunun Cilli Bələdiyyəsi kəndində torpağı kəmərin təsiri altına düşən mülkiyyətçi bizimlə söhbətində bildirdi ki, müqavilədə onun yeri biçənək kimi qeyd olunub.	4.1. Torpaq Ayırma Proqramının Əsas Prinsipləri Sənədinin «Kompensasiyaların strukturu və Torpaq ayırma prosesi» göstərilən tələblərin ziddinə olaraq bəzi yerlərdə əkin sahələrində əkilən məhsulla müqavilədə göstərilən məhsul növü tamam fərqlidir (Uyğunsuzluq)	4.1.Kompensasiyalar-la əlaqədar mövcud olan problemlərin həlli ilə bağlı BP/BTC, Dövlət Torpaq və Xəritə çəkmə Komitəsinin nümayəndələri üçüncü tərəfin iştirakı ilə problemin araşdırılması və mümkün həlli ilə bağlı işləri davam etdirsin.	QO: BP / BTC / CQBK torpaq mülkiyyətinin əldə edilməsi və kompensasiyaların ödənilməsi prosesinə sahib çıxır və bu proseslə bağlı əldə edilmiş nəticələrlə razılışdır. Auditorun da bildiyi kimi, illik bitkilər boru kəmərinin təsirinə məruz qalmış ərazilərdə növbələşmə əsasında əkilir. Bütün torpaq sahibləri və icarəçiləri ilə bağlanmış İlkin Qarşılıqlı Anlaşma Memorandumunun bir hissəsi kimi, Torpaq Mülkiyyətinin Əldə edilməsi üzrə Qrup torpaqda olan və planlaşdırılmış məhsul haqqında məlumatları qeydə almışdı. Torpaq İstifadəçilərinin, mövcud olan yerlərdə, planlaşdırılmış məhsul ilə bağlı məlumatlar da qeydə almışdı. Kompensasiya ödənişlərinin məbləği bu dəfə torpaq sahibləri və istifadəçiləri tərəfindən təmin edilmiş məhsula dair məlumatlar əsasında hesablanmışdır. Biz “böyük ziddiyyətlər” ifadəsi ilə qətiyyətlə razı deyilik. Belə ki, biz torpaq mülkiyyətçilərini və əkilmiş bitkilərinin növünü dəqiq şəkildə müəyyən etmək üçün hər tərəfli tədbirlər yerinə

2005/2006-cı il audit sualları	Müsahibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	Halbuki o taxıl əkmışdi.			yetirmişik və bu, müstəqil monitoring aparan qruplar tərəfindən yoxlanılaraq təsdiq edilmişdir.
	Həqiqətən haqqında danışılan mülkiyyətçi ilə bağlanan müqaviləyə baxış keçirilərkən məlum oldu ki, mülkiyyətçiyə məxsus torpaqda əkilən məhsul növü biçənək kimi göstərilib. Amma şikayətçi ilə müqavilə imzalanarkən onun torpaq əkini üstündə çəkilən şəkildə əkilən məhsul növü həqiqətən taxıdır və bu şəkil müqaviləyə əlavə edilib. Bu isə Torpaq Ayırma Programının Əsas Prinsipləri Sənədinin “Kompensasiyaların strukturu və Torpaq ayırma prosesi” (səh-8-9) ilə uyğunsuzluq təşkil edir. Audit zamanı buna bənzər hallar Ağstafa rayonunun Aşağı Kəsəmən kəndində də aşkar olunmuşdur.			
	4.2.Audit zamanı müşahidə olundu ki, Ağstafa rayonunun bir sıra icmalarında (Məs. Aşağı	4.2. Bəzi icmalarda mülkiyyətçi ilə müqavilə tərtib olunsa da, bu günə qədər haqqında danışılan	4.2.Hal-hazırda torpaqlarının təsir altına düşdüyünü iddia edən həmin torpaqlarda əkin-biçin aparan mülkiyyətçilərə maddi və	QO: BP / BTC / CQBK torpaq mülkiyyətinin əldə edilməsi və kompensasiyaların ödənilməsi prosesinə sahib çıxır və bu proseslə bağlı əldə edilmiş nəticələrlə razılaşmır. Auditorun da

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	Kəsəmən kəndində) mülkiyyətçi ilə müqavilə tərtib olunsa da, ona məxsus torpağın təsir altına düşdüyü Xəritədə rəngli şriflə qeyd olunsa da bu günə qədər haqqında danışılan mülkiyyətçiyə (Məs. Aşağı Kəsəmən kəndində ən azı 3 torpaq mülkiyyətçisinə) müqavilədə göstərilən kompensasiya verilməyib (Həmin müqavilənin surəti auditora var).	mülkiyyətçiyə onunla imzalanmış müqavilədə göstərilən kompensasiya verilməyib. (Uyğunsuzluq)	mənavi ziyan dəyibsə, ziyanın səviyyəsi müəyyənləşdirilərək onlara müəyyən kompensasiya ödənilməsi məqsədəuyğundur. Şikayətlərin idarə olunması və narazı mülkiyyətçilərə hüquqi yardım göstərilməsi istiqamətində BP/BTC şirkəti üzərinə götürdüyü öhdəlikləri sistemli və davamlı şəkildə yerinə yetirməlidir	bildiyi kimi, illik bitkilər boru kəmərinin təsirinə məruz qalmış ərazilərdə növbələşmə əsasında əkilir. Bütün torpaq sahibləri və icarəçiləri ilə bağlanmış İlkin Qarşılıqlı Anlaşma Memorandumunun bir hissəsi kimi, Torpaq Mülkiyyətinin Əldə edilməsi üzrə Qrup torpaqda olan və planlaşdırılmış məhsul haqqında məlumatları qeydə almışdı. Torpaq İstifadəçilərinin, mövcud olan yerlərdə, planlaşdırılmış məhsul ilə bağlı məlumatlar da qeydə almışdı. Kompensasiya ödənişlərinin məbləği bu dəfə torpaq sahibləri və istifadəçiləri tərəfindən təmin edilmiş məhsula dair məlumatlar əsasında hesablanmışdır. Biz “böyük ziddiyyətlər” ifadəsi ilə qətiyyətlə razı deyilik. Belə ki, biz torpaq mülkiyyətçilərini və əkilmiş bitkilərinin növünü dəqiq şəkildə müəyyən etmək üçün hər tərəfli tədbirlər yerinə yetirmişik və bu, müstəqil monitorinq aparən qruplar tərəfindən yoxlanılaraq təsdiq edilmişdir.
	4.3.Torpaq kompensasiyaları ilə bağlı mövcud olan bəzi problemlərə şirkətlə yerli hakimiyyət nümayəndələri arasında fərqli yanaşmalar mövcuddur. Samux rayonunun Hacalı kəndində bu qəbildən olan problem hazırda məhkəmə	4.3.Mülkiyyətçilərlə keçirilən çox saylı görüşlərdən və sənədlərə tanışlıqdan sonra o qənaət hasil olur ki, ümumiyyətlə torpağı təsir altına düşən, müqavilə imzalanacaq şəxslər və hüquqlarının tapdığını bildiren insanlarla maarifləndirilmə	4.3.Şikayətlərin idarə olunması və narazı mülkiyyətçilərə hüquqi yardım göstərilməsi istiqamətində BP/BTC şirkəti üzərinə götürdüyü öhdəlikləri sistemli və davamlı şəkildə yerinə yetirməlidir.	QO: BTC bu cür qeyri müəyyən, səhv istiqamətə yönəldən və dəqiq olmayan bir nəticə ilə razı deyil. Hüquq və İqtisadi Təhsil Mərkəzi (Hüquqi QHT) fərdi şikayətçilər üçün məlumat və effektiv yardım təmin etmişdir. Məsələn, 2005 – ci ilin 1 – ci rübün sonunda torpaq ilə bağlı verilmiş şikayətlərin 94 % - i həll edilmişdir. Bu şikayətlərin hər biri təhqiq edilmiş və müvafiq olan hallarda regional torpaq komitələrinin nümayəndələri də şikayət/

2005/2006-cı il audit sualları	Müəhibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	<p>çəkişməsidir. Kənd bələdiyyəsi, icra nümayəndəliyi, torpaq şöbəsi təsdiq edir ki, BTC boru kəməri həqiqətən torpaqlarının təsir altına düşdüyünü iddia edən insanların torpaq payından keçir.</p> <p>(Ardı sonrakı səhifədə)</p>	<p>istiqlamətində işlər qənaətbəxş səviyyədə qurulmamışdır.</p>		<p>iddiaların izah və həll edilməsində yardım etmək məqsədi ilə bu işə cəlb edilmişlər. hər iki tərəfi qane edən həll yolunun əldə edilmədiyi hallarda, şikayətçilərə öz problemlərini həll etmələri üçün hüquqi və qanuni vasitələrə dair məsləhətlər verilmişdir.</p>
	<p>Şirkət tərəfindən işə kompensasiyalar başqa şəxslərə verilməsinə baxmayaraq faktiki olaraq kəmərin təsirinə məruz qalan torpaqlarda kompensasiya ala bilməyən, lakin buna iddiaçı olan insanlar istifadə edir, əkin- biçin aparır. Narazı mülkiyyətçilərə hüquqi yardım göstərilməsi istiqamətində iş aparmalı olan və BP şirkəti tərəfindən bu iş üçün ayrılan milli QHT olan İqtisadi Hüquq Maarifçilik Mərkəzinin fəaliyyəti qənaətbəxş deyil. Problemi olan 10 torpaq</p>	<p>BTC tərəfindən boru kəmərinin təsir dairəsinə düşən torpaq mülkiyyətçilərinə müstəqil hüquqi yardım göstərilməsi üçün ayrılan milli QHT olan İqtisadi Hüquq Maarifçilik Mərkəzinin gördüyü iş də sistemli və lazımi effektiv olmayıb.</p>		

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	mülkiyyətçisindən 7- si IHMM haqqında ümumiyyətlə məlumatlı olmadığını bildirdi (Lazım gələrsə bu şikayətçilərin siyahısı təqdim oluna bilər).			

3.2.2. Boru kəmərlərinə yaxın ərazilərdə yaşayan əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin təvsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
3.9.Boru kəməri marşrutu boyu ərazilərdə heç kim BTC-nin təhlükəsizlik tədbirləri barədə dolğun məlumata malik deyil. Bu rayonlarda hətta təhlükəsizlik terminlərini göstərən lövhələr belə yoxdur. Məlumatsız əhali boru kəmərlərinin inşadan sonra öz torpaqlarından necə istifadə edəcəklərini bilmir və BTC rəsmiləri tərəfindən cərimə olunacaqlarından qorxaraq boru kəmərinə yaxın yerlərdə yerləşən torpaq sahələrində işləmirlər	BTC-nin təsirinə məruz qalan insanların maarifləndirilməsi və həmin ərazinin sakinlərinin kəmərin təhlükəsizliyində nə dərəcədə rol oynayacağını əks etdirən təbliğat və təşviqat işləri gücləndirilməlidir. Bu prosesə yerlərdə çalışmaq təcrübəsi olan QHT-lərin cəlbi məqsədəuyğun olardı	BP və BTC şirkəti təhlükəsizliklə bağlı ictimaiyyətə dolğun məlumatın verilməsinin davam etdirilməsi zərurətini təsdiq edir və bununla bağlı böyük səy göstərmişdir.. Bu məsələ ilə əlaqədar Milli QHT-lərin təklifləri təbii ki, məmnuniyyətlə qəbul edilir . BP və BTC şirkəti təhlükəsizliklə bağlı ictimaiyyətə dolğun məlumatın verilməsinin davam etdirilməsi zərurətini təsdiq edir və bununla bağlı böyük səy göstərmişdir.. Bu məsələ ilə əlaqədar Milli QHT-lərin təklifləri təbii ki, məmnuniyyətlə qəbul edilir. Razılaşma əldə edilib. 2005-ci il Monitorinq Proqramı zamanı potensial yoxlama işi kimi təklif olunmuşdur.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Auditora BTC boru kəmərinin tikintisi fazası üzrə icma təhlükəsizliyi üzrə podratçının fəaliyyətinə nəzarət planı təqdim olunmuşdur. Xahiş edirik BTC boru kəmərinin əməliyyat fazası üzrə ekvivalent sənədi təqdim edəsiniz.	Kəmər boyu ərazilərdə icmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı təqdim olunan sənədlər və sübutlarla gerçək vəziyyət arasında fərqlər mövcuddur. Belə ki, BTC layihəsi çərçivəsində icmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı icmalarda torpaq mülkiyyətçiləri, torpaq istifadəçiləri, digər şəxslərlə keçirdiyimiz çox saylı görüşlərdən sonra bəlli oldu ki, yerlərdə icmalarla bu barədə aparılan görüşlər, maarifləndirmə işi, izahat tədbirləri, paylanan bukletlər, əhalinin sıx yaşadığı yerlərə vurulan plakatlar yetərli səviyyədə təşkil edilməyib. (Ardı sonrakı səhifədə)	BTC layihəsi çərçivəsində icmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı icmalarda aparılan görüşlər, maarifləndirmə işi, izahat tədbirləri, onların bu yöndə biliklərinin artırılması işi, paylanan bukletlər, əhalinin sıx yaşadığı yerlərə vurulan plakatlar yetərli səviyyədə təşkil edilməyib. Bütün bu işlər qismən həyata keçirilib. (Mənfi Qənaət)	İcmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı maarifləndirmə, izahat işləri və digər lazımi tədbirlərin həyata keçirilməsi işinin əməliyyat fazasında da davam etdirilməsi vacibdir.	QOD: texniki təhlükəsizlik fəaliyyətlərinin “tələb olunan” səviyyədə təşkil olunmaması və bunun səbəbinin “qismən icrada” olmasını demək səhv və təhrif edici olardı. Biz auditorun bu fikri ilə də razıyıq ki, texniki təhlükəsizlik ilə bağlı bilikləri artırmaq üçün BTC – nin bu sahədəki fəaliyyəti boru kəmərinin istismar fazası ərzində də davam etdirilməlidir. Texniki təhlükəsizlik ilə bağlı bilikləri artırılması həqiqətən bu işin müntəzəm olaraq icra edilməsinə səylərin və uzun müddətli öhdəliklərin olmasını tələb edir. Lakin bu barədə icma üzvləri arasında “tam” biliyin olmaması BTC və podratçı tərəfindən bu sahədə heç bir işin yerinə yetirilməməsi demək deyil.
	Bütün bu işlər qismən həyata keçirilib. 07-09 fevral 2006- cı ildə səfər etdiyimiz Goranboy rayonu-nun Cilli Boluslu, Borsunlu, Samux ra-yonunun Lək, Haca-lı, Əli- Bayramlı,			QO: Həqiqətən texniki təhlükəsizlik məsələlərinə dair məlumatlılığın artırılması sessiyaları tikinti müddəti ərzində icmalarda keçirilmiş və istismar prosesin müddətində də davam etdirilir. Texniki təhlükəsizlik ilə bağlı məlumatlar boru kəmərinin təsirinə məruz qalmış icmalara ana dilində və bir sıra

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	Çobanabdallı, Aks-tafanın Aşağı Kəsə-mən, Zəlimxan, Daş Salahlı, Soyuq Bulaq və s. kəndlərinin heç birində təhlükəsizlik terminlərini göstərən lövhələrə rast gəlmədik.			<p>vasitələrlə təmin edilmişdir.</p> <p>Bundan əlavə, boru kəməri süvari inspektorlar tərəfindən gündəlik olaraq patrul edilir. Bu patrul xidmətinin əməkdaşları öz iş müddətləri ərzində yerli əhali ilə texniki təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı söhbətlər aparırlar. Texniki təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı əlavə konsultasiyalar bizim sahədə fəaliyyət göstərən istismar şöbəmizin işçiləri tərəfindən təmin edilir. Onlara vaxtaşırı olaraq, yerli icma üzvləri ilə görüşür və onlara texniki təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı məsləhətlər verirlər.</p>
(2) Xahiş edirik BTC-nin tikintisi fazası ərzində tikinti dəhlizi boyunca icma təhlükəsizliyi məsələlərinin monitorinqi üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Sənəd və ya sübut təqdim olunmadı. Bu, şirkət tərəfindən onunla əsaslandırıldı ki, qurum təhlükəsizlik və onunla bağlı olan kommunikasiya işi ilə əlaqədar lazım olan bütün işləri özü həyata keçirir.			<p>QO: BTC və CCIC İcmanın texniki təhlükəsizliyi ilə bağlı əhatəli bir proqram hazırlamış və icra etmişlər. Bu proqrama boru kəməri marşrutu boyu yerləşən və layihənin təsirinə məruz qalan icmalarda mövcud risklər və onlara qarşı yumşaldıcı tədbirlərə dair məlumatları özündə əks etdirən icmanın texniki təhlükəsizliyi plakatlarının paylanması daxil idi. Bundan əlavə, ümumi və fərdi narahatlıqların nəzərdən keçirilməsi məqsədi ilə icma yığıncaqları və məktəb toplantıları təşkil edilmişdir. Bu fəaliyyətlər ilə bağlı müfəssəl məlumatlar auditora təqdim edildiyindən, indi auditorun ona heç bir dəlilin təqdim edilmədiyinə dair iddiası bizdə təəssüb doğurdu. Biz onu da əlavə etmək istərdik ki, icmanın texniki təhlükəsizliyi ilə bağlı aparılmış</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
				məlumatlandırma işi kənar auditorlar tərəfindən çox faydalı və yaxşı icra edilən bir iş kimi qeyd edilmişdir.
(3) Xahiş edirik səlahiyyətli milli QHT-lərin müəyyən olunması və kommunikasiya prosesində onların iştirakına yanaşma üzrə sübut təqdim edəsiniz.	QHT-lərin icma təhlükəsizliyi və kommunikasiya prosesinə cəlb olunması üzrə heç bir sənəd və ya sübut təqdim olunmadı.	Audit göstərdi ki, yerli QHT-lər BTC üçün faydalı olan yaxşı səviyyəli biliyə malikdir.	BTC-yə tövsiyə edilir ki, icma təhlükəsizliyi və kommunikasiya prosesinə Milli QHT-lər cəlb edilsin.	QED: Qeyd edildiyi kimi, icmanın texniki təhlükəsizliyi və kommunikasiya prosesi BTC / CQBK və CCİC şirkətləri tərəfindən yerinə yetirilmişdir. Texniki təhlükəsizliyə dair məlumatlılığın artırılması brifinqləri BTC / CQBK - nin və podratçının ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə mütəxəssisləri tərəfindən icma və qəsəbələrdə həm tikinti işlərinə başlamazdan öncə, həm də tikinti işlərinin icra edildiyi müddət ərzində həyata keçirilmişdir. Texniki təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı QHT – lər tərəfindən təqdim edilən təklifləri təqdir etməmizə baxmayaraq, bu məsələlər ilə bağlı QHT – lərə müraciət edəcəyimizi heç zaman ifadə etməmişik.
(4) Xahiş edirik BTC-nin tikintisi fazası ərzində icmaların təhlükəsizliyi ilə əlaqədar şikayət və insidentlər üzrə hər hansı qeydləri baxış üçün təqdim edəsiniz.	İcmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı şikayətlərin idarə olunması ilə əlaqədar BTC nümayəndələri qeyd edir ki, icma təhlükəsizliyi ilə bağlı cəmi 4 şikayət olub. Biz şikayət və qeydiyyat kitabına baxış keçirərkən də orda cəmi 4 şikayətin qeyd olunduğunu gördük. Amma 08 fevral 2006-cı ildə səfər müddətində təkcə Ağstafa rayonunun Aşağı və	Şikayətlərin idarə olunması ilə bağlı icma üzvlərinin şikayətlərinin şikayət və qeydiyyat kitabına salınması və bu şikayətlərə operativ cavab verilməsi və həll edilməsi işi qənaətbəxş səviyyədə qurulmayıb (Qənaət).	Şikayətlərin idarə olunması prosesi əməliyyat fazasında təkmil-ləşdirilsin. BTC- nin təsirinə məruz qalan İcma üzvlərinin icmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı bilik və acarıqlarının artırılması, kəmərlər boyu ərazilərdə maarifləndirmə işinin və izahat tədbirlərinin	QOD: Biz şikayətlərin qeydiyyatının lazımi səviyyədə olmaması ilə bağlı iddia ilə razı deyilik. Bununla belə, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, biz əhali və boru kəməri arasında qarşılıqlı təsirlərin təhlükəsiz olmasını təmin etmək məqsədi ilə əlaqələrin davam etdirilməsinin böyük əhəmiyyət kəsb etməsini etiraf edirik. Monitoring raundunun sonunda da qeyd

2005/2006-cı il audit sualları	Müsahibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	<p>Qıraq Kəsəmən kəndində icmada 6 şikayətin olduğu aşkarlandı. Şikayətçilər bildirdi ki, onlar dəfələrlə təhlükəsizliklə bağlı BTC-yə və hətta digər təşkilatlara müxtəlif məzmununda şikayətlər ediblər. Hətta BTC-nin podratçı təşkilatı tərəfindən məktublara verilən cavablar və onlara dəyən ziyana görə kompensasiyanın verilməsi üçün müqavilənin bağlandığını əks etdirən sənəd göstərildi. Belə çıxır ki, ya şikayətlərin edilməsi kitaba salınmayıb, ya da məsələyə səthi yanaşılıb.</p>		<p>həyata keçirilməsi üçün Milli QHT-lərin imkanlarından istifadə etmək faydalı olardı.</p>	<p>edildiyi kimi, biz vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən texniki təhlükəsizlik ilə bağlı əlaqələrə aid konkret təkliflərin təqdim edilməsini təqdir edirik, lakin belə hesab edirik ki, icmanın texniki təhlükəsizliyi BTC –nin öz üzərinə götürməli olduğu əsas öhdəlikdir.</p>
<p>(5) Xahiş edirik icmanın təhlükəsizliyinin daxili və xarici auditinin hər hansı hesabatlarını baxış üçün təqdim edəsiniz və tapıntılara məsuliyyətin təşkilini müəyyən edəsiniz.</p>	<p>BP şirkəti icmanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin səviyyəsi ilə bağlı yenə daha çox xarici audit hesabatların mövqeyinə önəm verir. Bu isə bəzən reallığı və bəzi həqiqətləri əks etdirmir. Məsələn, Sosial Məsələlər və Torpaq Ayırma üzrə Tədbirlər planı ilə bağlı Monitoring Şurasının hazırladığı hesabatda icmanın təhlükəsizliyi ilə bağlı işlərin, xüsusən icma üzvlərinin maarifləndirilməsinin</p>	<p>İcmanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məsələsində təqdim olunan xarici audit hesabatları hər tərəfli hazırlansa da daha çox görülən işlərin təqdiri üzərində qurulur və bəzən bu hesabatlarda mövcud olan çatışmazlıqlar “unudulur” (Mənfi Qənaət).</p>	<p>BP/BTC şirkəti icmanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üçün xarici audit hesabatları ilə yanaşı Milli QHT-lərin hesabatlarına, mövqeylərinə və onların bu sahədə qaldırdığı problemlərin həllinə də önəm versin.</p>	<p>QED: Biz bu fikirlə razılaşırıq ki, boru kəmərləri ilə bağlı təhlükəsizlik və texniki təhlükəsizlik tədbirləri haqqında icma məlumatlılığının qurulması müntəzəm və əhəmiyyət kəsb edən bir prioritetdir. Bir misal olaraq, biz bu məlumatlılığın qurulması yolları kimi, idarələrarası təhlükəsizlik komitə iclaslarının keçirilməsini qeyd edə bilərik. Müntəzəm olaraq boru kəmərləri dəhlizi boyunca Aqstafa, Şəmkir, Ucar, Samux və Hacıqabul rayonlarında icmalarda görüşlər keçirilmişdir. Hər bir görüşdə yerli icmaların, aidiyyəti olan təhlükəsizlik xidmətlərinin təmsilçiləri, AGT Sahə Təhlükəsizlik Müşavirləri, İcma ilə Əlaqələr üzrə Məsul Şəxslər və boru kəməri texnikləri iştirak etmişdilər. İşçi qrupunun görüşləri</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	sistemli səviyyədə həyata keçirildiyi, digər təhlükəsizlik tədbirlərinin görüldüyü qeyd olunur. Aparılan auditin nəticəsi isə bu fikirlərin bir az fərqli olduğunu ortaya qoydu (Bax 1-ci və 2-ci sualların cavablarına). Yerli vəziyyətlə əlaqədar kifayət qədər məlumata malik olmayan xarici auditorlardan fərqli olaraq Milli QHT-lər icmanın həqiqi narazılığını aşkar etməyə nail olublar			təhlükəsizliklə bağlı narahatlıq yaradan məsələlər və risklər haqqında məlumat mübadiləsinin aparılması üçün səmərəli və açıq forum rolunu oynayır. Müntəzəm görüşlər 2006-cı il boyunca AGT boru kəmərlərinin keçdiyi ərazilərdə davam etdirilmişdir. Biz yerli QHT-lərlə boru kəmərləri dəhlizi boyunca yaşayan icmaların təhlükəsizlik və texniki təhlükəsizlik məlumatlılığın artırılması istiqamətində işləməyə şad olardıq.

Qənaətlər:

- BP/BTC şirkəti 2004-2005- ci il monitorinqinin nəticələrinə uyğun verdiyi cavabları və üzərinə götürdüyü öhdəlikləri tam yerinə yetirməyib;
- Bu audit zamanı aşkar edilən yeni məsələlər tədqiq edilməli və cavablandırılmalıdır;
- Azərbaycan cəmiyyəti haqqında az və ya heç bir məlumata malik olmayan 3-cü tərəfin apardığı xarici audit zamanı bəzi məsələlər nəzərdən qaçır;
- BTC/CQBK tipli kəmərlər sisteminin inşası və istifadəsi müddətində Torpaq aırma, kommunikasiya, təhlükəsizlik, əmək hüquqları, işə götürmə və s. bağlı meydana çıxma biləcək problemləri minimuma endirmək və mövcud problemlərin həllində vətəndaş cəmiyyətinin, xüsusən yerli vəziyyət və mədəniyyətlə əlaqədar geniş məlumata malik olan QHT- lərin imkanlarından istifadə edilsin;
- İcmanın təhlükəsizliyinə kifayət qədər diqqət yetirilməyib. Ona görə də əməliyyat fazasında icmanın təhlükəsizliyinə böyük önəm verilməlidir;
- 2004/2005-ci ildə QHT Monitorinq Qurupu tərəfindən aparılan monitorinqin nəticələrinə əsasən qaldırılan problemlərlə əlaqədar BP/BTC şirkəti tərəfindən yerinə yetirilməyən öhdəliklər və 12.05.2005-ci il tarixli cavab tədbirləri ilə əlaqədar auditor tərəfindən tapılmış uyğunsuzluqlar müzakirə və tədbir üçün BP/TC şirkətinə təqdim edilsin. Uyğunsuzluqların və bəzi çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün BP/BTC şirkətinin həyata keçirəcəyi tədbirlərin yenidən auditi qaldırılan problemlərin həllinə müsbət təsir göstərə bilər;

- Azərbaycanda həyata keçirilən neft layihələrində ictimai nəzarəti təmin etmək və proses zamanı yaranan bəzi problemlərin həlli üçün ACI-F və BP Azərbaycan şirkətinin köməyi ilə yerli QHT və ekspertlərdən ibarət davamlı xüsusi Audit-Monitorinq qrupunun və ya Koalisiyasının yaradılmasına zəmin və ehtiyac var.

3.3.Ekologiya

3.3.1. Tullantıların idarə edilməsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>2.BTC şirkəti və onun podratçıları tullantıların idarə edilməsini Avropa standartlarına uyğun həyata keçirməyi bir öhdəlik kimi üzərlərinə götürmüşlər. Lakin BTC şirkətinin müvafiq podratçıları qəbul olunmuş öhdəliklərin icrasını monitorinq aparılan sahələrdə tələb olunan şəkildə qura bilməyiblər. Şirkətin podratçıları BP-nin qayda və normaları üzrə müəyyən öhdəliklər götürmüş, lakin onların yerlərdə keyfiyyətli icrasını təmin edə bilməmişlər.</p>	<p>Tullantıların idarə olunması planının tam şəkildə həyata keçirilməsi təmin edilməli və bütün podratçı təşkilatlardan onun icrası tələb olunmalıdır.</p>	<p>BTC razılaşır ki, Tullantıların İdarə Edilməsi Planının tətbiqi çox əhəmiyyətlidir və bu işlərə çox diqqətlə nəzarət edərək yoxlayır. Bununla belə, biz belə bir müşahidə ilə razı deyilik ki, podratçı qəbul etdiyi öhdəliklərin icrasını tələb olunan şəkildə qura bilməyib. Buna bariz nümunə kimi layihə nəticəsində əmələ gələn tullantıların əksəriyyətinin sırf insenerator qurğusunda yandırılmasıdır. Bu qurğuda yandırılması mümkün olmayan və Avropa Birliyinin (AB) müəyyən etdiyi prosedurlara müvafiq utilizə variantlarının olmadığı tullantılar AB-nin tələblərinə uyğun şəkildə yığılaraq saxlanılır. AB-nin tələblərinə uyğun olan utilizə variantları tərtib olunana qədər bu tullantılar anbarda saxlanılacaqdır. Mütəxəssislər tullantı yandırılan sobanın qazuducu sistemindən daxil olan tullantı suyun təmizlənməsi üçün müvafiq sistemin olmamasını qaydalardan kənara çıxan bir hal kimi göstərmişlər. Bunu isə qəbul etmək olmaz. Belə ki, sözügedən sistemdən daxil olan tullantı suları beynəlxalq standartlara cavab verən və tökmə yüklər üçün nəzərdə tutulmuş çəlləklərdə bağlı sahələrdə saxlanılırdı və təmizləmə sistemində olan ehtiyac məsələsi artıq nəzərdən keçirilirdi. QHT tərəfindən audit keçirildikdən sonra BTC Ko şirkəti tullantı yandırma sobasında təmizləyici quraşdırmış və həmin vaxtdan bəri qalmış sözügedən tullantı sularının utilizasiyasına başlamışdır. Tullantı sularının təmizlənməsindən sonra götürülmüş nümunələr və analizlərdən əldə olunmuş nəticələr layihədə nəzərdə tutulmuş utilizasiya standartlarına uyğunluğunu təsdiq edir.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Xahiş edirik, BTC-nin tikintisi zamanı yaranan tullantılar haqqında və onların hansı miqdarının yandırıldığı və hansı miqdarının digər üsullarla zərərsizləşdirildiyi barədə məlumat verin.	18.01.2006 il tarixində BP/BTC nümayəndələri ilə görüşdə tullantılar haqqında və onların hansı miqdarının yandırıldığını, saxlanılan tullantıların miqdarını və yenidən istifadə olunan tullantıların həcmi əks etdirən sənəd auditora təqdim olunmuşdur. Bu diaqrama görə tullantıların 38%-i yandırılır, 57%-i yenidən istifadə olunur, 5 %-i isə poliqonda saxlanılır.	1) Qənaətbəxş cavab		QE: Audit qrupunun bizim tullantıların idarə edilməsi və yandırılması metodlarını və standartlarını təqdir etməsini BP/BTC/SCP və CCIC yüksək qiymətləndirir.
(2) Xahiş edirik, yandırılmamış tullantıların saxlanması üçün Avropa İttifaqının tələbləri barədə məlumat verəsiniz və auditora tullantıların saxlandığı obyektlərə səfərini təşkil edəsiniz və təsdiq edəsiniz ki, orta həcmli konteynerlər artıq istifadə olunmur. Eyni zamanda hər hansı daxili daşınma qeydlərinin yoxlanması haqqında məlumat verin.	11.01.2006 il tarixli görüşdə BP/BTC şirkətinin nümayəndələri bildirmişdilər ki, yandırılmamış tullantıların saxlanılmasına dair Avropa İttifaqının tələbləri ƏMSSTQ sənədində öz əksini tapıb. Orta həcmli konteynerlər ehtiyac olanda istifadə olunur. Daxili daşınma haqqında qeydlər Muğan düşərgəsində təqdim olunacaq. Müqan düşərgəsinə səfər zamanı bizim xahişimizlə aşağıdakı sənədlər təqdim olundu və onlara baxış keçirildi: 1.Waste management plan – şirkətin		Ətraf mühitə təsiri azaltmaq üçün Avropa Birliyinin tullantıların yandırılması üzrə 2000/76/EC Direktivlər Məcmuəsində nəzərdə tutulmuş standartların qəbul edilməsi məqsədəuyğun olardı; Tullantılar və hesabatlar üzərində nəzarət prosedurları	QED: Auditorun istinad etdiyi Tullantıların Yandırılması Direktivinə ən son dəyişikliklərin edilməsi tənzimlə xarakteristikaları ilə bağlı üzləşdiyimiz çətinliklər səbəbi ilə kiçik iş əmsalı olan sobaların istifadəsindən daha güclü şəhər tullantı yandıran sobalardan istifadə istiqamətində dəyişiklik etmək arzusundan irəli gəlmişdi. Müvafiq olaraq, Avropa Şurasının 2000 / 76/EC Direktivinin bu hal üçün istifadə edilməsi praktik baxımdan məqsədə uyğun deyil.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	tullantıların idarə olunması strategiyası. (Ardı sonrakı səhifədə).		dəqiqləşdirilməlidir.	
	2.Waste management procedure - waste water -tullantıların idarə olunması proseduralarında çirkab suların idarə olunması. 3.Waste management procedure - waste training program – tullantıların idarə olunması proseduralarında trening proqramı 4.Waste management procedure - waste monitoring, audit and inspection - tullantıların idarə olunması proseduralarında tullantıların monitorinqi, auditi və inspeksiyası 5.Waste management procedure - duty of care -tullantıların idarə olunması proseduralarına qayğı öhdəlikləri 6.Waste management procedure- waste transport requirements – tullantıların idarə olunması proseduralarında tullantılara daşınma tələbləriş (Ardı sonrakı səhifədə).			
	7.Waste management procedure- waste segregation and identification -tullantıların idarə olunması proseduralarına - tullantıların çeşidlənməsi və müəyyənləşdirilməsi			

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	<p>8.Waste management procedure-waste w – storage, handling and disposal - tullantıların idarə olunması proseduralarında – tullantıların saxlanması, ələ alınması və idarə olunması</p> <p>Yuxarıda qeyd olunan sənədlərin təhlili göstərir ki, bəzi kiçik çatışmazlıqlar istisna olmaqla, Muğan düşərgəsində CCİC-nin Tullantıların İdarə olunması sənədi, PNP Tullantıların idarə olunması – Azərbaycan sənədində əks olunan yenilənmiş tələblə və prosedurlara cavab verir.</p>			
<p>(3) Xahiş edirik, auditorun inseneratora səfərini və onun yeni tullantı su sisteminin yoxlanmasını (axıdılma və toplanmış suların keyfiyyəti ilə bağlı monitoring və əməliyyat prosedurları ilə birlikdə) razılaşdırasız.</p>	<p>3) Kürdəmirdə yerləşən tullantıların yandırılması sobasında yeni su təmizləyici sistemin quraşdırıldığı təstiqləndi və bu qurğunun sxemi və iş sikli haqqında BP/BTC nümayəndələri tərəfindən 11.01.2006 il tarixində keçirilən görüşdə ətraflı məlumat verildi və həmin görüşdə inseneratora auditorun səfəri razılaşdırıldı.</p> <p>02.02.2006 il tarixində Kürdəmirə insenirator yerləşdiyi sahəyə səfər edildi. Səfər zamanı suyu təmizləyən təzə qurğuya baxış keçirilmişdir, suyun pH göstəricisi ölçülmüşdür və</p>	<p>3) Qənaətbəxş cavab</p>		<p>QE: Audit qrupunun bizim tullantıların idarə edilməsi və yandırılması metodlarını və standartlarını təqdir etməsini BP/BTC/SCP və CCIC yüksək qiymətləndirir.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	8,1 olmuşdur (bu göstərici PINP, Çirklənmənin qarşısının alınması- Azərbaycan sənədində 5.2 cədvəlində göstərilmiş kreditorların su tullantılarının nəzarət standartlarına uyğundur).			
	3 (a) Tullantıların çeşidlənməsi və saxlanması sahəsinə baxış keçirilmişdir, tullantıların inseniratorla doldurulması müşahidə edilmişdir, inseniratorla istifadə olunan yanacaqın saxlandığı yerə baxış keçirildi. Səfər zamanı sahədə işləyənlərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün keçirilən təlimatlar haqqında sübut təqdim olundu. 537-ci öhdəliyin yerinə yetirilməsinə dair isə sənədlər və sübutlar təqdim olunmadı. İnseniratorun işlədilməsinə dair sənəddə göstərilmişdir ki tullantıların həcmi bir dəfəlik 150 kq artıq olmamalıdır, lakin audit zamanı aşkar olmuşdur ki tullantılar sobaya çəkilmədən atılır və ümumiyyətlə yandırılan tullantıların həcmi çəki ilə yox, torbalarla ölçülür, bu da tullantıların dəqiq miqdarının hesablanmasına çətinlik yaradır. Ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınması üçün nəzərdə tutulan monitoring	3 (a) Yandırılmış tullantıların miqdarı düzgün hesablanmamışdır. Şirkət göstərə bilmədi ki, miqdar təlimatda qeyd olunduğu kimi 150 kq-dan artıq deyil. (Nəzarət tələblərinə qarşı uyğunsuzluq)	3 (a) Tərəzi almaq, miqdarı ölçmək, qeydlər aparmaq	QED: BTC / SCP qəbul edir ki, utilizasiya edilən tullantıların həcmi hesablanması ilə bağlı təkmilləşmələr etmək mümkündür, bir şərtlə ki, yandırılacaq tullantı kisələrinin orta hesabla çəkisi 15 kq – dan ölçülsün. Səmərəlilik məqsədi ilə bu ortalama çəki qlobal miqyasda tətbiq edilərdi və bu zaman tullantı yandıran sobanın iş əmsalını aşmamaq şərti ilə tullantı yandıran sobaya 10 kisə ilə məhdudlaşan hər sikldə müvafiq sayda tullantı kisəsi yüklənərdi.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	yalnız atmosfer üzrə aparılır. İnseneratörün ətrafındakı torpaq sahələrinin çirklənməsi üzrə monitorinq aparılmır..			
3 (b) İnseneratörün atmosfer havası istisna olmaqla ətraf mühitin digər komponentlərinə təsirinin monitorinqi keçirilmişdir?	3 (b) 690-cü, 831-cü öhdəliklər – ƏMSSTQ Ətraf Mühitin Çirklənməsinə Qarşı Cavab Tədbirləri Planı göstərir ki, inseneratörün ətraf mühitin digər komponentlərinə təsirinin monitorinqi aparılmalıdır. Yalnız inseneratörün atmosfer havasına təsirinin monitorinqi aparılmışdır.	3 (b) İnseneratörün ətraf mühitin digər komponentlərinə təsirinin monitorinqini nəzərdə tutan 690-cü, 831-cü öhdəliklər – ƏMSSTQ Ətraf Mühitin Çirklənməsinə Qarşı Cavab Tədbirləri Planına riayət olunmamışdır. (Uyğunsuzluq)	3 (b) İnseneratörün istismarı zamanı ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını almaq üçün monitorinq proseduru ətraf mühitin bütün komponentlərini əhatə etsə məqsədə uyğun olardı.	QO: BTC auditorun bu fikri ilə də razılaşır ki, tullantı yandıran sobaların istismarı çox diqqətli şəkildə monitorinq aparılmasını tələb edir. Tullantı yandıran sobanın ekoloji baxımdan ən əsas təsiri havayadır və bu ətraflı şəkildə monitorinq edilmişdir. Bundan əlavə, torpaq və qrunt sularından nümunələr götürülərək analiz edilmişdir ki, bu mühitlərə heç bir ekoloji təsirlərin olmadığına bir daha əmin olaq. Tüstü borusundan olan emissiyaların monitorinq edilməsi ilə bağlı məlumatlar ilə yanaşı, bu məlumatlar da auditorun nəzərinə təqdim edilmişdir.
(4) Xahiş edirik, layihə zamanı yaranmış axıdılma standartlarını təqdim edin və axıdılmanın standartlara uyğunluğunun yoxlanması barədə sübut təqdim edəsiniz.	4) Tullantıların idarə olunması planında 310, 383, 384, 387, 1118 sayılı öhdəliklərə riayət olunmuşdur. Suyun keyfiyyəti qəbul olunmuş standartlara uyğundur.	4) Qənaətbəxş cavab		QE: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Audit qrupunun bizim tullantıların idarə edilməsi və yandırılması metodlarını və standartlarını təqdir etməsini BP/BTC/SCP və CCIC yüksək qiymətləndirir.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(5) Xahiş edirik, BTC-nin tikintisinin son 3 ayı ərzində insineratorun və yandırılmamış tullantıların saxlanması daxili və xarici auditinin hesabatlarını təqdim edəsiniz.	5) Xarici auditin hesabatları təqdim olundu, ancaq bildirildiki CCIC şirkəti tərəfindən daxili audit aparılmır.	5) Podratçı tərəfindən Ekoloji və sosial idarəetmə sistemi (ESIS) üzrə təlimat kitabçasında nəzərdə tutulan daxili auditin keçirilməsi üzrə tələblər yerinə yetirilməyib.	5) Daxili auditin keçirilməsi məqsədəuyğun olardı.	QE: Dərin bir nəticəyə gəldiyi üçün auditor təqdir olunur. Ətraf Mühit ilə bağlı idarə etmə sistemlərinin optimal şəkildə işləməsi üçün auditorun təsvir etdiyi müntəzəm daxili auditlərin keçirilməsi tələb olunur.

2004/2005-ci il monitoringi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin təvsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
BP/BTC tərəfindən qəbul olunmuş tullantıların idarə edilməsi qaydalarının əsas müddəaları – məişət tullantılarının yandırılmaması və çirkab suların tam təmizlənməsi podratçı tərəfindən pozulur. Məsələn, “A&A Service” şirkəti toplanan məişət tullantılarını mütəmadi şəkildə Bakı və Sumqayıt şəhərlərinin zibilxanalarına daşımış və tullantıların orada yandırılmasını təşkil etmişdir. Bu yuxarıda göstərilən qaydalara ziddir. «MESCO» şirkəti isə düşərgə və infrastrukturlarda yığılan məişət tullantılarını Kürdəmirdə yerləşən inseneratora yandırmağa aparır.	Məişət və toksiki tullantıların utilizasiyası üçün müasir tələblərə uyğun avadanlıqların quraşdırılması vacibdir	BTC-nin podratçıları yana bilən təhlükəsiz tullantıları sobada yandırır və uducu sistemdən (skrubberdən) daxil olan tullantı suyu müvafiq qaydada idarə olunur (bax: əvvəlki cavab). “AA Services” şirkəti BTC Ko şirkətinə və ya onun tikinti podratçılarına tullantıların idarə olunması üzrə xidmətlər göstərmir. “AA Services” şirkəti təhlükəsiz tullantıları STGP-dən bələdiyyə tullantıları ərazisinə nəql edir və bu tullantıların yandırılmasını heç vaxt təşkil etmir. Təhlükəsiz tullantıların utilizasiyası üçün uzunmüddətli Avropa standartlarına uyğun tullantıların saxlanması sahəsi hazır olana qədər, iyunun 1-dən başlayaraq təhlükəsiz tullantıların toplanması üçün yeni daxili tullantı sahəsindən istifadə ediləcəkdir. BTC Ko şirkəti Monitoring Qrupuna 2005-ci ildə aparılacaq monitoring zamanı bu cavab tədbirini təsdiq etmək imkanı verə bilər.

2005/2006-cı il audit sualları	Müəhibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Xahiş edirik, BTC-nin tikintisi ərzində BTC tərəfindən istifadə olunan bütün təsdiqlənmiş tullantılar üzrə podratçıların və BTC-nin Sanqaçal və Kürdəmirdən kənarında fəaliyyət göstərən podratçıların siyahısını təqdim edəsiniz.	Bildirildi ki, Sanqaçaldan kənarında tullantılar üzrə bir podratçı fəaliyyət göstərir - AMSKO şirkəti	Qənaətbəxş cavab		QE: Audit qrupunun bizim tullantıların idarə edilməsi və yandırılması metodlarını və standartlarını təqdir etməsini BP/BTC/SCP və CCIC yüksək qiymətləndirir.
(2) Xahiş edirik, 1 iyun 2005-ci ildən təhlükəsiz tullantıların atılması üçün yeni müvəqqəti təhlükəsiz tullantı poliqonundan istifadə olunmasına haqqında sübut təqdim edəsiniz.	02.03.2006 il tarixində Kürdəmirdə yerləşən yandırıcı sobanın sahəsinə səfər vaxtı təhlükəsiz tullantıların atılması üçün yeni müvəqqəti təhlükəsiz tullantı zibil qutularının istifadə olunmasını əyani müşahidə etdik.	Qənaətbəxş cavab		QE: Audit qrupunun bizim tullantıların idarə edilməsi və yandırılması metodlarını və standartlarını təqdir etməsini BP/BTC/SCP və CCIC yüksək qiymətləndirir.
(3) Xahiş edirik, Avropa İttifaqının tələblərinə uyğun olaraq təhlükəsiz tullantı zibilxana sahəsinin gələcək vəziyyəti üzrə son məlumatları təqdim edəsiniz.	11.01.2006-cı il tarixli görüşdə BP/BTC şirkətinin nümayəndələri bildirdilər ki, Avropa İttifaqının standartlarına uyğun təhlükəsiz tullantı zibilxana sahəsi Dünya Bankının tələblərinə uyğun idarə edilir və bütün məlumatlara Dünya Bankının hesabatında baxmaq olar. Təhlükəsiz tullantı zibilxana sahəsinə auditorun səfəri 11.01.2006 il tarixində BP/BTC şirkətinin nümayəndələri ilə razılaşdırılsa da, bu səfər baş tutmadı.	Şirkət zibil qutularının təhlükəsiz tullantılara uyğunluğunu təsdiq edə bilmədi.	Sahə səfəri və QHT auditinə imkan yaradılsın.	QED: Qeyri – təhlükəli tullantıların basdırılması üçün quyu hökumət tərəfindən hələ müəyyən edilməyib və buna görə də şirkət bu qəbildən olan tullantıları bunun üçün xüsusi təyin edilmiş konteynerlərə yığır.

3.3.2. Biomüxtəlifliyin qorunması ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları		
<p>3.BTC neft kəmərinin Biomüxtəlifliyə aid olan sənədlərində (ƏMTQ, Bio-müxtəliflik strategiyası və s.) Azərbaycanın unikal bitki və heyvanat aləmi tam əksini tapmayıb və bu da flora və fauna növlərinin qorunub saxlanması işlərinin səmərəsini məhdudlaşdırır. Həmçinin, ƏSMTQ-də nəzərdə tutulmuş dəhlizdə qeydə alınan fauna növlərinin yerinin dəyişdirilməsi ilə bağlı işlərin görülməsi haqqında CCİC və Spie-Capag Petrofac-ın nümayəndələri şifahi məlumatlar versələr də, köçürülmə ilə bağlı hər hansı bir sənəd təqdim edilməmişdir. BP/BTC tərəfindən biomüxtəlifliyə aid keçirilən daxili monitorinqin nəticələri monitorinq qrupuna çatdırılmadığından, aparılan işlərin qiymətləndirilməsində çətinlik yaranmışdır.</p>	<p>Biomüxtəlifliyə aid olan bütün hazırlanmış və hazırlanan proqram və layihələrdə flora və fauna növlərinin tam siyahısı nəzərə alınmaqla onların yenidən işlənməsi önəmlidir.</p>	<p>Ətraf mühitin ilkin vəziyyətinin qiymətləndirilməsi üzrə işlər Botanika İnstitutu (Bİ) və Zoologiya İnstitutu (Zİ) ilə əməkdaşlıq şəraitində başa çatdırılmışdır. Yerli və beynəlxalq (Təbii Ehtiyatların Mühafizəsi üzrə Beynəlxalq Birliyin) qırmızı kitablara düşmüş həssas fauna növləri ƏSMTQ prosesi zamanı və ilkin təmizləmə və yerdəyişmə proqramlarının hazırlanması ərzində nəzərdən keçirilmişdir.</p> <p>BTC ölkə ərazisində boru kəmərinin keçdiyi müxtəlif sahələrdə potensial olaraq aşkar olunmuş Qırmızı kitaba düşmüş flora və fauna növlərini boru kəmərinin tikinti zolağından tikinti işlərindən əvvəl təmizləmək məqsədilə Botanika İnstitutu və Zoologiya İnstitutu ilə əməkdaşlığını davam etdirir. Tikinti işlərindən əvvəl tikinti zolağının təmizləməsi və yerdəyişmə işləri CCİC və Spie-Capag Petrofac-ın deyil, BTC-nin məsuliyyətidir.</p> <p>BTC Botanika İnstitutu və Zoologiya İnstitutundan zəruri ilkin təmizləmə işlərinin başa çatdığı haqqında məktublar almışdır. Bioloji bərpa Monitorinq Planı hazırlanmışdır. Ekoloji bərpanın monitorinqinə tikinti zolağının bütövlüklə bioloji bərpasından sonra başlamaq planlaşdırılır.</p>		
2005/2006-cı il audit sualları	Müşahibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Tövsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Xahiş edirik, ilkin ekoloji tədqiqatların aparılmasında Botanika İnstitutu və Zoologiya İnstitutu arasında əməkdaşlıq haqqında sübut	11.01.2006-cı il tarixində BP/BTC şirkətinin nümayəndələri ilə görüşdə Zoologiya və Botanika İnstitutlarının ilkin tədqiqatların aparılmasında iştirakını təsdiqləyən sənəd təqdim olunmuşdur.	Qənaətbəxş cavab		QE: Heç bir şərh yoxdur.

təqdim edəsiniz.				
(2) Xahiş edirik, boru kəməri boyunca rast gəlinən və yerləşən Qırmızı Kitaba düşmüş və nəslə kəsilməkdə olan bitki və heyvan növlərinin siyahısını və yerləşməsi haqqında məlumatı təqdim edəsiniz.	BP/BTC şirkətinin nümayəndələri bildirmişdilər ki, boru kəməri boyunca rast gəlinən və yerləşən Qırmızı Kitaba düşmüş və nəslə kəsilmək təhlükəsində olan bitki və heyvan növlərinin siyahısı ilə ƏMSSQ sənədində tanış olmaq olar.	Qeyri-qənaətbəxş cavab. Təşkilatın işçiləri tələb olunan məlumatı göstərməli idi. Onlar onu necə tapmağı bildiklərini göstərməli idi.		QO: Bu nəticənin neqativ olması üçün BTC heç bir əsas görmür. Auditora ƏMSSTQ sənədinin nüsxəsi təqdim edilmişdi və tələb olunan məlumatlar həmin sənəddə öz əksini tapır.
(3) Botanika İnstitutu və Zoologiya İnstitutunun Qırmızı Kitaba düşmüş və nəslə kəsilməkdə olan bitki və heyvan növlərinin bu ərazilərdən köçürülməsində iştirakı barədə sübut təqdim edə bilərsinizmi?	Süsən bitkisinin köçürülməsində Botanika İnstitutunun iştirakını sübut edən sənədlər təqdim olundu.	Qənaətbəxş cavab		QE: Heç bir şərh yoxdur.
2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(4) Xahiş edirik, Botanika İnstitutundan və Zoologiya İnstitutundan zəruri köçürülmənin başa çatması qeyd olunan məktubları təqdim edəsiniz.	BP/BTC şirkətinin işçiləri ilə ilkin görüşlərdə əksər verdiyimiz suallara cavab alınmışdır və onlara dair müvafiq sənədlər təqdim olunmuşdur (Botanika İnstitutundan məktublar təqdim olunmuşdur, Zoologiya İnstitutundan isə heç bir məktub təqdim olunmadı, çünki onlar cəlb olunmamışdır).	Qənaətbəxş cavab		QE: BP / BTC / SCP və CCIC bizim fəaliyyətlərimizə bütün müvafiq hökumət orqanlarını cəlb etmək üçün səylər sərf etmişdir və müsbət audit nəticəsini (rəyini) yüksək qiymətləndirir.
(5) Xahiş edirik, bərpa olunmuş tikinti dəhlizi üzrə (haradan ki, Qırmızı Kitaba düşmüş və nəslə kəsilməkdə olan bitki və heyvan növləri	Köçürülmüş Qırmızı Kitaba düşmüş süsən bitkisi üzrə monitoring planı təqdim olundu. Aralıqdənizi tısağasına dair monitoring planı təqdim olunmadı və tısağaların saxlanılan məntəqəyə auditorun səfəri təşkil olunmadı.	Qeyri-qənaətbəxş cavab. Çünki auditora Aralıq dənizi tısağasının monitoringini sübut edən sənəd təqdim olunmadı.	Aralıq dənizi tısağasının köçürülməsinin monitoring planı təkmilləşdirilsin	QO: Boru kəmərinin tikinti dəhlizi boyu nəslə kəsilmək təhlükəsi altında olan növlərin monitoring edilməsi üçün BTC / SCP Zoologiya İnstitutunun xidmətlərindən istifadə edib.

köçürülmüşdür) monitoring planı üzrə təqdim edəsiz.				Tısbəğalar Səngəçal Terminalında yerinə yetirilən yetişdirmə proqramından buraxıldıqdan sonra, monitoring planı işlənilib hazırlanacaq və icra ediləcək.
2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(6) Qırmızı Kitaba düşmüş və nəslə kəsilməkdə olan bitki və heyvan növlərinin öz ilkin yerlərinə qaytarılması barədə hansı plan mövcuddur?	Qırmızı Kitaba düşmüş növlərin köçürülmüş sahələrinin tam bərpasından sonra bu növlərin öz yerlərinə qaytarılması planı mövcuddur və bu plan təqdim edildi. Aralıq dənizi tısbəğasının yerinə qaytarılmasının vaxtı ilə bağlı məlumat mövcud deyil. İlk tısbəğaya sahəyə 2005-ci ilin mayında qaytarılmalı idi.	Baxmayaraq ki plan mövcuddur, o, Süsən bitkisinə dair kifayət qədər məlumat və onun qaytarılma vaxtını əks etdirmir. Aralıqdənizi tısbəğasının qaytarılma vaxtında da uyğunsuzluq var.	Köçürülmüş bitki və heyvan növlərinin öz ilkin yerlərinə qaytarılması prosesində və onların sonrakı durumunun monitoringində QHT-ın iştirakı nəzərdə tutulsun	QO: Nəslə kəsilmək təhlükəsi altında olan növlərin boru kəmərinin tikinti dəhlizinə yenidən qaytarılması bərpa işlərinin qrafiki və mövsümi məhdudiyyətlərdən asılıdır. Bu səbəbdən də, Audit müddəti ərzində tısbəğaların öz mühitlərinə buraxılması və ya yeri dəyişdirilmiş iti kənarlı süsənlərin (Iris Acutiloba) yenidən həmin yerlərdə əkilməsi üçün spesifik tarixlərin müəyyən edilməsi mümkün olmamışdır. Bununla belə, BTC / SCP təsdiq edə bilər ki, iti kənarlı süsənlərin Qobustan ərazisində yenidən əkilməsi 2006 – cı ilin 21 avqust tarixindən etibarən Botanika İnstitutu tərəfindən yerinə yetiriləcək.

2004/2005-ci il monitoringi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin təvsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
3.1.1.BTC şirkətinin biomüxtəlifliyin qorunması ilə bağlı götürdüğü	ƏMTQ sənədi hazırlanarkən kameral tədqiqatlara nisbətən çöl	Əvvəlki cavaba istinad etməyiniz xahiş edilir. ƏSMTQ sənədində ətraf mühitin ilkin vəziyyəti barədə təqdim olunmuş məlumatlar ofisdə və çöl şəraitində aparılmış

<p>öhdəliklərə tam şəkildə əməl olunmur. Belə ki, BTC-nin tikintisi üçün hazırlanan ƏMTQ-də Qırmızı kitaba düşmüş bir neçə bitki və heyvan növünün qorunması ilə bağlı tədbirlər həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdu, lakin monitorinqin gedişində yalnız bir bitki növünün, süsənin və bir heyvan növünün, Aralıq dənizi tısbağasının mühafizəsi üçün tədbirlərin həyata keçirildiyi aydın olmuşdur.</p>	<p>tədqiqatlarına üstünlük verilməli və bu tədqiqatlar ixtisaslaşmış mütəxəssislər tərəfindən həyata keçirilməlidir.</p>	<p>tədqiqatların nəticələrinə əsaslanır. Çöl tədqiqatları zamanı ekoloji cəhətdən əhəmiyyət daşıyan növlərin rast gəlinməsi (və ya bu növlərə rast gəlmə ehtimalı olan) sahələr ekoloji həssaslıq xəritəsində göstərilmişdir. Tikinti işlərinin gedişinə bu xəritə vasitəsilə nəzarət etməklə BTC Ko şirkəti ilkin təmizləmə işlərinin vaxtlı- vaxtında aparılmasını təmin etməyə qadirdir. Eyni zamanda, bu xəritədən tikinti podratçısı da istifadə edə bilər. İşçilərin biomüxtəliflik barədə məlumatlı olma səviyyələrini və layihə öhdəlikləri haqqında aqahlığını artırmaq məqsədilə BTC Ko şirkəti kəmərsahəsi boyu rast gəlinən və çöl tədqiqatları zamanı aşkar edilən ekoloji cəhətdən əhəmiyyətli sayılan növlər barədə məlumat çatdıran illüstrasiya olunmuş plakatlar tərtib etmişdir. Eyni zamanda, biz bu məlumatı BTC şirkətini "Düzgün dərk et" başlığı altında dərc olunan qəzetində nəşr etmişik. Lakin təmizləmə işləri aparıldığı zaman süsən bitkisi və Aralıq dənizi tısbağalarının yerləri dəyişdirilmişdir və bu zaman Bİ və Zİ ekoloji ilkin təmizləmə ərazilərində Qırmızı kitaba düşmüş bütün növlərin axtarışı ilə məşğul olmuşdular. Bir sıra hallarda kəmərsahəsi boyunca digər bitki və heyvan növləri aşkar edildikdə CCİC şirkəti tikinti işlərini dayandırmışdı. Onlar tapıntılar haqqında məlumatı ətraf mühitin mühafizəsi ilə məşğul olan şöbəyə çatdırırlar və onlar da öz növbəsində növlərin salamat qalmasını təmin edirlər.</p>
---	--	--

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Xahiş edirik, ətraf mühit cəhətdən həssas ərazilərin xəritəsini və onun tikinti üzrə podratçıya təqdim edilməsi barədə sübut təqdim edəsiniz.	Muğan düşərgəsinə səfər zamanı bu xəritələr podratçı tərəfindən göstərildi.	Qənaətbəxş cavab		QE: Heç bir şərh yoxdur.
(2) Xahiş edirik, işçilərin biliyini yüksəltmək üçün plakatları təqdim edəsiniz.	Muğan düşərgəsində görüş zamanı şirkətin işçi heyətinin biomüxtəlifliyi düz başa düşməsi üçün hazırlanmış təlim materialları ilə tanış olduq. Plakatlar biomüxtəliflik haqqında yaxşı vizual xatırlatmadır. 2004/2005-ci il cavabında qeyd edildiyi kimi plakatlar üzrə heç bir sübut təqdim olunmadı.	Qeyd olunan 2004/2005-ci il cavabı üzrə təqdim edilə bilmədi.		QO: Audit qrupuna xatırladılır ki, onlar BTC / CQBK ofislərində icaslarda iştirak edərkən onlara Ətraf Mühit kollektivi tərəfindən işlənib hazırlanmış plakatlar xüsusi olaraq göstərilmişdi. Bu plakatlar işçi heyəti arasında məlumatlılığı ətraflı şəkildə artırmaq üçün hazırlanıb. Eyni şəkildə,

				Muğan düşərgəsində əsas konfrans otağının çöl hissəsində bərpa mövzusunda aid plakatlar vurulub.
--	--	--	--	--

2005/2006-cı il audit sualları	Müsahibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(3) Xahiş edirik, biomüxtəlifliyin düzgün başa düşülməsi barədə məlumat təqdim edəsiniz	CCIC şirkətinin digər yabanı bitki və vəhşi heyvanlara rast gəldiyi hallar mövcud deyil. Audit zamanı təqdim olundu: biomüxtəlifliyin qorunması və biobərpa planları, metod və prosedurlar, işçi heyətin biomüxtəliflik haqqında biliklərinin artırılmasına dair təlim materialları və plakatlar.	Qənaətbəxş cavab		QE: BP / BTC / CQBK və CCIC bioloji müxtəlifliyin qorunması sahəsində gördüyü tədbirlər ilə fəxr edir və Audit qrupunun bu işləri təqdir etməsini yüksək qiymətləndirir.
(4) Süsən gülü və tısbağalardan başqa nə və hara köçürülmüşdür?	BP/BTC şirkətinin nümayəndələri bildirdilər ki, süsən gülü və tısbağalardan başqa heç bir bitki və heyvan növü heç bir yerə köçürülməyib. Müşahidə təəccüblüdür, çünki Bərpa planının 3.2.2 bölməsində səh. 34-də (ingilis versiyasında səh. 28) göstərilib ki, Bəzi yerlərdə biyan kökünün (Glycyrrhiza glabra) mövcud olması haqqında qeydlər edilmişdir, lakin qeydə alınmış hər bir məntəqə üçün təsir azaltma tədbirlərinin həyata keçirilməsi praktiki baxımdan mümkün deyil. Bu halda təsirə məruz qalan ən böyük bitki icması müəyyənləşdiriləcək və nümunə üçün götürülmüş bitki növləri daha təhlükəsiz yerə köçürüləcəkdir və sonra bu bitkilər geri qaytarılaraq yenidən əkiləcək.	Göstərilmiş öhdəlik yerinə yetirilməmişdir. Şirkət biyan kökünün (Glycyrrhiza glabra) köçürülməsi üzrə sübut təqdim etmədi. Bərpa planındakı öhdəlik yerinə yetirilməmişdir. (Uyğunsuzluq)		QO: Potensial olaraq nadir növlərin olduğu ehtimal edilən bütün ərazilərdə boru kəmərinin tikinti dəhlizində tikinti öncəsi tədqiqatları Botanika institutunun əməkdaşları yerinə yetirmişdir. Bu tədqiqat işləri yerin üst qatının soyulmasından dərhal əvvəl yerinə yetirmişdir. Bu tədqiqat işləri ərzində nadir növlər aşkar edildikdə, həmin növlərin yerinin dəyişdirilməsi əməliyyatları həyata keçirilirdi.
2005/2006-cı il audit sualları	Müsahibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(5) Xahiş edirik, CCIC-nin digər yabanı bitki və vəhşi heyvanlara rast gəldikdə tikinti fəaliyyətini dayandırdığı və BTC ilə bunu müzakirə etdiyi üzrə sübut təqdim edəsiniz. BTC-nin cavabı nə olmuşdur?	CCIC Muğan düşərgəsinə səfər vaxtı şirkətin nümayəndələri bildirdilər ki, yabanı bitkilərə və vəhşi heyvanlara rast gəldikləri və tikinti fəaliyyətinin dayandırıldığı və BTC ilə müzakirə etdiyi hallar olmayıb. Ancaq yabanı bitkilərə və vəhşi heyvanlara rast gəldiyi hallar olarsa, tikintinin dayandırılması üçün proseduralar və protokollar təqdim edildi.	Auditor kəmərböyü ərazidə məlum biomüxtəliflik haqqında cavabı qəribə hesab etdi.		QOD: Bioloji Müxtəlifliyin qorunması sahəsində görülən bütün işlərin əla səviyyədə olmasını və bunun tam əksinə olan halların qeydə alınması faktını nəzərə alaraq, belə qənaətə gəlirik ki, bu, podratçı ilə aparılan audit söhbətlər zamanı yaranmış anlaşmazlıqdanirəli gəlir.

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>3.1.2 Boru kəməri tikintisi az da olsa ərazilərdə biomüxtəlifliyə təsir etmişdir. Bəzi yerlərdə ağaclar qırılmış, otlaqlar-yaşıllıqlar məhv edilmiş, vəhşi heyvan yuvaları dağıdılmışdır</p>	<p>Nəslə kəsilmək təhlükəsi olan flora və fauna növlərinin qorunub saxlanması və bərpası işləri gücləndirilməlidir. Bu məqsədlə ictimaiyyət nümayəndələri ilə birgə işçi qrup yaradılmalı və konkret fəaliyyət proqramı hazırlanıb həyata keçirilməlidir. Proqramın tərkibinə ilk növbədə nəslə kəsilmək təhlükəsi olan bütün növlərin vəziyyətinin qiymətləndirilməsi, vəziyyəti yaxşılaşdırmaq üçün konkret tədbirlərin hazırlanıb həyata keçirilməsi daxil edilməlidir.</p>	<p>BTC boru kəmərinin tamamlanmaq üzrə olduğunu nəzərə alaraq, diqqətimizi kəmərin sahəsinin BTC-yə aid hissəsinin bərpası üzərində cəmləməli olduğumuz danılmazdır. Həqiqətən BTC boru kəməri zolağında aparılan işlərin əksər qismi artıq tamamlanmışdır.</p> <p>Podratçının Nəzarət Planında bərpa barədə müddəalara uyğun olaraq, CQBK-nin tamamlanmasından sonra kəmərin sahəsi bütövlükdə bərpa olunacaq.</p> <p>BTC Ko şirkəti boru kəmərinin bərpasının səmərəliliyinə bir neçə il ərzində nəzarət edəcəkdir. Bu fəaliyyət zamanı BTC Co. şirkətinin milli mütəxəssislərlə yaxından əməkdaşlıq edəcəyi ehtimal olunur.</p> <p>Son nəticədə isə, yerləri dəyişdirilmiş bitkilər gətirildikləri sahəyə qaytarılacaq. Təbii mühitin bərpa olduğu zaman yerli fauna yenidən kəmərin sahəsinə qaytarılacaq</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Bərpaetmə üzrə monitorinq planı mövcuddurmu və bunun həyata keçirilməsi üzrə hansı təşkilatlar podratçıdır? Bu monitorinqin nəticələri üzrə ictimaiyyətə hesabat veriləcəkmi?	Biobərpa üzrə monitorinq planı təqdim olundu. Biobərpa prosesi hələ davam edir. Monitorinqin nəticələrinə dair ictimaiyyətə məlumat verilməsi nəzərdə tutulur.	Qənaətbəxş cavab		QE: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, BP / BTC / SCP və CCIC bioloji müxtəlifliyin qorunması sahəsində gördüyü tədbirlər ilə fəxr edir və Audit qrupunun bu işləri təqdir etməsinə yüksək qiymətləndirir.
(2) Xahiş edirik, süsən gülü və tısbağalar üçün yerdətişmə planını və bu populyasiyaların həyat qabiliyyəti üzrə detalları təqdim edəsiniz. Nəzərə alın ki, auditor yeridəyişilmiş populyasiyalara səfər etmək istəyir.	2) Mərdəkan dendrariyinə köçürülmüş 32450 çox bitkilərə lazımi qulluq tədbirləri keçirilir. Bitkilərin çoxu yeni şəraitə uyğunlaşmış. Köçürülmüş süsən bitkisi üzrə daxili və xarici monitorinqin və auditin hesabatları təqdim olunmamışdır.	Auditor gözləyirdi ki, köçürülmüş növlərin monitorinqi və monitorinq hesabatı mövcuddur.	Onlar qaydasına düşənə kimi köçürülmüş sülalələrin monitorinqini keçirmək	QED: Ölkənin boru kəmərinin keçdiyi müxtəlif ərazilərdə potensial olaraq rastlanan nadir və ya Qırmızı kitaba salınmış yeri dəyişdirilmiş bütün növlərin ekoloji bərpa edilməsi üçün monitorinq boru kəmərinin bütün tikinti dəhlizinin ilkin bioloji bərpası prosesinə başladıqdan sonra həyata keçirilməsi planlaşdırılıb. Bioloji bərpa ilə bağlı monitorinqin planı artıq hazırdır. Bununla belə, BTC / SCP təsdiq edə bilər ki, iti kənarlı süsənlərin Qobustan ərazisində yenidən əkilməsi 2006 – cı ilin 21 avqust tarixindən etibarən Botanika İnstitutu tərəfindən yerinə yetiriləcək.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
	2 (a) Bərpa planında 1311 sayılı öhdəliyə əsasən toxumlar və bitkilər heyvanların təsirindən mühafizə olunmalıdır. Kəmər qırağına köçürülmüş süsən bitkilərinin durumu ilə BTC boru kəmərinin 24-31km sahə səfəri zamanı tanış olduq. Sahənin birində bitkilər mal-qara tərəfindən taptalanmışdı. Digər ərazilərdə bitkilər yaxşı inkişaf etmişdi. Həmçinin 212-ci km-də tam biobərpa olunmuş sahənin yenə də mal-qara tərəfindən təsirə məruz qaldığının şahidi olduq.	Təşkilat Bərpa planında 1311 sayılı öhdəliyə riayət etməmişdir. Burada qeyd olunurdu ki, ev və ya vəhşi heyvanların mövcud ola biləcəyi ərazilərdə toxumları və bitkiləri zərər dəymədən qorumaq üçün ehtiyat tədbirləri görülməlidir. (Uyğunsuzluq)	Daha effektiv monitoring onu təmin edərki ki, heyvanların vurduğu ziyan tez müəyən olunsun və bunu qarşısını almaq üçün tədbirlər görülsün. Məsələn, atlı gözetçisi zərərin tez müəyən olunması və bu barədə məlumat çatdırması işini görə bilər.	QOD: Yeri dəyişdirilmiş iti kənarlı süsən bitkilərinin populyasiyası BTC / SCP adından Botanika İnstitutu (BO) tərəfindən müntəzəm olaraq monitoring edilir. Auditorun monitoring prosesinə atlı patrulların cəlb edilməsinə ilə bağlı təklifi təqdir edilir. Bu konsepsiya hal – hazırda BTC İstismar Şöbəsi tərəfindən nəzərdən keçirilir.
(3) Xahiş edirik, bioyerdəyişməni nəzərdə tutan daxili və xarici auditin hesabatlarını təqdim edəsiniz.	Köçürülmüş süsən bitkisinə aid daxili və xarici monitoring və audit hesabatları təqdim olunmadı. Biobərpa prosesi davam etdiyindən xarici və daxili audit keçirilməyib, ancaq bu prosedurlar nəzərdə tutulub.	Şirkət daxili auditlə bağlı tələbi yerinə yetirməmişdir.	Biomüxtəliflik fəaliyyətləri üzrə audit aparılmalıdır.	QO: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, bioloji bərpa işləri üzrə monitoring və audit boru kəmərinin bütün tikinti dəhlizinin ilkin bioloji bərpası prosesinin başa çatmasından sonra həyata keçiriləcək. Biz auditorun bu fikri ilə də razıyıq ki, bioloji müxtəliflik ilə bağlı fəaliyyətlər audit edilməlidir, lakin bu neqativ nəticə (rəy) ilə razı deyilik.
2004/2005-ci il monitoringi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin təvsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları		
6.1.4 Müşahidə aparılan sahələrdə rekultivasiya və bitki örtüyünün bərpası işləri lazımi səviyədə həyata keçirilməyib və bu işlərin təkrarən aparılması lazımdır.	Rekultivasiya və bitki örtüyünün bərpası ilə bağlı müvafiq proqram hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir	Tikinti dəhlizi yalnız CQBK-nin tikintisindən sonra tam bərpa oluna bilər. Bu günə qədər bioloji bərpa prosesi, yüksək standartla uyğun olaraq tam əvvəlki vəziyyətinə qaytarılmış palçıq vulkanı qılıcı kimi kiçik sayda ikilaylı sahələr istisna olmaqla, yalnız BTC zolağında aparılmışdır (yəni, 44m-lik ümumi tikinti sahəsinin 12m-də). BTC bioloji bərpa prosesinin müvəffəqiyyətini BTC daxilində monitoring edir və lazım gəldikdə toxumların səpilməsini təkrarlayacaq və kübrələrin istifadəsini nəzərə alacaq.		

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Xahiş edirik, BTC boru kəməri üzrə biobərpanın müvəffəqiyyətliyini n monitorinqi üzrə sübut təqdim edəsiniz.	<p>Biobərpa planı təqdim olundu və auditor tərəfindən sənədə baxış keçirildi. Butun boru kəmərinin uzunluğu boyunca toxum materiallarının yığılması optimal vaxtda həyata keçirilib. Toxumların saxlanması üçün lazımlı şərait yaradılıb və müntəzəm surətdə onların vəziyyətinin monitorinqi aparılıb (toxumların sınağı keçirilib və əkindən əvvəl cücrmə qabiliyyəti öyrənilib).</p> <p>Audit keçirilən vaxtı tamamilə əkilmə cəmi kəmərböyü 120 km uzunluğunda sahələrdə aparılıb. Qalan sahələrdə hazırlıq işləri gedirdi. Hava şəraiti ilə əlaqədar (qış mövsümü) toxumların əkini dayandırılıb. İşlər qrafikə uyğun aparılır. Qeyd olundu ki 420-435-ci km-də torpağın keyfiyyətsiz rekultivasiyasına görə bioloji bərpa işləri dayandırılıb.</p> <p>232-ci və 411-ci km-də, boru kəməri ilə Kür çayının kəşiməsində mikrotunellərin tikintisi zamanı sıradan çıxmış torpaq sahələri bərpa olunub, biobərpa üçün hazırlıq işləri aparılıb və hər şey toxumların əkininə hazırdır. Əkin üçün hazırlanmış toxumların tərkibi təsdiqlənmiş təbii bitkilərin</p>	Qənaətbəxş cavab		<p>QE: Audit qrupunun bizim toxumların toplanması, saxlanması və monitorinq ilə bağlı gördüyümüz işləri təqdir etməsini BP/BTC/SCP və CCIC yüksək qiymətləndirir.</p>

	tərkibinə uyğundur.			
2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(2) Toxum səpininə və gübrənin istifadə olunmasına ehtiyac varmı?	BP/BTC və CCIC şirkətlərinin nümayəndələri bildırıblər ki, biobərpada gübrə istifadə olunmur, bəzi hallarda təkrar toxum səpilir.	Qənaətbəxş cavab		QE: Audit qrupunun bizim toxumların toplanması, saxlanması və monitoring ilə bağlı gördüyümüz işləri təqdir etməsini BP/BTC/SCP və CCIC yüksək qiymətləndirir.
3) Xahiş edirik, İşçi Qrupa biobərpa strategiyası barədə məsləhət verilməsi üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Biobərpa strategiyası ilə əlaqədar məsləhət və səriştələrinin artırılmasına dair sənədlər təqdim olundu.	Qənaətbəxş cavab		QE: Heç bir şərh yoxdur.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
4) Audit zamanı araşdırılmış əlavə məsələ	<p>Bərpa Planında 473 və 811 sayılı öhdəliklərə əsasən kəmərböyü ərazidə maşınların hərəkəti məhdudlaşdırılmalıdır. Bərpa Planı səh.33-də öhdəliklərə əlavə olaraq qeyd olunmuşdur ki, BTC kəmərböyü ərazinin yerli maşınlar tərəfindən istifadə olunmasının qarşısının alınması üçün yolların araşdırılmasına məsuliyyət daşıyır.</p> <p>Biobərpanın uğurlu həyata keçirilməsinə mane olan məsələ audit zamanı aşkar oldu ki, bu da Running trask deyilən kəmərlər arasındakı sahənin mühafizə xidməti tərəfindən istifadə ediləsidir. Bu problem həm biobərpa prosesinin qrafikinə və biobərpanın səmərəliliyinə təsir edən amillərdən biridir.</p> <p>BTC nümayəndələri ilə görüşdə bildirildi ki, maşınların hərəkəti üçün xüsusi dəhlizin yaradılması üzrə BP/BTC nümayəndələri və müvafiq dövlət orqanları arasında danışıqlar aparılır (auditin keçirildiyi vaxtda).</p>	<p>Az.Bərpa Planında 473 və 811 sayılı öhdəliklərdə qeyd olunur: Running trask deyilən ərazidə ümumiyyətlə maşınların hərəkəti məhdudlaşdırılacaq.</p> <p>Az.Bərpa Planında 473 və 811 sayılı öhdəliklər və səh.33-də göstərilən tələb yerinə yetirilməmişdir.</p> <p>(Uyğunsuzluq)</p>		<p>QE: Auditor BTC / CQBK boru kəmərlərinin tikinti dəhlizinin müvafiq-fəqriyyətli şəkildə bərpa edilməsində rast gəlinən əsas çətinliyi müəyyən edib.</p> <p>BTC / SCP təsdiq edir ki, XDMX – nin avtomobillərinin hərəkəti aşkar edilmiş əhəmiyyətli bir amildir. Beləki, bu, boru kəmərləri-nin tikinti dəhlizinin tam şəkildə bərpa edilməsinə əhəmiyyətli dərəcədə çətinlik yaradır.</p> <p>Biz Azərbaycan hökumətinin boru kəmərlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək arzu-sunu çox yüksək qiymətləndiririk. Bizim niyyətimiz bərpa işləri ilə bağlı öz üzərimizə götürdüyümü öhdəlikləri yerinə yetirməklə yanaşı, boru kəmərinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün hökumət ilə birgə işləməkdən ibarətdir.</p>

Qənaətlər:

- Layihənin audit zamanı tullantıların idarə olunmasına dair 61 öhdəliyin və biomüxtəlifliyə aid 42 öhdəliyin yerinə yetirilməsi audit olunub;
- BP/BTC və kəmərin tikintisi ilə məşğul olan CCIC yaxşı ekologiya idarəetmə sistemi qurublar. Şirkət tərəfindən BTC kəmərinin inşası zamanı əmələ gələn tullantıların idarə olunması, ətraf mühitə dəymiş ziyanı aradan qaldırılması, biomüxtəlifliyin təbii strukturunun bərpası üzrə standartlar və sənədlər hazırlayıb. Yuxarıda sadalanan fəaliyyətlərin bütün fazalarına aid programlar, prosedurlar və üsullar şirkət tərəfindən hazırlanıb.
- Audit zamanı həmçinin 7 uyğunsuzluq aşkarlanıb. Fikrimizcə, auditin nəticələri BP/BTC ekologiya idarəetmə sistemini daha da uğurlu həyata keçirməyə köməklik göstərə bilər;

- Yuxarıda göstərilmiş çatışmazlıqların qısa müddətdə aradan qaldırılması sübut edəcək ki, ekoloji idarəedmə sistemi müasir tələblərə cavab verir.

.4.Yerli resurslardan istifadə

3.4.1. BTC və onun subpodratçılarının yerli əmtəə və xidmətlərdən istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>3.Bu sahə üzrə çatışmazlıqların əsasını Azərbaycanda mövcud olan bəzi istehlak mallarının kənardan idxal edilməsi, yerli şirkətlərin işə obyektiv şəkildə cəlb olunmasında məlumat qıtlığı təşkil edir.</p> <p>3.1. Azərbaycan Biznes Mərkəzinin qeydiyyatdan keçirdiyi podratçı və subpodratçı şirkətlərin müsabiqədə iştirak etməsi üçün şərtlər yalnız WEB saytda yerləşdirilmək və ünvanlı məktublar yalnız müvafiq şirkətlərə göndərilməklə məhdudlaşdırılmışdır.</p> <p>3.1.1. Azərbaycanda əldə edilə biləcək bəzi mallar, məs. bel üçün saplaq xaricdən idxal olunur.</p> <p>3.1.2.BTC və neft əməliyyatlarına cəlb olunmuş təşkilat və şirkətlərdə yerli əmtəə və xidmətlərin payının ümumi tələbatın nisbətində uyğun olub-olmamasının qeydiyyatı</p>	<p>Şirkətlərə lazım olan mal və xidmətlərin həcmi və texniki-iqtisadi göstəriciləri haqqında məlumatlar ictimaiyyətə Azərbaycan Biznes Mərkəzi tərəfindən elektron səhifədə yerləşdirilməklə və Biznes Mərkəzində qeydiyyatdan keçmiş təşkilatlara göndərilməklə məhdudlaşdırılmamalı, həmçinin KİV və rayonlar üzrə BTC-nin informasiya mərkəzləri vasitəsi ilə də yayılmalıdır.</p>	<p>Qapalı tenderin keçirilməsi ümumiyyətlə (1) BP –nin praktikasındadır. Bununla belə, biz razılaşıyıq ki, (2) istehlak mallarına olan tələbatımızı ödəmək üçün yerli vasitələrin axtarışını davam etdirmək əhəmiyyətli olar və (3) bizə lazım olan\ tələb olunan istehlak malları haqqında yerli səviyyədə məlumat çatdırmaq üçün əlimizdən gələni əsirgəməyəcəyik. (4) Mümkün və müvafiq olan hallarda BP mərkəzləşmiş tenderdən kənar yerli mənbələrdən tədarüklər edəcəkdir.</p>

dəqiq aparılmayıb və bu barədə cəmiyyətə heç bir açıqlama verilməyib.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>1) Xahiş edirik sizin 2005-ci ildə qapalı tender prosesinə riayət etdiyinizi göstərən sübut təqdim edəsiniz və hər hansı istisnaları qeyd edəsiniz.</p>	<p>BP/BTC-nin nümayəndəsi ilə söhbət zamanı məlum oldu ki, keçirilmiş tenderlər nəticəsində qaliblərin sayı 383 subyekt olub. 2005-ci ildə 382 subyekt qapalı tender yolu ilə müqavilə alıb. Şirkət 2005-ci ildə tədarük tələbatlarının yerli yollarının axtarılması üzrə sübut təqdim etmədi və statistika açıqlamadı.</p>	<p>Şirkət qapalı tender keçirməkdə işlərini davam etdirir və QHT-lərin 16.05.05 tarixli təklifləri şirkətin qapalı tender siyasətində heç bir dəyişiklik yaratmayıb. (Mənfi Qənaət)</p>	<p>BP/BTC özünün tender siyasəti, mərkəzləşmiş tender və mərkəzləşdirilmiş tenderdən kənar yerli mənbələrdən tədarük siyasəti barədə ictimaiyyətə müfəssəl məlumat təqdim etsin və bu sahədəki siyasətinə aydınlıq gətirsin</p>	<p>QO: BP – nin qapalı tender siyasəti çox aydındır və bu haqda BP-nin Biznes Mərkəzinin internet sahifəsi vasitəsi ilə ictimaiyyətə məlumat verilir. Mərkəzləşdirilmiş tenderdən kənar ayrıca yerli mənbələrdən tədarük siyasəti yoxdur. BP tender prosesindən kənar hər hansı bir müqavilə bağlamaq öhdəliyi götürməyib. Əslində şirkət bildirmişdir ki, BP mümkün və münasib olan hallarda yerli şirkətlər ilə tender prosesindən kənar müqavilə bağlamaq məsələsini nəzərdən keçirəcək. Bu da o deməkdir ki, BP – nin aktivlərinin bütövlüyünə heç bir riskin olmadığı tək – tək hallara əsasən. (Ardı sonrakı səhifədə)</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
				<p>Monitoring raundunun sonunda öhdəlik götürdüyümüz kimi, şirkət tədarük tələblərini yerinə yetirmək üçün yerli imkanları araşdırmaq, mümkün və müvafiq olan hallarda bizim ehtiyac və tələblərimizi haqqında yerli təminatçılara məlumat vermək üçün daha gərgin işləmək və yerli mənbələrdən tədarük etmək işini davam etdirir.</p> <p>Tender prosesindən kənar tədarükün dəlilləri əslində auditorun diqqətinə keçirilən iclaslar zamanı təqdim edilmişdi. BP mümkün olan yerlərdə yerli şirkətlərin tender prosesində iştirak etməsi üçün ciddi səylər göstərmişdir. Şirkət eləcə də, Azərbaycanın kiçik və orta miqyaslı müəssisələrinə tender öncəsi dəstək və təlim xidmətləri təmin etmişdir.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>(2) Xahiş edirik 2005-ci ildə tədarük tələbatlarının yerli ödənməsinin yerli yollarının axtarılması üzrə sübut təqdim edəsiniz.</p>	<p>BP/BTC əldə (tədarük) etdiyi yerli mal və xidmətlərin növləri və miqdarları (həmçinin qiymətləri) haqqında məlumatların uçotu aparılmadığından onların statistikası hazırlanmayıb. BTC “Tədarük və təchizat üzrə PİNP” dair sənədə uyğun olaraq aşağıdakı aşağıdakı öhdəlikləri öz üzərinə götürmüşdür:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Müqavilə imkanlarını təmin etmək üçün yerli təchizatçıların potensialını artırmaq; - Milli rüsurslardan məsuldar və davamlı istifadənin təşviq etmək; <p>Tədarük və təchizat prosesləri üçün Əsas İstehsal Göstəriciləri (ƏİG) sənədlərinin P2 sayılı tədbirlər hissəsində qeyd olunur ki, ölkə ərazisində satın alınan xidmətlərin razılaşdırılmış kateqoriyalar üzrə satın alınmış ümumi xidmətlərin həcmində %-lə nisbəti (dəyəri baxımından) hər ay göstərməlidir.</p>	<p>BP/BTC-də mal və xidmətlərin ümumi səviyyəsi üzrə hesablamalar aparılmadığından yerli mal və xidmətlərin həcmi müəyyən etmək mümkün olmur. Bu da BTC -nin “Tədarük və təchizat üzrə PİNP” sənədi üzrə daşdığı öhdəliklərlə uyğunsuzluq təşkil edir (Uyğunsuzluq)</p>	<p>BP/BTC mal və xidmətlərin ümumi tədarüğü və yerli tədarük üzrə statistik məlumatlar hazırlasın və təqdim etsin. Bu statistik məlumatlar tədarük və təchizat üzrə istənilən gələcək audit üçün əldə oluna bilən olmalıdır.</p>	<p>QO: BP-nin Biznes Mərkəzi vasitəsi ilə yerli mənbələrdən tədarük edilmiş mal və xidmətlərin artan dinamikası haqqında analitik və statistik məlumatlar dəfələrlə auditora təqdim edilmişdir. Biz Auditorun bu məlumatlardan yararlanmamasından təəccübləndik və təəssüf edirik.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müşahibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(3) Xahiş edirik tələbatlarınızı yerli mənbələr hesabına ödəmək üçün 2005-ci ildə daha çox çalışdığımız üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Sübut təqdim edilmədi	Şirkət 2004/2005 QHT monitorinqindəki tapıntılara verdiyi yazılı cavabını yerilə yetirə bilməyib. (Uyğunsuzluq)	Yerli biznesin qapalı tender prosesində iştirak etməsi üçün onu daha asan, daha şəffaf edin.	QO: BP-nin Biznes Mərkəzinin 2004 və 2005 – cillər ərzindəki fəaliyyətinə dair bütün məlumatlar, müqayisəli rəqəmlər, müştərilərin sayı, yerli mənbələrdən tədarük edilmiş malların həcmünün artması ilə bağlı məlumatlar, tender müqavilələri, gələcəkdə tətbiq ediləcək biznes tələblərinə dair elanlar və digər bu kimi məlumatların hamısı Mərkəzin internet sahifəsindən əldə edilə bilər və bütün bu məlumatlar Auditorun istifadə etməsi üçün ona təqdim edilmişdi. Biz Auditorun bu məlumatlardan yararlanmamasından təəccübləndik və təəssüfləndik.
(4) Xahiş edirik 2005-ci ildə mümkün və müvafiq olaraq nə zaman tender prosesindən kənar yerli tədarükdən istifadə olunması üzrə sübut təqdim edəsiniz.	Auditora naməlum qəzətdən tarixi olmayan çıxarış təqdim olundu.	Bu tender prosesindən kənar tədarük üzrə təqdim edilmiş zəif sübutdur.	BP-nin müvafiq işçilərinə yerli tədarükün lazımlılığı haqqında məlumat verilməsi, yerli tədarük üzrə prosedura və göstərişlərə yenidən baxılması vacibdir. keçirin.	QO: BP – nin mal və xidmətlər ilə bağlı tələbləri haqqında məlumat vermək üçün müxtəlif vasitələrdən istifadə etmək cəhdlərini sübutlar ilə təsdiq etmək üçün mətbuatdan kəsilmiş parça təqdim edilmişdi. Həmin vaxt diqqətə çatdırılmışdı ki, bu normal tədarük vasitələri (tender prosesi) deyil və istisna təmsil edir. Biz bunun yerli mənbələrdən tədarük edilməsinə olan ehtiyac haqqında məlumatın olmamasını necə göstərdiyini başa düşə bilmirik. Auditorun bizim üsullar ilə razı olmadığımıza baxmayaraq, BP özünün tədarük ilə bağlı təlimat və prosedurlarından razıdır.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(5) Xahiş edirik BTC-nin tikintisinin son ili ərzində təchizat və tədarük üzrə hər hansı daxili və xarici auditin hesabatlarını təqdim edəsiniz.	BP/BTC nümayəndəsi hesabatların internet saytında yerləşdirildiyini bildirsə də www.caspiandevlopmentandexport.com saytında ümumi və səthi məlumat verildiyinin çahidi olduq.	Bu məsələni həll etmək mümkün olmadı.	BP/BTC-də mal və xidmətlərin tədarükü üzrə siyasəti həyata keçirən bölmənin fəaliyyəti yoxlanılsın. Bu QHT auditinin tapıntıları əsasında tövsiyə olunur ki, növbəti tenderlər müddətində yerli tədarüklə bağlı audit aparılsın.	QO: Həm BP, həm də BP-nin Biznes Mərkəzində bir sıra daxili və kənar auditlər və eləcə də, monitorinqlər həyata keçirilmiş və həmin zaman əldə edilmiş nəticələrə http://www.ecbaku.com/ səhifəsində baxmaq olar və səhifə baxmaq üçün auditora təklif edilmişdi. BP – nin Tədarük və Təchizat Şöbəsi və Əminlik Şöbəsi hər rübdə tender proseslərinin və qaliblərin seçilməsinin birgə auditini keçirir.

3.4.2. İSP çərçivəsində FİNCA-nın kredit siyasətinin və mikrokreditlərin müəyyən edilmiş boru kəməri ətrafı zolaqda istifadəsi ilə bağlı BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
5.1. Bu istiqamətdə əsas çatışmazlıq İSP çərçivəsində FİNCA təşkilatının mikrokredit fəaliyyətində yanaşmanın çevik qurulmaması, kreditlərin verilməsindən əvvəl icmalarda biznesin inkişafı ilə bağlı təlimlərin lazımi səviyyədə təşkil olunmamasıdır. Belə ki, sorguda iştirak edən sahibkar və sakinlərin	Mikrokreditlər verilməzdən öncə boru kəmərinin keçdiyi rayonlarda biznesin inkişafı və idarə edilməsi sahələri üzrə məsləhət və təlimlər təşkil olunmalıdır. Davamlı biznesə nail olmaq üçün öncə insanlarda bacarıqlar formalaşdırılmalıdır. Sahibkarlıqla məşğul olmaq üçün maliyyənin olması yalnız 4 faktordan biridir	BP/BTC razılaşıb ki, təlim məşğələləri mikrokredit proqramlarının uğurlu olması üçün əsas komponentlərindən biridir. Faktiki olaraq FİNKA-nın həyata keçirdiyi proqramlarla bağlı İSP çərçivəsində mütəmadi təlim məşğələləri keçirilir.

<p>98%-i qeyd edib ki, BTC və onun İctimai Sərmayə Proqramı (İSP) üzrə tərəfdaşları tərəfindən əhalinin biznes və sahibkarlıq üzrə biliklərə olan ehtiyacları tam tədqiq olunmadan birbaşa kredit fəaliyyətinə başlanmışdır. Eyni zamanda, sorğular zamanı 66,8% sahibkar və 58,7% sakin kənd təsərrüfatı sahəsində treninqlərdə iştirak etmək arzusunda olduqlarını bildirmişdir.</p>		<p>Biznesin uğurlu olmasına kömək etmək üçün təlim proqramı FİNKA-nin üzərinə gətirdüyü səciyyəvi məsələlərdən biri olaraq qalır.</p>
--	--	---

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>(1) Xahiş edirik 2005-ci ildə İSP üzrə mikro-kredit ərizəçilərinin siyahısını təqdim edəsiniz (nəzərə alın ki, konfidensiallığın qorunması üçün bu dəyişdirilə bilər, məsələn, ərizəçilərin adlarının deyil, saylarının təqdim olunması).</p>	<p>FİNKA-nın rəhbərliyi ilə görüşdə belə bir sənədin təqdim olunmasından imtina edildi.</p>			<p>QO: Biz belə hesab edirik ki, kredit almaq üçün müraciət etmiş şəxslər haqqında bütün məlumatlar məxfi olmalıdır və yalnız FİNKA təşkilatının müştərilərinin razılığı ilə verilə bilər. Auditor ilə keçirilmiş yığıncaqlarda belə bir siyahıya olan ehtiyac əsaslandırılmamışdır.</p> <p>FİNKA təşkilatı öz müştəriləri ilə auditor arasında iclasların keçirilməsində yardımçı olmaq üçün rəsmi təklif vermişdir və belə hesab edir ki, edilmiş xahiş müqabilində bu münasib cavab idi.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsahibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>(2) Xahiş edirik 2005-ci il üzrə təlimlər proqramı üzrə sübut təqdim edəsiniz.</p> <p>(3) Xahiş edirik 2005-ci il ərzində mikrokredit ərizəçilərinə təlimlərin keçirilməsi üzrə sübut təqdim edəsiniz.</p> <p>(4) Xahiş edirik istifadə olunmuş təlim materiallarını təqdim edəsiniz.</p> <p>(5) Xahiş edirik təlim iştirakçılarından hər hansı qarşılıqlı əlaqəni təqdim edəsiniz.</p> <p>(6) Xahiş edirik 2005-ci ildə keçirilmiş təlimlərin daxili monitorinqinin, daxili və xarici auditinin hesabatlarını təqdim edəsiniz.</p>	<p>BTC və FİNCA nümayəndələri ilə görüş zamanı FİNCA-nın rəhbərliyi mikrokredit ərizəçilərinə yalnız kreditin şərtləri ilə bağlı məlumatlandırma aparıldığını və maliyyə resurslarının istifadəsinə dair hər hansı təlim məşğələlərinin keçirilmədiyini bildirdi. BTC-nin FİNCA ilə müqaviləsində biznesin inkişafı və menecment üzrə kredit ərizəçilərinə trainingin keçirilməsi ilə bağlı tələb yoxdur.</p>	<p>Hazırkı vəziyyət BP/BTC-nin 2004/2005-ci il QHT monitorinq qrupuna bununla bağlı verdiyi cavabla uyğunsuzluq təşkil edir (Uyğunsuzluq).</p>	<p>BTC-nin 2006-cı il tapıntılarına verdiyi istənilən cavablar daha diqqətlə nəzərdən keçirilməlidir. Əgər gələcək layihələrdə mikrokredit proqramı varsa, biznesin inkişafı və biznesin idarə olunması üzrə treninqlər keçirilməlidir. Bu yerli icmaların və sahibkarların marağında olacaq və onlar işini mümkün podraçılar kimi quracaq. Bu həm də davamlı inkişafa kömək edəcək.</p>	<p>QO: BP / BTC FİNKA təşkilatı ilə bağlı təlimlərin təmin edilməsinə dair ortaya çıxan anlaşmazlığa görə təəssüf edir. Dəfələrlə auditorun diqqətinə çatdırıldığı kimi, FİNKA təşkilatı tərəfindən öz müştəriləri üçün təmin edilən yeganə təlim kreditləri necə müvəffəqiyyətlə almaq, idarə etmək və geri ödəmək ilə bağlıdır. FİNKA təşkilatı mövcud mikro biznes və kiçik müəssisələrdə kapitalın müvəffəqiyyətli istifadəsi üçün biznes təlimlərinin vacib şərt olması fikri ilə razı deyil. Biznes təlimlərinə ehtiyacın olması iddiasının əksini sübut etmək üçün FİNKA təşkilatının hal – hazırda iş apardığı 40 000 –dən artıq müvəffəqiyyətli və rentabelli biznesləri göstərmək olar. Bu müştərilər heç bir zaman biznes təlimlərində indiyədək iştirak etməyiblər. Həm fərdi həm də kəmiyyəti əsaslı dəlil sübut edir ki, FİNKA təşkilatının müştəriləri öz mikro bizneslərini yaxşı başa düşür və lazımı məbləğdə maliyyə vəsaitləri ilə təmin olunarlarsa, onlar əhəmiyyətli dərəcədə müvəffəqiyyətə nail ola bilərlər. Eləcə də, nəzərə almanızı xahiş edirik ki, təlimlər FİNKA Azərbaycan təşkilatının BTC ilə bağladığı müqaviləyə layihə məqsədi kimi daxil edilməyib.</p>

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin təvsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>5.2.FİNCA təşkilatı tərəfindən layihə çərçivəsində aqrar sektorun inkişafına yönəlmiş kredit siyasəti özünü doğrultmur</p> <p>Bütün dünyada aqrar sektorun inkişafı üçün uzunmüddətli və güzəştli kredit siyasəti tətbiq olunduğu halda, FİNCA təşkilatının kredit şərtləri aqrar sektorun xüsusiyyətlərini nəzərə almır</p>	<p>FİNCA təşkilatının aqrar sektorda kredit vermə siyasəti daha çevik olmalı, Azərbaycanda gedən inkişaf dinamikasına uyğunlaşdırılmalıdır. Bu istiqamətdə 3-4 il bundan əvvəl hazırlanmış siyasətin dəyişməsi zəruridir. Bu təşkilatın hazırkı prioritetləri ilə BP və BTC-nin davamlı inkişaf siyasəti arasında müəyyən uyğunsuzluq vardır. Kreditlərin verilməsində məqsəd sahibkar təbəqəsinin yaranması və zaman-zaman sahibkarların kreditörlerden asılılığını minimuma endirməkdən ibarət olmalıdır.</p>	<p>BP/BTC FİNKA tərəfindən idarə olunan mikro- kredit proqramlarının səmərəli və keyfiyyətli olmasına çox inanır. İSP-nin icraçı təəffüdü kimi FİNKA əla fəaliyyət göstərir.</p> <p>Bununla belə, qeyd etmək istərdik ki, FİNKA (BP-nin dəstəyi ilə) Azərbaycanda həyata keçirdiyi kredit siyasətini nəzərdən keçirir və bəzi dəyişiklik edir. BP/BTC qeyd edir ki, FİNKA-nın kredit xidmətinin</p>

		davam etdirilməsinə yerli əhali arasında kifayət qədər tələbat var.
--	--	---

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Xahiş edirik 2005-ci ildə Azərbaycanda FINCA-nın kredit siyasətinin yoxlanılması və tənzimlənməsi üzrə sübut təqdim edəsiniz. Bura İSP çərçivəsində onun öhdəlikləri ilə müqayisə üçün onun 2004-cü və 2005-ci il kredit siyasətinin (kredit strategiyasının) surətləri daxildir.	Görüşlərdə BTC FINCA-nın kredit siyasətinin yoxlanılması və tənzimlənməsi üzrə sübut, İSP çərçivəsində onun öhdəlikləri ilə müqayisə üçün onun 2004-cü və 2005-ci il kredit siyasətinin (kredit strategiyasının) surətləri, FINCA-nın kredit siyasətinin tələblərini müəyyən etmək üçün 2004-cü və 2005-ci il üzrə göstəriciləri, FINCA-nın mikro kredit proqramının həyata keçirilməsi üzrə hər hansı daxili və xarici audit hesabatları təqdim edilmədi. Bu sənədləri təqdim etmədiklərinin səbəbi kimi kredit alanların konfidensiallığı göstərildi, baxmayaraq ki, auditor qeydləri anonim aparmağı təklif etdi. Eyni zamanda FİNCA rəhbərliyi bankın kredit siyasətində hər hansı müsbət istiqamətə dəyişiklikləri müşahidə etmək üçün Gəncə filialına səfərə və müştərilərlə görüşə şərait yaratmaqdan imtina etdi.	FİNCA göstərə bilmədi ki, onun kredit siyasəti kiçik sahibkarların maraqları və kiçik sahibkarlığın inkişafına əsaslanır. Onun siyasətinin yalnız bazarda kredit “acliğından” doğan tələbata əsaslandığı görünür. (Mənfi Qənaət)	Gələcək layihələrə mikro kreditləşmə daxil ediləcəksə, mümkün podratçıdan sistemli proqram tələb edilsin və güzəştli mikro kreditləşməyə üstünlük verilsin	QO: FİNKA təşkilatı davamlı olaraq nümayiş etdirmişdir ki, kredit götürən şəxslər təkrarən kredit almaq məqsədi ilə yenidən FİNKA təşkilatına müraciət etmişlər. Hətta elə yerlərdə ki, orada FİNKA təşkilatından əlavə digər kredit – maliyyə mənbələri də mövcud olmuşdur (məsələn, Gəncə - burada kredit almaq istəyən şəxslərin Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankı, Bakı Bankı, Respublika Bankı, Viator Qeyri – Bank Kredit Təşkilatı, World Vision Azerkredit və digərləri). Bu səbəbdən də, FİNKA təşkilatı belə bir nəticə ilə razılaşmır ki, təşkilatın kredit siyasətində öz müştərilərinin (kiçik sahibkarların) maraqlarını nəzərə alınması nümayiş etdirilməmişdir və təşkilat yalnız ona görə müvəffəqiyyət (hal – hazırda 40 000 – dən artıq müştəriyə kredit xidmətləri göstərir) qazanır ki, “kredit qıtlığı” mövcuddur.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(2) Xahiş edirik FINCA-nın kredit siyasətinin tələblərini müəyyən etmək üçün 2004-cü və 2005-ci il üzrə göstəriciləri təqdim edəsiz.	Təqdim edilən sənədlərdən aydın olur ki, FİNCA doğrudan da kredit portfelini coxaltmaq məqsədilə coxlu sayda beynəlxalq maliyyə insitutları ilə əməkdaslıqlarını genişləndirərək böyük həcmdə tranşlar alıb. Bura daxildir: GTZ, Asiya İnkişaf Bankı, USAID. FİNCA-nın verdiyi məlumatlardan belə aydın olur ki, onun kredit portfelinin həcmi böyüsə də, müştərilərinin sayı artsa da bunun hansı siyasət nəticəsində ortaya çıxdığı dəqiq deyil.			QOD: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi.
(3) Xahiş edirik FINCA-nın mikrokredit proqramının həyata keçirilməsi üzrə hər hansı daxili və xarici audit hesabatlarını təqdim edəsiz.				QOD: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi.

Qənaət:

- BP/BTC 2004/2005 monitorinqində qaldırılmış məsələlərə aid cavablarını tamam yerinə yetirməyib.

3.5.Arxeologiya

3.5.1. BP/BTC və Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun aylıq hesabatlarının Mədəniyyət Nazirliyinə göndərilməsi üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin tövsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
<p>1. BTC-nin tikintisi zamanı Mədəniyyət Nazirliyinin müvafiq şöbəsi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutu arasında əməkdaşlıq çox aşağı səviyyədə idi</p>	<p>1.CQBK- tikintisi dövründə aşağıdakı fəaliyyətləri davam etdirməklə Mədəniyyət Nazirliyinin müvafiq şöbəsi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutu arasında əməkdaşlığı gücləndirmək</p> <p>A) Mədəniyyət Nazirliyindəki vahid ünvana aylıq fəaliyyət hesabatlarının təqdim edilməsilə BTC və CQBK-nin arxeoloji proqramı barədə məlumatların artırılması.</p> <p>B) MN nümayəndələrinə tikinti dəhlizinə səfər etmək və qazıntı işlərini müşahidə etmək üçün şərait yaradılması.</p> <p>C) Böyük məmnuniyyətlə BTC BTC 5-ci Faza üzrə hesabatları baxılmaq üçün birbaşa MN-nə təqdim edər. Bununla belə nəzərə alınmalıdır ki, əslində EAİ belə hesabatların təqdim olunması, habelə sahələrin və ya arxeoloji abidələrin qorunması üzrə Tövsiyələr verilməsinə cavabdeh olan qurumdur.</p>	<p>BP/BTC-nin EAİ və Mədəniyyət Nazirliyinin əməkdaşlığı bundan ibarətdir ki, EAİ Azərbaycan qanunvericiliyində nəzərdə tutulduğu kimi, MN tərəfindən müdafiə olunması zəruri hesab edilən arxeoloji sahələr barədə Tövsiyələr verir. BTC-nin arxeoloji proqramı barədə onların məlumatlı olmasını təmin etmək üçün biz MN nümayəndələrinə tikinti dəhlizinə səfər etmək və qazıntı işlərini müşahidə etmək üçün şərait yaradırdıq. Həmçinin, qazıntı proqramı barədə məlumat mübadiləsinə təmin etmək üçün BTC hər bir sahənin xarakterik cəhətləri və müəyyən tarixə qədər əldə edilmiş irəliləyişlər barədə məlumatları ümumiləşdirən aylıq hesabatları MN-nə təqdim edir.Yekun olaraq, 5-ci Faza üzrə hesabatlar MN-nə təqdim ediləcək və burada hər bir qazıntı barədə məlumat təfəsilatı ilə əks olunacaqdır</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Tövsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(1) Mümkündürsə, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutu (EAİ) və Mədəniyyət Nazirliyi (MN) arasında BTC-nin xəbərdar olduğu əməkdaşlıq üzrə sübut	a) Bu əməkdaşlığa dair sübut olaraq, BTC-nin nümayəndəsi ilə 01.02.2006-cı il tarixdə keçirilən görüş zamanı, bildirilmişdir ki, Arxeoloji işlərə dair hesabatlar, BTC tərəfindən mütəmadi olaraq MN-ə göndərilir. AEİ BTC-nin verdiyi məlumatı təsdiqləyib. 2004-cü ilin Arxeoloji işlərinə dair MN-ə	a) Auditor tərəflər arasında hesabatın ötürülməsini əməkdaşlığın sübutu hesab etmir.	BTC tərəflər arasında effektiv əməkdaşlığa nail olmaq üçün öz mexanizmini nəzərdən keçirməlidir. MN-nin yeni təyin olunmuş BTC-nin arxeologiya işləri üzrə idarə rəisinin məlumatlandırılmasına	QO: BTC/SCP arxeoloji işlər çərçivəsində BTC/SCP şirkətləri Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu (AEİ) və Mədəniyyət Nazirliyinə (MN) məlumat vermiş və onlarla əməkdaşlıq etmişdir. Əgər Nazirlik tərəfindən tələb olunarsa, biz MN – nin işçi heyətinə brifinq

<p>təqdim edəsiz.</p>	<p>göndərilmiş hesabatlarının surəti də təqdim olunub və əlavə olaraq bildirilib ki, MN nümayəndələrinin kəmərböyü ərazilərə səfərləri BTC tərəfindən təşkil edilib.</p> <p>b) MN-də müvafiq idarənin rəisi bu əməkdaşlıq barədə bildirib ki, idarə rəisi vəzifəsinə yeni təyin olunduğuna görə BTC-də aparılan işlər barədə tam məlumatlı deyil.</p>		<p>ehtiyac var</p>	<p>keçirmək məsələsini məmnunluq ilə nəzərdən keçirə bilərik.</p> <p>Bununla belə, bizim fikrimizcə müxtəlif hökumət orqanları arasında əməkdaşlığın təmin edilməsi şirkətin səlahiyyətləri daxilində deyil və biz bu tövsiyə ilə razılaşmırıq.</p>
-----------------------	---	--	--------------------	---

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
<p>(2) Xahiş edirik, MN nümayəndələrinin tikinti dəhlizinə səfərləri, onların kim olduğu barədə məlumatlar daxil olmaqla və qazıntı işlərini müşahidəsi üzrə sübut təqdim edəsiniz.</p>	<p>MN nümayəndəsi kəmərböyü ərazilərdə, MN nümayəndələrinin səfərlər etdiyini təsdiqləyib. Lakin sənəd təqdim olunmadı. Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun 2004-cü ildə tərtib olunmuş sənədlərində də MN nümayəndələrinin səfərləri barədə məlumatlar qeyd edilib. BTC Tikinti sahələrinə səfər etmiş MN nümayəndələrinin olduğunu bildirdi və nümayəndələrin siyahısını dövrü hesabatlardan toplayaraq, təqdim edəcəyini bildirdi. (Lakin MN nümayəndələrinin siyahısı təqdim olunmadı.)</p>	<p>Auditor belə nəticəyə gəlmişdir ki, MN nümayəndəsi qazıntı işinə mütəmadi baş çəkmir. Mütəmadi baxış MN nümayəndəsinə dəyişikliyi müşahidə etməyə və müntəzəm uyğunluğu təmin etməyə imkan verərdi.</p>	<p>Gələcəkdə belə bir layihə həyata keçirilərsə, kəmərböyü ərazilərdə qazıntı işləri aparılan zaman, yerli mədəniyyət idarələrinin nümayəndələrinin də iştirakının təmin olunması arzuolunandır (yerli mədəniyyət idarələrinin nümayəndələri ilə görüş zamanı onlar arxeoloji qazıntıda iştirak etmək istəyini bildirmişlər).</p>	<p>QO: Həm MN, həm də AEİ nümayəndələri boru kəməri dəhlizinə səfərlərini və qazıntı işlərini müşahidə etdiklərini təsdiq etmişlər. Auditorun da qeyd etdiyi kimi, bu təsdiqlər AEİ tərəfindən işlənib hazırlanmış sənədlərdə də öz əksini tapır. Auditorun bunu çatışmazlıq kimi şərh etmək qənaətinə gəlməsi bizi təəccübləndirir və biz bununla razı deyilik.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(3) Xahiş edirik, 2004-cü il yanvar ayından BTC boru kəmərinin tikintisinin sonuna kimi MN-nə göndərilmiş aylıq irəliləyiş (proqres) hesabatların surətlərini təqdim edəsiniz.	BTC aparılmış arxeoloji işlərə dair hesabatları dövrü olaraq MN-ə göndərdiyini bildirməsinə baxmayaraq, sübut olaraq 2005-ci il yanvar ayından bu günə kimi sonra MN-ə göndərilmiş hesabatların surətlərini auditora təqdim olunmadı. MN nümayəndəsi bildirdi ki, 2005-ci ildən bu günə kimi heç bir hesabatlar alınmayıb.	Şirkət MN-ə göndərilmiş 2005-ci il hesabatları üzrə sübut təqdim edə bilmədi.		.QED: BTC/SCP və AEİ arasında aylıq əsasda hesabatların verilməsi yerinə yetirilib. Auditorun MN və AEİ ilə fəal və əməkdaşlıq münasibətlərinin saxlanması müntəzəm hesabat vermənin təsirli bir vasitə olması fikri ilə BTC/SCP razıdır.
(4) BTC Arxeologiya İnstitutundan hesablara baxılması və hər hansı müəyyənləşdirilmiş məsələlərə cavab verməsi üzrə hansı sübutu təqdim edə bilər?	AEİ tərəfindən BTC yə təqdim edilmiş hesabatlar və işin həcmi müəyyənləşməsi məqsədilə aparılmış sənədləşmələr auditora göstərildi. Qeyd olundu ki, AEİ-nun hesabatlarına baxış göstərdi ki, orada qoyulan tələblər ödənilmişdir. Belə ki, qazıntı işlərinə cəlb olunan fəhlə və arxeoloqların sayı lazımınca artırılmış, yaranan əlavə xərclər ödənilmişdir. MN-nin nümayəndəsi arxeoloji qazıntı işi üzrə müzakirələrə cəlb olunmamışdır.	BTC AEİ-nin hesabatlarına baxış keçirir.	Müzakirələrdə MN nümayəndələrinin də iştirakı təmin olunmalıdır.	QO: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, BTC/SCP apardığı arxeoloji işlərinə tələblərə müvafiq qaydada müvafiq hökumət strukturlarının cəlb edilməsi üçün müvəffəqiyyətlə söylər göstərmişdir.
2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(5) Xahiş edirik, 2004-cü il yanvar ayından BTC boru kəmərinin tikintisinin sonuna kimi mədəni irs məsələləri üzrə BTC tərəfindən daxili və xarici auditin hesabatlarını göstərsiniz.	BTC tərəfindən, Xarici audit sənədi kimi OXFORD qrupunun hesabatı təqdim edildi. Lakin daxili monitorinqin aparılmasına dair heç bir sübut təqdim olunmadı. BTC nümayəndələrinin fikrincə, Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun nümayəndələri ilə BTC arxeoloqunun birgə işləməsi, davamlı monitorinqə və təcrübə mübadiləsinə şərait yaratmışdır. 010/b sayılı	Öhdəliklərə və Arxeoloji prosedurlara müvafiq olaraq monitorinq və audit üzrə sübut təqdim olunmadı.	Davamlı olaraq audit və monitorinqin aparılması istiqamətində tədbirlər həyata keçirilməlidir.	QOD: Biz razıyıq ki, müntəzəm keçirilən monitorinq və audit işin icra edilməsini təmin etmək üçün çox əhəmiyyətli vasitələrdir. Auditor ilə müzakirə edildiyi kimi, CCIC şirkəti ilə bağlanmış müqaviləyə əsasən bütün arxeoloji işlər və bu işlər ilə əlaqədar tapşırıqlar yalnız BTC / SCP – nin səlahiyyətləri daxilindədir. Bu səbəbdən də, arxeoloji iş

	<p>sənədə və 771(690) saylı öhdəliyə əsasən podratçı BTC tərəfindən audit olunmalıdır. (6.4.4). Arxeoloji prosedurlar monitoring və audit üzrə sənədləşdirilmiş cavab tələb edir.</p>			<p>anlamında podratçının monitoring edilməsi tələb olunmurdu və bu monitoring yerinə yetirilməyib. Boru kəmərinin inşa edildiyi dövr ərzində daxili monitoring sahədə nəzarətçinin olması və gündəlik inspeksiyalardan ibarət olub. BTC / SCP iş icrasını qiymətləndirən kənar audit materialları da Auditora təqdim edilmişdir.</p>
--	---	--	--	--

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(6) Xahiş edirik, 5-ci Fazanın hesabatlarının hazırlanması cədvəlini göstərsiz və mümkün formatı müəyyən edəsiniz.	Faza 5-in hazırlanmasına dair tədbirlər planının strategiyasını əks etdirən cədvəl auditora təqdim olundu. Faza 5 çərçivəsində tədbirlər barədə məlumat verildi (beynəlxalq konfransın təşkili, katoloqlaşdırmağa dair təlimlər), Faza 5 Strategiyası layihəsinin surəti təqdim olundu. Faza 5 çərçivəsində tədbirlərin strategiyası tam hazır olduqdan sonra fəaliyyətlər başlanacaqdır.	Tamamlanmış Strategiya layihəsi mövcuddur, lakin burada QHT-lərin cəlb olunması üçün heç bir imkanlar müəyyən edilməyib.	5-ci Fazada həyata keçiriləcək tədbirlər proqramına QHT-lərin cəlb olunması da prioritetlərdən biri olmalıdır; BTC-dən əldə olunmuş tarixi mədəniyyət abidələrinə dair sənədli filmin çəkilməsi dəstəklənməlidir;	QOD: Auditorun tələb olunan 5 – ci faza fəaliyyətləri ilə bağlı qrafiki almasını nəzərə alsaq, əldə edilən nəticələrin nə üçün neqativ olması aydın deyil. QHT ictimaiyyəti ilə işləməkdə maraq olmadığımız ilə bağlı iddia ilə razı deyilik. Əslində, BTC / SCP 5 – ci fazanın icra prosesi ilə bağlı vətəndaş cəmiyyətindən irəli sürülən hər hansı bir konstruktiv təşəbbüsü məmnunluqla qəbul edir.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(7) Mədəni İrsin İdarə Edilməsi Planında Faza 3 hissəsində götürülmüş öhdəliyə əsasən, tapıntılara faktiki müdaxilə olacağına görə MN-dən icazə alınmalıdır. (bax Mədəni İrsin İdarə Edilməsi Planı Faza 3, səh. 9).	BTC bildirmişdir ki, AEİ Azərbaycan qanunvericiliyində nəzərdə tutulduğu kimi, MN tərəfindən müdafiə olunması zəruri hesab edilən arxeoloji sahələr barədə Təvsiyələr verir. BTC arxeoloji qazıntı işlərinin formatını, prosedurlarını müəyyənləşdirən zaman, AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun əməkdaşlarının müvafiq qanunu şərh etməsini əsas gətirir. Qanunun şərh edərkən bildirilir ki, MN abidələrə faktiki müdaxiləyə, müvafiq icazə verən zaman AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun rəyində əsaslanmalıdır. Lakin, tapıntılara Faktiki müdaxilə üçün MN-dən icazə alınmasına dair sübut auditora təqdim olunmadı.	Mədəni İrsin İdarə Edilməsi Planında Faza 3 hissəsində götürülmüş öhdəlik pozulmuşdur Öhdəliyə əsasən . Tapıntılara faktiki müdaxilə olacağına görə MN-dən icazə alınmalıdır. (bax Mədəni İrsin İdarə Edilməsi Planı Faza 3, səh. 9).	İcazə ilə bağlı vəziyyət aydınlaşdırılmalıdır ki, gələcəkdə arxeoloji işlər tənzimləmə bilsin. Bütün tərəflər arasında effektiv əməkdaşlıq və dialoq olmalıdır, xüsusən tənzimlənmə məsələləri üzrə.	QED: Rəsmi olaraq “abidələr” kimi qeyd edilməmiş sahələrdə qazıntı işlərinin aparılması üçün icazənin verilməsi ilə bağlı məsələ MN və AEİ arasında həll olunmamış qalır. BTC/SCP razılaşıb ki, bu məsələnin həll edilməsi hər iki dövlət orqanının ən ümdə maraqlarına müvafiqdir, lakin bu məsələ ilə bağlı razılığın əldə edilməsi BTC/SCP – nin səlahiyyəti daxilində deyil.

3.5.2. Abidələrin katoloqlaşdırılmasının, tədqiqi və boru kəməri boyu aşkar olunmuş tapıntıların yerli muzeylərə təqdimi üzrə BP/BTC-nin cavablarının auditi

2004/2005-ci il monitorinqi üzrə tapıntılar	2005-ci il QHT-lərin təvsiyələri	2005-ci il BTC-nin cavabları
(1) Müəyyən olundu ki, regionlarda muzeylərin vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına və muzeylərdə işçilərin bacarıqlarının artırılmasına böyük ehtiyac var.	Boru kəməri tikintisi ərzində tapılmış mədəni abidələrin və arxeoloji tapıntıların qorunması üçün Strategiyanın təkmilləşdirilməsi və arxeoloji tapıntılar üzrə məlumatın ictimaiyyətə çatdırılması. BTC-yə təvsiyə olunur: - BTC-nin və CQBK-nin tikintisi ərzində tapılmış	Goranboy muzeyi BTC-nin maliyyə dəstəyi və BTC və AMEA arasında danışıqlar vasitəsilə təkmilləşdirilmişdir. EAİ BTC-nin tikintisi, eləcə də, regionda boru kəməri boyunca BTC tərəfindən aparılmış qazıntı zamanı aşkar olunmuş arxeoloji tapıntılar barədə məlumatın açıqlanmasında kömək göstərməyə hazırdır. Biz Azərbaycanın bütün rayonlarındakı muzeyləri

	<p>arxeoloji tapıntıları ictimaiyyətə təqdim etmək üçün regionlarda və Bakıda muzeylərin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması</p> <p>- Borukəməri tikintisi ərzində tapılmış arxeoloji tapıntılar üçün və onların Azərbaycan mədəni irsinə mühümlüyünün təsviri üçün bukletlər, vərəqələr, kataloqların, və internet səhifəsinin təkmilləşdirilməsi</p>	<p>təkmilləşdirə bilmərik, bu hökumətin vəzifəsidir. BP/BTC və EAİ arxeoloji tapıntıları Bakıda sərgiləndirməyin yollarını araşdırırlar. Biz bukletlər hazırlamağı və nəşr etdirməyi və arxeoloji tapıntılar barədə məlumatı internet saytında yerləşdirməyi planlaşdırırıq. Yuxarıda göstərilən bütün əməliyyatlar Faza 5 arxeoloji proqramı ərzində həyata keçiriləcək.</p>
(2) Arxeoloji tapıntıların kataloqlaşdırılması və tədqiqi ləng gedir.	<p>Tapılmış abidələrin kataloqlaşdırılması və tədqiqini mümkün qədər tez başa çatdırmaq və nəticələri bukletlər və İnternet vasitəsilə yaymaq.</p> <p>Kəmərlər boyunca tapılmış tarixi və mədəni abidələrin ictimaiyyətə təqdim edilməsi üçün EAİ ilə birlikdə Bakıda ictimai sərgilər təşkil etmək.</p> <p>İctimaiyyət üçün materialların və sərgilərin hazırlanmasında və əlaqələndirilməsində yerli mütəxəssislərin iştirakını təmin etmək.</p> <p>İş mexanizmi ictimaiyyət və QHT-lər üçün şəffaf olmalıdır. Yuxarıda qeyd olunan məqsədlərə nail olmaq üçün QHT-lərin prosesdə iştirakı faydalı olardı.</p>	<p>1) Arxeoloji tapıntıların kataloqlaşdırılması və tədqiqi bir qayda olaraq, vaxt tələb edən fəaliyyətdir, baxmayaraq ki, 2) biz tapıntıları barədə məlumatları ictimaiyyətə mümkün qədər tez çatdırmaq istərdik. Bununla belə, prioritet məsələ 5-ci Fazada işlərin əhatəli olması və yüksək standartlara uyğun yekunlaşmasının təmin edilməsi olmalıdır. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, BP\BTC Goranboyda muzey təmir edib və EAİ ilə Bakıda arxeoloji tapıntıların sərgisini keçirmək üçün müvafiq imkanları araşdırır. Bura həmçinin Bakıdakı muzeyin təmir edilməsi də daxil ola bilər.</p> <p>BTC arxeoloji proqramın yerinə yetirilməsində öz tərəfdaşı olan EAİ ilə əməkdaşlıq edir. Bu təkcə tənzimləyici tələbdən doğan bir əməkdaşlıq deyil, həm də Azərbaycanda mədəni irs məsələləri barədə QHT-lər və digər maraqlı qruplar ilə ünsiyyət saxlamaq üçün İnstitut ən əlverişli mövqə sahibidir. Biz birlikdə 5-ci Faza işləri zamanı maraqlı tərəflərə məlumatlar yayacağıq.</p>

2005/2006-cı il audit sualları	Müəhibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
--------------------------------	---------------------------------	--	------------	--

<p>(1) Xahiş edirik, auditoru BTC tikintisindən aşkar olunmuş tapıntıların kataloqlaşdırılmasını hazırki vəziyyəti barədə məlumatlandırınız. Rəsmi kataloqlaşdırma proseduru və onu həyata keçirmək üçün təlim keçmiş şəxslər varmı?</p>	<p>Kataloqlaşdırmağa dair əsaslı işin nəticəsi hələ ki, təqdim edilməmişdir. AEİ əməkdaşlarının 90 faizinin, kataloqlaşdırmağa dair təlimlərdə iştirak etməsi qeyd olundu . Tapıntıların kataloqlaşdırılma prosesinin davam etdiyi bildirildi. Bu günə kimi kataloqlaşdırmanın uzadılması üzrə hesabat mövcud deyil.</p>	<p>Bu günə kimi kataloqlaşdırmanın tamamlanmaması informasiya çatışmamazlığı ilə bağlıdır.</p>	<p>EAİ tərəfindən kataloqlaşdırma üzrə müntəzəm baxış və məlumatlandırma işi aparılmalıdır və BTC bu fəaliyyəti yoxlamalıdır.</p>	<p>QO: Auditorun da bildiyi kimi, auditin həyata keçirildiyi vaxtda arxeoloji proqramın 4 – cü fazası hələ başa çatmamışdı və bu səbəbdən də 5 – ci faza üzrə işlər isə hələ başlamamışdı (bu işlər 2006 – cı ilin iyun ayında başladı). Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, 3 – cü fazanın başlamasından etibarən kataloqlaşdırma işi davam edirdi və əldə edilmiş maddi - mədəniyyət nümunələri hamısı (100 %) sahələrdə, sahə jurnallarında qeyd edilərək kataloqlaşdırılmışdır. Bu kataloqlaşdırma AE institutu tərəfindən təlim keçilmiş arxeoloqlar tərəfindən başa çatdırılmış və indi 5 – ci faza üzrə hesabatların yazılması və təhlil imkanlarını genişləndirmək məqsədi ilə rəqəmsal formata salınma prosesində olan bu kitablar (jurnallar) nəzərdən keçirilmə üçün hazır vəziyyətdədir. Biz əldə edilmiş bu cür neqativ nəticəyə təəccüblənirik. Belə görünür ki, auditorun diqqətinə təqdim edilmiş məlumatlar nəzərə alınmayıb.</p>
--	--	--	---	--

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(2) Bu vaxta kimi BTC tikintisindən aşkar olunmuş tapıntılar barədə məlumatın ictimaiyyətlə bölüşməsi üçün nə edilmişdir?	BTC-nümayəndələri bildirmişdir ki, Goranboy muzeyi tikilib təhvil verilmiş, Səngəçal terminalında arxeoloji tapıntılar guşəsi yaradılmış, Beynəlxalq Konfrans təşkil olunmuşdur. KİV-də mütəmadi yazılar dərc olunmuşdur. Veb sahifəsi vasitəsilə mütəmadi məlumatlar verilməkdədir.	Həyata keçirilmiş tədbirləri qənaətbəxş hesab etmək olmaz. Belə ki, Yerli mədəniyyət idarələrinin nümayəndələri BTC –də aparılmış arxeoloji işlər barədə məlumatsızdır. Regional kitabxanalarda BTC yə aid heç bir ədəbiyyat YOXdur.	Arxeoloji tapıntılar haqqında ictimai məlumatlandırmanın artırılması mənbələri kimi kitabxanalar da istifadə olunmalıdır.	QO: Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, BTC / SCP auditor tərəfindən irəli sürülən rəy ilə razı olmadığını bildirir. Mədəni irs proqramının “5 – ci fazası” nın bütün diqqəti hesabat vermə, təhlil və ictimaiyyətə məlumat verməyə yönəlib (Bütün bunlar auditora təqdim edilmiş sənədlərdə təfəsilatı ilə öz əksini tapıb). 5 – ci faza çərçivəsində görülməli işlər plana görə 2007 – ci ilin 31 dekabr tarixində başa çatmalıdır. Müvafiq olaraq, ictimaiyyətə açıqlama və təbliğat proqramlarının işlənilib hazırlanması 5 – ci faza ilə bağlı analitik məlumatların dərc edilməsi ilə üst – üstə düşməsi planlaşdırılmışdır. Biz kitabxanalardan istifadə tövsiyəsini yüksək qiymətləndiririk və bu imkandan istifadə məsələsini nəzərdən keçirəcəyik.

2005/2006-cı il audit sualları	Müsaibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(3) Arxeoloji tapıntıların Bakıda göstərilməsi üçün imkanların araşdırılması üzrə hansı sübutu təqdim edə bilərsiniz?	Bəzi binalara sərginin təşkili məqsədilə baxış keçirilmişdir. Müvafiq binalardan birində sərginin təşkili imkanları araşdırılmaqdadır.	BTC Bakı şəhər icra hakimiyyətindən və MN-dən arxeoloji tapıntıların sərgisinin təşkili üçün bina tapmaqda kömək istəməyib.	BTC boyu tapılmış arxeoloji tapıntıların sərgisinin təşkili yolları araşdırılmalıdır.	QO: BTC/SCP bir daha təkrar edir ki, qazıntılar zamanı aşkar edilmiş maddi – mədəniyyət nümunələri AEİ – na məxsusdur. Biz bu nümunələrin Bakıda sərgisinin keçirilməsi üçün münasib yerin müəyyən edilməsi məsələsi ilə bağlı AEİ ilə çox yaxından əməkdaşlıq edirik. Sərginin keçirilməsi üçün potensial yerlərin seçilməsi AEİ – nun səlahiyyətləri daxilindədir.
(4) Arxeoloji tapıntıları almış və ya alacaq muzeylərin siyahısını əldə edə bilərsinizmi?	AEİ tərəfindən tapıntıların təqdim olunduğu muzeylər barədə məlumat auditora verilmişdir.	Qənaətbəxş cavab		QE: BP / BTC / SCP bizim mədəni irs ilə bağlı öz üzərimizə götürdüyümü öhdəlikləri yerinə yetirməyin əhəmiyyətini çox yaxşı başa düşür və təvsiyəni yüksək qiymətləndirir.
(5) BTC tikintisindən hər hansı Arxeoloji tapıntılar rəsmi və ya qeyri rəsmi əsaslarla fiziki şəxslərə və ya təşkilatlara borca verilmişdirmi?	Auditor BP ofisində BTC-dən əldə edilmiş tapıntılara dair guşənin olduğunu şahidi olmuşdur. AEİ və BTC tapıntıların heç bir təşkilata borca verilmədiyini bildirmişdir. Təqdim olunan faktın araşdırılacağı bildirilmişdir.	BTC-dən əldə edilmiş tapıntıların, rəsmi və ya qeyri rəsmi əsaslarla hər hansı təşkilata və ya fiziki şəxsə verilmə proseduru təkmlil deyil.	BTC tikintisindən borca verilmiş arxeoloji tapıntılar mərkəzləşdirilmiş qaydada qeydiyyatda alınmalıdır.	QED: BP – nin ofisində nümayiş etdirilən eksponatlar BTC / SCP boru kəmərlərinin tikinti dəhlizindən tapılmış nümunələr deyil (biz təəssüf edirik ki, auditor sərgi stendində qeyd edilmiş məlumatları müşahidə etməmişdir). BTC / SCP, mümkün olduqca, layihə işləri zamanı aşkar edilmiş maddi – mədəniyyət nümunələrinin yerləşdirilməsini monitorinq etmişdir, lakin AEİ – nun bu maddi – mədəniyyət nümunələrini necə yerləşdirməsi BTC / SCP – nin səlahiyyətləri çərçivəsinə daxil deyil.

2005/2006-cı il audit sualları	Müəhibə, yoxlama və müşahidələr	Tapıntılar (+/-qənaət və uyğunsuzluqlar)	Təvsiyələr	BTC-nin cavabları (QE, QED, QO, QOD) və izahat
(6) BTC və EAİ arasındakı əməkdaşlığın təbiəti ictimaiyyətin əli çatan hər hansı sənəddə əks olunubmu? Əgər olunubsa, xahiş edirik, həmin sənədin surətini təqdim edəsiniz.	Tərəflər arasında imzalanmış müqavilənin maliyyə hissəsi istisna olunmaqla, onun mətni auditora təqdim edilmişdir. İmzalanmış müqavilə əsasında partnyor təşkilatlar kimi fəaliyyətlər davam etməkdədir.	Qənaətbəxş cavab		QE: BP/ BTC / SCP bizim mədəni irs ilə bağlı öz üzərimizə götürdüyümü öhdəlikləri yerinə yetirməyin əhəmiyyətini çox yaxşı başa düşür və təvsiyəni yüksək qiymətləndirir.
(7) Muzeylər və digər ictimai sərgilər üçün nəzərdə tutulmayan arxeoloji tapıntıların uzunmüddətli qorunması və qayğısı üzrə kim məsuliyyət daşıyır?	Qanunvericiliklə tənzimlənir.	Qənaətbəxş cavab		QE: Heç bir şərh yoxdur.

Qənaətlər:

- Auditin nəticələri bir daha sübut edir ki, BTC-nin tikintisi ərzində tapılmış arxeoloji tapıntıların araşdırılması üçün uzun müddət tələb olunur. Tədqiqatçılar Azərbaycan mədəniyyətinin zənginləşdirilməsi üçün imkan yaradan mövcud arxeoloji tapıntıları yüksək qiymətləndirməlidirlər.
- İnanırıq ki, məsul tərəflər audit zamanı aşkar olunmuş çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün təcili tədbirlər görəcək və BP/BTC-nin audit layihəsi dövründə Davam Qrupu ilə əməkdaşlığını yüksək qiymətləndiririk.
- Yuxarıda göstərilənləri nəzərə almaqla aşağıdakıları qeyd etmək istərdik:
 - MN-nin öhdəlikəri və səlahiyyətləri arxeoloji qazıntılar üzrə qanunvericilikdə dəqiq müəyyən olunmalıdır.
 - BTC ofisində arxeoloji tapıntılarla bağlı məsələlər ilə məşğul olan xarici mütəxəssislə yanaşı yerli mütəxəssisin də cəlb olunması vacibdir.
 - BTC-nin tikintisi ərzində tapılmış mədəni abidələr haqqında sənədli filmin çəkilişi dəstəklənməlidir.
 - Faza 5 üzrə əməliyyatların həyata keçirilməsinə diqqət artırılmalı

IV. TƏŞƏKKÜRLƏR

Layihəni yerinə yetirən audit qrupu üzvləri layihənin reallaşmasında, sənədlərin əldə edilməsi və tərcüməsi, görüşlərin və sahə səfərlərinin təşkilinə və auditin aparılmasında verdikləri dəyərli təkliflərə görə aşağıda adları sadalanan şəxslərə öz minnətdarlıqlarını bildirirlər:

- Fərda Əsədov – ACİ-YF/Azərbaycanın icraçı direktoru;
- Qalib Əfəndiyev – ACİ-YF/Azərbaycan İctimai vəsaitlərin və neft gəlirlərinin şəffaflığı proqramının direktoru;
- Esmira Əsədullayeva – ACİ-YF/Azərbaycan “CQBK-nın audit üzrə QHT-lərin bacarıqlarının artırılması” Proqramının koordinatoru;
- Mətin Axundlu – BP/BTC layihə koordinatoru;
- Dən Bliss – BP İcma Proqramının meneceri;
- Ariadna Əliyeva – BTC/SCP;
- Kris Heyl – BTC/SCP;
- Keralayn Yanq – BTC/SCP;
- Kris Poulqeyns – BTC/SCP;
- Endrü Bukman – C&EA xarici öhdəliklər strategiyası üzrə koordinator;
- Gülya Novruzova – BTC;
- Saleh Rzazadə – BP;
- Çingiz Səfiquliyev – BP;
- Elmira Qasımova – BTC-dən layihəyə yardım üzrə cavabdeh şəxs;
- Rəmzi Botani – CCIC Ekologiya Meneceri;
- FİNCA rəhbərliyi;
- Klayv Morqan – ACİ-YF/Azərbaycan, Audit üzrə treninq və audit üzrə beynəlxalq məsləhətçi;
- BP Biznes Mərkəzinin işçi heyəti;
- Proqram üzrə Məsləhət və Təlim Şurası üzvləri;
- Maliyyə dəstəyinə görə ACİ-YF/Azərbaycan;

ƏLAVƏLƏR

Əlavə 1

İSP çərçivəsində reallaşdırılmış bəzi mikrolayihələrin siyahısı

İcmalar	Obyekt	Obyektin dəyəri	Tikilmə və təhvil vaxtı	Kimin balansındadır. Balansa verilmə vaxtı
Samux rayonu Lək icması	Məktəb binası	\$10 344 (BTC sənədində) \$14 241 (Razılıq müqaviləsində)	17.12.04 - 31.05.05	Samux rayon Təhsil şəbəsi 31.05.05
Goranboy rayonu Borsunlu icması	İcma mərkəzi	\$10 833 \$13 416	30.04.04 - 27.09.04	–
Ağstafa rayonu Aşağı Kəsəmən icması	Elektrik transformatoru	\$8990 \$10 701	20.12.04 - 02.01.05	Kənd bələdiyyəsi 01.11.05
Ağstafa rayonu Zəlimxan icması	İcma mərkəzi	\$9455 \$11 097	04.07.04 - 28.04.05	Kənd bələdiyyəsi 03.05.05
Ağstafa rayonu Poylu icması	Elektrik transformatoru	\$10 917 \$12 717	04.05.04 - 03.02.05	Kənd bələdiyyəsi
Şəmkir rayonu Qaraüəmili icması	Artezian quyusu	\$9086 \$9592	23.10.04 - 04.02.05	Sənəd düzgün tərtib lunmayıb 10.04.05
Tovuz rayonu Bozalqanlı icması	İcma mərkəzi	\$10 200	04.06.05 - 09.07.05	Heç bir sənəd təqdim olunmadı
Kürdəmir rayonu Aran icması	Xeyir-şər mağarı	\$13 100	31.01.05 - 25.08.05	Sənəd yoxdur
Hacıqabul rayonu Pirsaat icması	Dərnək və mədəni-kütləvi tədbirlər otağı	\$6108	06.12.04 - 01.02.05	Sənəd yoxdur
Ucar rayonu Qaracallı icması	Tibb məntəqəsinin tikintisi	\$7500	18.09.04 - 20.02.05	Sənəd yoxdur

Əlavə 2

Şikayətlər Jurnalındakı şikayətlərə baxışın vəziyyəti

Şikayət Jurnalına daxil edilmiş	BTC öhdəliklərinə (62) uyğun gəlməyən	BTC öhdəliyinə (103) uyğun gəlməyən	Hələ baxılmamış şikayətlərin sayı
---------------------------------	---------------------------------------	-------------------------------------	-----------------------------------

şikayətlərin sayı	şikayətlərin sayı	şikayətlərin sayı	(16.02.06 tarixinədək)
618	166	30	18